

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ПОЛОНІЙНА АКАДЕМІЯ В ЧЕНСТОХОВІ (Республіка Польща)
ВАРШАВСЬКА ШКОЛА ЕКОНОМІКИ (Республіка Польща)
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ПРИ ПРЕЗИДЕНТОВІ
УКРАЇНИ
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА
ІМЕНІ О. М. БЕКЕТОВА
ЄВРОПЕЙСЬКА АСОЦІАЦІЯ ЕКОНОМІСТІВ**

Збірник матеріалів

Міжнародної науково-практичної конференції

**«ЕКОНОМІКА, ФІНАНСИ ТА УПРАВЛІННЯ
СУЧАСНИМ МІСТОМ: МОЖЛИВОСТІ, ПРОБЛЕМИ,
ПЕРСПЕКТИВИ»**

11 квітня 2019 р.

КИЇВ, 2019

УДК [005:004]:316.334.5
DOI 10.32750/kfe_conf_2019

*Рекомендовано до друку на засіданні Вченої ради
факультету інформаційних технологій та управління
Київського університету імені Бориса Грінченка
протокол № 4 від 17 квітня 2019 року*

Редакційний комітет конференції

Голова організаційного комітету

Михацька А. В., к.п.н., доцент, декан Факультету інформаційних технологій та управління

Заступник голови організаційного комітету

Рамський А. Ю., д.е.н., доцент, завідувач кафедри фінансів та економіки;

Члени організаційного комітету

Акіліна О. В., к.е.н., доцент, завідувач кафедри управління;

Краус Н. М., д.е.н., доцент, професор кафедри фінансів та економіки;

Краус К. М., к.е.н., доцент кафедри управління.

Економіка, фінанси та управління сучасним містом : можливості, проблеми, перспективи : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., 11 квітня 2019 р.. – К.: КУБГ, 2019. – 117 с.

У збірнику представлені тези доповідей науково-педагогічних працівників, наукових співробітників, аспірантів і докторантів учасників Міжнародної науково-практичної конференції “Економіка, фінанси та управління сучасним містом: можливості, проблеми, перспективи”. Матеріали конференції розкривають фінансово-економічні аспекти розвитку сучасного міста євроінтеграційного спрямування; механізми управління соціальною та економічною сферами сучасного міста; технології в управлінні інформаційними системами сучасним містом; сучасні форми і методи підготовки та підвищення кваліфікації кадрів для органів управління. Авторами висловлені наукові думки, щодо новітнього розвитку міст на засадах інноваційності та цифровізації.

*Редколегія може не поділяти думку авторів.
Відповідальність за добір і викладення матеріалів
у тезах доповідей несуть автори*

© Київський університет імені Бориса Грінченка, 2019

ЗМІСТ

**СЕКЦІЯ 1. ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО
МІСТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ**

<i>Horbliuk S. A.</i> BUDŻET PARTYCYPACYJNY M.ST. WARSZAWY THE PARTICIPATORY BUDGET IN THE CAPITAL CITY OF WARSAW	6
<i>Копотун І. М., Карманова Н. І.</i> СТРАТЕГІЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІСТА КИЄВА	10
<i>Илиев И. В., Илиева С. И.</i> УПРАВЛЕНИЕ НА ФИНАНСИТЕ И КРЕДИТИТЕ.....	12
<i>Венгер В. В.</i> НАПРЯМИ СТИМУЛЮВАННЯ ЕКСПОРТУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ М. КИЄВА.....	14
<i>Лір В. Е., Биконя О. С.</i> КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ М. КИЄВА	18
<i>Васечко Л. І.</i> ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ КОМУНАЛЬНОЇ ФОРМИ ВЛАСНОСТІ МІСТА.....	21
<i>Лойко В. В., Мбан Прінсі Жултранд Стефані</i> РОЗВИТОК МІСТ В КОНГО БРАЗЗАВІЛЬ ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ	24
<i>Обушний С. М.</i> ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВИЙ МЕТОД ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД	26
<i>Овчар П., Іванишина Г., Голубка С.</i> АНАЛІЗ РОЗВИТКУ МІСЬКОГО ЕЛЕКТРОТРАНСПОРТУ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЙОГО ЕФЕКТИВНОСТІ.....	29
<i>Лойко В. В., Маляр С. А.</i> ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ ТА ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВПОРЯДКУВАННЯ СТЯГНЕННЯ ЗЕМЕЛЬНОГО ПОДАТКУ ДЛЯ ОСББ ТА ЖБК.....	31
<i>Бігус М. М.</i> ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ РЕГУЛЯТОРИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ МІСТА НА ШЛЯХУ ДО ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ.....	34

**СЕКЦІЯ 2. МЕХАНІЗМИ УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНОЮ ТА ЕКОНОМІЧНОЮ
СФЕРАМИ СУЧАСНОГО МІСТА**

<i>Карягін Ю. О., Манов М. А.</i> СОЦІАЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ЧИННИК ГАРМОНІЙНОГО СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ.....	36
<i>Лукін С. Ю.</i> ВІРТУАЛІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНОГО ПРОСТОРУ В СУЧАСНИХ МІСТАХ.....	38
<i>Васильєва Н. В.</i> ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОСТІ ДО МІСЦЕВОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ.....	42

Илиев И. В. УПРАВЛЕНИЕ В ДАНЪЧНАТА СФЕРА.....	45
Станішевська Н. В., Краус К. М. СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ПРАКТИКА УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО- ЕКОНОМІЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ.....	47
Поченчук Г. М. ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ЯК МЕТОД ЗРОСТАННЯ СПРОМОЖНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД	49
Болдирєва Л. М. ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЛОГІСТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО СЕКТОРА	52
Самойлик Ю. В. АВІАЛОГІСТИКА: ПЕРЕВАГИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	56
Яковенко І. В. ПОБУДОВА СИСТЕМИ ЗВОТНОГО ЗВ'ЯЗКУ ЯК ВАЖЛИВОЇ СКЛАДОВОЇ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНОЮ СФЕРОЮ МІСТА	58
Синицина Н. Г. УПРАВЛІНСЬКІ КОМУНІКАЦІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ.....	62
Гбур З. В. СИСТЕМА ДЕСТАБІЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК СУЧАСНОГО МІСТА.....	63
СЕКЦІЯ 3. ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ В УПРАВЛІННІ СУЧАСНИМ МІСТОМ	
Бушма О. В., Турукало А. В. МОБІЛЬНІ ЦІФРОВІ ЗАСОБИ ЕКОЛОГІЧНОГО МОНИТОРИНГУ МІСТА	66
Загурський О. М., Загурська С. М. АРХІТЕКТУРА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ТРАНСПОРТНИХ СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ СУЧАСНИМ МІСТОМ.....	69
Илиева С. И. УПРАВЛЕНИЕ В СФЕРАТА НА ПРИХОДИТЕ.....	72
Штена О. В., Под'ячев С. В. ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИКИ ВІДНОСНО КРИПТОВАЛЮТ ТА ТЕХНОЛОГІЇ BLOCKCHAIN В УКРАЇНІ	75
СЕКЦІЯ 4. СУЧАСНІ ФОРМИ І МЕТОДИ ПІДГОТОВКИ ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ КАДРІВ ДЛЯ ОРГАНІВ УПРАВЛІННЯ, ПІДПРИЄМСТВ, ОРГАНІЗАЦІЙ МІСТА В УМОВАХ РОЗШИРЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ	
Саліх Саліх Абд, Панченко А. Г. НОСІЙ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ КОМУНІКАЦІЙ У СИСТЕМІ ОСВІТИ.....	77
Голобородько О. П., Жуковець А. О. ВПЛИВ АДМІНІСТРАТИВНИХ МЕТОДІВ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ НА ФУНКЦІОНУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ.....	79

СЕКЦІЯ 5. НОВІТНИЙ РОЗВИТОК МІСТ НА ЗАСАДАХ ІННОВАЦІЙНОСТІ ТА ЦИФРОВІЗАЦІЇ

<i>Тищенко О. П.</i> ПРОБЛЕМИ ТА ІНСТРУМЕНТИ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ МІСТА (НА ПРИКЛАДІ М. КИЄВА).....	81
<i>Бойко О. М.</i> ІННОВАЦІЙНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ КИЇВСЬКИХ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	85
<i>Городянська Л. В., Носенко Т. І.</i> ЦИФРОВЕ ВІДТВОРЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ РЕСУРСІВ МІСТА	90
<i>Краус Н. М., Краус К. М.</i> ЦИФРОВІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА МІСТА КИЄВА НА ІННОВАЦІЙНИХ ЗАСАДАХ.....	94
<i>Сосновська О. О., Деденко Л. В.</i> ІННОВАЦІЙНІ ІМПЕРАТИВИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО МІСТА	96
<i>Уманець С. В.</i> ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ПОНЯТТЯ РОЗВИТКУ ВІДНОВЛЮВАНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ.....	101
<i>Рамський А. Ю., Криворучко О. С.</i> ТРАНСФОРМАЦІЯ ЗАОЩАДЖЕНЬ ДОМОГОСПОДАРСТВ В ІНВЕСТИЦІЙНИЙ РЕСУРС РОЗВИТКУ МІСТА.....	104
<i>Удовиченко В. П.</i> ВІД ГЛОБАЛЬНОЇ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ ДО ЕКОНОМІКИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД: НОВІ ВИКЛИКИ І МОЖЛИВОСТІ.....	106
<i>Lada Voloshchenko-Holda, Pawel Niedziolka</i> МЕХАНІЗМИ ФІНАНСУВАННЯ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО МІСТА: КРАУДФАНДИНГ ЯК АЛЬТЕРНАТИВА ФОНДОВОГО РИНКУ	113

СЕКЦІЯ 1. ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО МІСТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ

*S. A. Horbliuk, kandydat nauk zarządzania państwowego,
docent Katedry Zarządzania Regionalnego,
Samorządu Terytorialnego i Zarządzania Miastem Narodowej
Akademii Zarządzania Państwowego przy Prezydencie Ukrainy*

BUDŻET PARTYCYPACYJNY M.ST. WARSZAWY THE PARTICIPATORY BUDGET IN THE CAPITAL CITY OF WARSAW

Budżet partycypacyjny to instrument, który daje mieszkańcom możliwość współdecydowania o części budżetu Warszawy. W jego ramach warszawiacy mogą zgłaszać swoje pomysły, dyskutować o pomysłach innych mieszkańców, zagłosować i wybrać te, które wydają im się ciekawe lub potrzebne. Projekty wybrane przez mieszkańców w głosowaniu są realizowane przez władzy miasta, na co zostają wydane środki z kasy miasta. Od 2015 r. w Warszawie dzięki projektom, które wygrały głosowanie można było wprowadzić wiele udogodnień – od remontów nawierzchni jezdni po stworzenie nowych placów zabaw. Niektóre biblioteki publiczne udało się zaopatrzyć w nowe książki, sfinansowano pracę instruktorów różnorodnych zajęć, zbudowano domki dla ptaków i owadów. Środki finansowe na realizację projektów wybranych przez mieszkańców w głosowaniu pochodzą z budżetów dzielnicowych. Nie są to więc dodatkowe fundusze, lecz jest to część budżetu dzielnicy przeznaczona do rozdysponowania bezpośrednio przez mieszkańców. Głosowanie na projekty zwykle odbywa się w czerwcu [5, s. 8].

Ogólnymi zasadami budżetu partycypacyjnego w Warszawie są [3]:

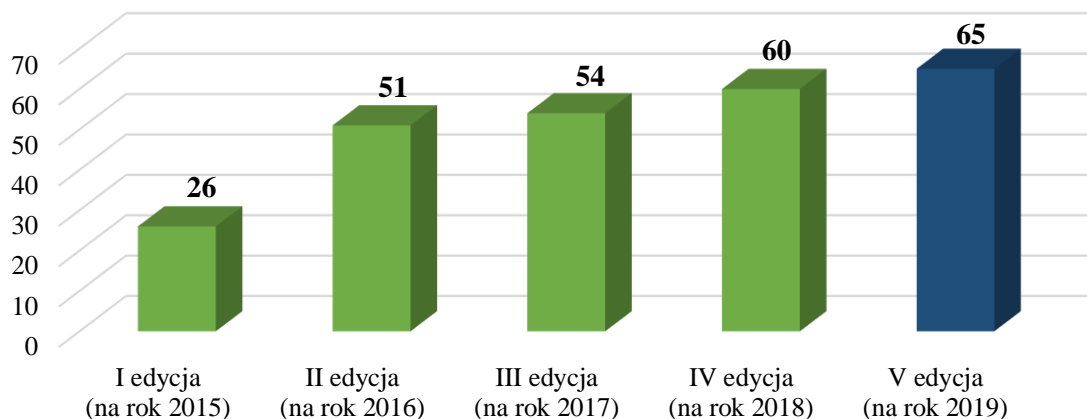
- każdy mieszkaniec Warszawy może wziąć udział – nie trzeba być pełnoletnim, nie trzeba być zameldowanym w stolicy,
- proces przebiega według ustalonych reguł, które są znane przed rozpoczęciem procesu,
- mieszkańcy decydują o tym, na co zostaną przeznaczone określone środki publiczne – zgłaszają pomysły, dyskutują o nich i wybierają w głosowaniu te, które uważają, że są potrzebne,
- wyniki głosowania są wiążące, miasto zobowiązało się zrealizować pomysły wybrane przez mieszkańców.

Przed rozpoczęciem kolejnej edycji, dzielnice przeznaczają na budżet partycypacyjny określoną kwotę ze swojego budżetu, zgodnie z wytycznymi Prezydenta m.st. Warszawy. Dzięki temu mieszkańcy wiedzą, o jakiej kwocie będą decydować. Środki finansowe potrzebne na realizację pomysłów mieszkańców pochodzą z budżetów poszczególnych dzielnic. Nie są to więc dodatkowe pieniądze, tylko część budżetu dzielnicy przeznaczona do rozdysponowania bezpośrednio przez mieszkańców. Za Warszawą już cztery edycje budżetu partycypacyjnego, w których mieszkańcy stolicy zdecydowali o przeznaczeniu prawie 200 mln zł z budżetu miasta [2]. W tej edycji (na 2019 r.) warszawiacy zdecydowali o przeznaczeniu blisko 65 mln zł [1] (rys. 1.).

W każdej dzielnicy powołano zespół ds. budżetu partycypacyjnego. Zespoły odgrywają znaczącą rolę w przebiegu budżetu partycypacyjnego, gdyż przygotowują rekomendacje dotyczące wyznaczenia obszarów oraz wydzielenia kwot przeznaczonych na realizację pomysłów mieszkańców. Opracowują również zasady ogólnodostępności, które będą musiały spełniać zgłaszane pomysły. W skład każdego zespołu wchodzi: do 6 mieszkańców, do 5 przedstawicieli organizacji pozarządowych, radni dzielnicy (po 1 z każdego klubu oraz 1 przedstawiciel radnych nienależący do żadnego z klubów), do 5 radnych osiedlowych, od 4 do 5 urzędników dzielnicowych, przedstawiciel młodzieżowej rady dzielnicy, przedstawiciel dzielnicowej rady seniorów [1].

Dopuszcza się możliwość zgłaszania projektów zlokalizowanych na terenie niebędącym własnością m.st. Warszawy lub na terenie stanowiącym własność m.st. Warszawy, obciążonym na

rzecz osób trzecich pod warunkiem, że projekty mają charakter inny niż inwestycyjny, a do formularza zgłoszeniowego dołączono zgodę dysponenta terenu na nieodpłatne wykorzystanie tego terenu do celów realizacji projektu.

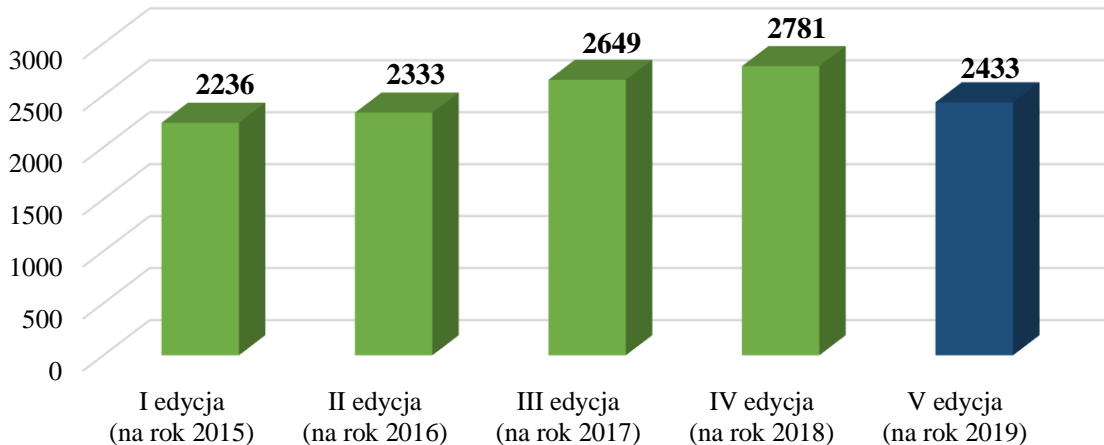

Rysunek 1. Środki finansowe budżetu partycypacyjnego (porównanie), mln zł

Źródło: [1, 3, 10].

Projekty inwestycyjne uznaje się za ogólnodostępne, gdy obiekty przez cały czas ich funkcjonowania są bezpłatnie udostępniane wszystkim mieszkańcom. Projekty tzw. „miękkie” (warsztaty, szkolenia, zajęcia, konkursy, wydarzenia kulturalne, wydarzenia sportowe, itd.) uznaje się za ogólnodostępne, jeżeli są bezpłatne i zlokalizowane w przestrzeni publicznej oraz szeroko komunikowane zarówno przed, jak i w trakcie realizacji [7].

Liczbę pomysłów zgłoszonych do budżetu partycypacyjnego w Warszawie (porównanie między edycjami) przedstawia rys. 2.

Rysunek 2. Liczba pomysłów zgłoszonych do budżetu partycypacyjnego (porównanie)

Źródło: [8-9].

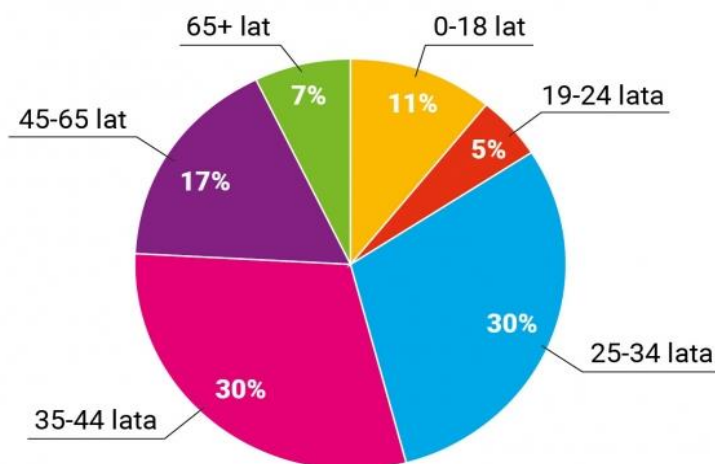
W IV edycji budżetu partycypacyjnego zgłoszonych zostało 2 781 pomysłów w wszystkich dzielnicach miasta [9] (rys. 3.), z czego pod głosowanie zostało poddanych 1808.

Łącznie zostało oddanych 117 381 głosów, z czego 5% zostało oddanych w sposób tradycyjny (z wykorzystaniem papierowych kart do głosowania), a 95% elektronicznie. Analizując wiek osób głosujących w budżecie partycypacyjnym na rok 2018, można zaobserwować, że najwięcej osób zaangażowanych w głosowanie było w wieku 25-44 lata (rys. 4.). Jeżeli chodzi o płeć, to 60% osób głosujących stanowiły kobiety, a 40% mężczyźni [6, s. 33].

W 2018 r. zrealizowano 881 pomysłów zgłoszonych przez 529 mieszkańców, za łączną kwotę 60 mln zł. Szczegółowe informacje na temat liczby zwycięskich projektów w poszczególnych dzielnicach przedstawia tab. 1.

Rysunek 3. Liczba pomysłów zgłoszonych do budżetu partycypacyjnego na 2018 r.
Źródło: [9].

Rysunek 4. Wiek osób głosujących w budżecie partycypacyjnym na 2018 r.
Źródło: [6, s. 33].

Najwięcej projektów trafiło do realizacji w dzielnicy Bielany (91), najmniej w Wesołej (9) i Rembertowie (10). Najwięcej głosów z całej IV edycji uzyskały projekty „Wolskie lato filmowe” (3593 głosy) oraz „Białańska plaża nad Wisłą” (3443 głosy). Zwycięskim projektem o najwyższych kosztach realizacji został projekt „Wodny plac zabaw dla Białoleki” za 1 000 000 zł [6, s. 37].

Tabela 1

Liczba projektów wybranych do realizacji w ramach IV edycji budżetu partycypacyjnego na rok 2018 w dzielnicach m.st. Warszawy

Dzielnica	Liczba	Dzielnica	Liczba	Dzielnica	Liczba
Bemowo	39	Praga-Północ	38	Wawer	71
Białoleka	54	Rembertów	10	Wesoła	9
Bielany	91	Śródmieście	61	Wilanów	19
Mokotów	90	Targówek	54	Włochy	39
Ochota	49	Ursus	21	Wola	58
Praga-Południe	87	Ursynów	58	Żoliborz	33
Razem	881				

Źródło: [6, s. 35-37].

Jak wynika z Barometru Warszawskiego 80 proc. warszawiaków uważa, że dzięki budżetu partycypacyjnego urząd miasta realizuje potrzeby mieszkańców, a ponad trzy czwarte – że uwzględnia ich opinie i pomysły w swoich pracach. Mieszkańcy czują, że coraz lepiej urząd miasta wie, jakie są ich najważniejsze problemy (77 proc), oprócz tego uważają, że władze dobrze i rozsądnie zarządzają środkami publicznymi (69 proc. odpowiedzi) [4].

Ukraińskim samorządom terytorialnym należy zwiększać rolę obywateli w życiu publicznym, udział mieszkańców w podejmowaniu decyzji publicznych oraz kontrolowaniu ich wdrażania. Doświadczenie m.st. Warszawy pokazuje, że budżet partycypacyjny jest skutecznym instrumentem partycypacji obywatelskiej.

BIBLIOGRAFIA

1. Budżet partycypacyjny – start piątej edycji, <http://www.um.warszawa.pl/aktualnosci/bud-et-partycypacyjny-start-pi-tej-edycji> [dostęp: 28.03.2019].
2. Budżet partycypacyjny rozstrzygnięty. Więcej projektów, mniejsza frekwencja, <https://warszawa.onet.pl/warszawa-budzet-partycypacyjny-rekordowa-liczba-projektow/kd1mfzn> [dostęp: 28.03.2019].
3. Co to jest budżet partycypacyjny? <https://twojbudzet.um.warszawa.pl/co-to-jest-bud-et-partycypacyjny> [dostęp: 28.03.2019].
4. Czwarta edycja budżetu partycypacyjnego - spotkanie prasowe, <http://www.um.warszawa.pl/aktualnosci/4-edycja-bud-etu-partycypacyjnego-spotkanie-prasowe> [dostęp: 28.03.2019].
5. Niezbędnik aktywnych mieszkańców, http://inicjatywa.um.warszawa.pl/sites/inicjatywa.um.warszawa.pl/files/NIEZB%C4%98DNIK_wersjaIII_czerwiec_2016.pdf [dostęp: 28.03.2019].
6. Raport z konsultacji społecznych z mieszkańcami m.st. Warszawy w zakresie budżetu partycypacyjnego na rok 2018, http://twojbudzet.um.warszawa.pl/sites/twojbudzet.um.warszawa.pl/files/raport_z_konsultacji_bp2018.pdf [dostęp: 28.03.2019].
7. Szczegółowe zasady V edycji w dzielnicach, <https://twojbudzet.um.warszawa.pl/aktualnosci/wydarzenia/szczeg-owe-zasady-v-edycji-w-dzielnicach> [dostęp: 28.03.2019].
8. W 5. edycji warszawiacy zgłosili 2433 pomysły, <https://twojbudzet.um.warszawa.pl/aktualnosci/wydarzenia/w-5-edycji-warszawiacy-zg-osili-2433-pomys-y> [dostęp: 28.03.2019].
9. Warszawiacy zgłosili 2782 pomysły! <https://twojbudzet.um.warszawa.pl/aktualnosci/wydarzenia/warszawiacy-zg-osili-2782-pomys-y> [dostęp: 28.03.2019].
10. Zasady V edycji budżetu partycypacyjnego, <http://twojbudzet.um.warszawa.pl/aktualnosci/wydarzenia/zasady-v-edycji-bud-etu-partycypacyjnego> [dostęp: 28.03.2019].

*S. A. Horbliuk, PhD in Public Administration,
Associate Professor of the Department of Regional Management,
Local Self-Government and Urban Management,
National Academy for Public Administration under the President of Ukraine*

The participatory budget in the Capital City of Warsaw

Annotation. The paper presents the functioning of participatory budgeting in the Capital City of Warsaw. The participatory budget is a process in which inhabitants of the city take part in deciding about the way public money is spent. Thanks to the participatory budget, Warsaw inhabitants can submit their ideas of relevant tasks the local authorities should carry out and later choose the best of them in a vote.

Key words: participatory budget, Warsaw inhabitants, Capital City.

*І. М. Копотун, доктор юридичних наук,
професор, Заслужений юрист України,
Віце-Президент Європейського інституту
післядипломної освіти (Словацька Республіка),
проректор з міжнародних зв'язків Академії
Гуспол (Чеська Республіка)*

*Н. І. Карманова, кандидат політичних наук,
викладач кафедри конституційного права НАВС*

СТРАТЕГІЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІСТА КИЄВА

Анотація. Стратегією було визначено концептуальне бачення майбутнього образу міста Києва до 2025 року, головні стратегічні ініціативи та пріоритети довгострокового розвитку міста Києва, а також секторів міського господарства.

Ключові слова: стратегія, стратегічні цілі, сектори розвитку міста.

Київ – столиця України, одне з найбільших та найдавніших міст Європи, політичний, економічний, адміністративний та духовний центр України. Стратегія – це головний документ, який визначає найважливіші пріоритети розвитку столиці. Необхідність перегляду Стратегії, затвердженої Київською міською радою у 2011 році, була продиктована викликами нового часу. Так, економічні реалії та потреби суспільства вимагають переоцінки стратегічних пріоритетів, а ряд нагальних соціальних проблем, що виникли протягом останніх років, потребують негайного розв'язання. Крім того, важливим було питання забезпечення відповідності Стратегії вимогам новоприйнятих нормативно-правових актів, а також її гармонізації з державними документами стратегічного характеру, зокрема Державною стратегією регіонального розвитку на період до 2020 року. Місто Київ – наш спільний дім і від нас залежить, як ми його збудуємо, нова редакція Стратегії закладе якісний фундамент для розвитку нашого міста та підвищення добробуту його мешканців. Перед нами велика робота з реалізації Стратегії розвитку Києва до 2025 року.

Першу редакцію Стратегії розвитку міста Києва до 2025 року було затверджено рішенням Київської міської ради №824/7060 від 15 грудня 2011 року. Стратегією було визначено концептуальне бачення майбутнього образу міста Києва до 2025 року, головні стратегічні ініціативи та пріоритети довгострокового розвитку міста Києва, а також секторів міського господарства. До процесу розробки першої редакції Стратегії розвитку міста Києва до 2025 року було залучено широке коло провідних профільних експертів, аналітиків, державних діячів, активістів та громади міста в цілому.

Стратегії розвитку міста Києва передбачає довгострокове бачення, стратегічні цілі та сектори розвитку міста Києва, пріоритети розвитку міста, оперативні цілі розвитку міста, індикатори досягнення стратегічних цілей розвитку, обґрунтування стратегічних цілей розвитку, опис розрахункового індексу комфорту життя, ключові умови успішної імплементації. Були визначені основні принципи Стратегії розвитку міста Києва до 2025 р.:

1. Вимірність це ключовий принцип – усі цілі Стратегії мають чітке чисельне або якісне вираження, що дає можливість відстежувати прогрес реалізації та дисциплінує всіх виконавців.

2. Прагматичність та практичність положення Стратегії амбіційні, але водночас реалістичні та спрямовані на поліпшення конкретних параметрів якості життя киян. Стратегія Києва структурована у відповідності до вимог сучасних нормативно-правових документів та передбачає каскадування цілей розвитку до рівня конкретних заходів, спрямованих на їх досягнення.

3. Сталість Стратегія розвитку – це не програма одноразового ривка-спринту, а марафон довгострокового розвитку міста, який ґрунтується на засадах сталого розвитку, що дасть змогу передати місто прийдешнім поколінням з ресурсною базою, яка забезпечить

подальше підвищення стандартів життя.

4. Відкритість та прозорість під час розроблення Стратегії враховано думку всіх ключових зацікавлених сторін і насамперед мешканців міста.

5. Справедливість Стратегія розвитку орієнтована на залучення всіх верств суспільства до соціально-економічних процесів та забезпечення належних умов життя для всіх мешканців.

6. Амбіційність Стратегія розвитку м. Києва до 2025 р. передбачає якісний прорив у розвитку міста та наближення стандартів життя до показників провідних східноєвропейських столиць.

Крім того, Стратегія розвитку м. Києва передбачає відповідність основним принципам державної регіональної політики України. Принципи державної регіональної політики:

- Конституційність та законність – відповідність Конституції, Законам України та обов'язковим міжнародним договорам.

- Співробітництво – узгодження цілей, пріоритетів, завдань, заходів і дій органів влади. Забезпечення взаємодії між ними.

- Паритетність – рівні можливості доступу до ресурсів державної фінансової підтримки регіонального розвитку.

- Відкритість – прозорість, прогнозованість, передбачуваність, послідовність діяльності органів державної влади.

- Субсидіарність – децентралізація владних повноважень з метою їх найбільш ефективної реалізації.

- Координація – взаємозв'язок та узгодженість довгострокових стратегій, планів та програм розвитку на всіх рівнях.

- Єдність – зменшення соціально-економічних диспропорцій, забезпечення цілісності України.

- Історична спадкоємність – врахування та збереження позитивного досвіду розвитку регіонів.

- Сталий розвиток – ефективне використання ресурсів з урахуванням інтересів майбутніх поколінь.

Оперативні цілі розвитку міста Києва (за секторами міського розвитку): промисловість та розвиток підприємництва – стимулювання розвитку; інноваційно-орієнтованих промислових підприємств та перетворення Києва у місто відкрите для бізнесу; залучення інвестицій до міста Києва; підвищення рівня зайнятості мешканців міста Києва; створення умов для зростання офіційної заробітної плати; збільшення кількості туристів; збільшення тривалості та покращення комфорту перебування туристів; вдосконалення нормативно-правової бази у сфері туризму; підвищення ефективності управління туристичною сферою; підвищення ефективності використання комунальної інфраструктури; підвищення ефективності споживання енергоресурсів; покращення якості сервісу та вдосконалення системи самоврядного контролю в сфері житлово-комунальних послуг; залучення власників квартир до управління житловим фондом; впровадження принципів сталої міської мобільності; підвищення безпеки дорожнього руху; розвиток громадського транспорту та простору для пересування пішоходів і немоторизованих транспортних засобів; підвищення ефективності управління транспортною системою міста; забезпечення прозорості у сфері земельних відносин; гармонійний розвиток міста з урахуванням побажань громади, бізнесу та влади; забезпечення прозорості у сфері земельних відносин.

Ми сподіваємося, що якомога швидше можливо приступити до впровадження та реалізації Стратегії розвитку міста Києва. Встановити що необхідно для реалізації цих цілей та вирішення проблем.

ДЖЕРЕЛА

1. Стратегія розвитку міста Києва до 2025 року. Режим доступу: <https://dei.kyivcity.gov.ua/content/strategiya-rozvytku-mista-kyieva-do-2025-roku-nova->

redakciya.html.

2. Розпорядження виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) від 04.05.2018 №749 "Про робочу групу з відбору проектів розвитку для формування проекту Плану заходів на 2019-2020 роки з реалізації Стратегії розвитку міста Києва до 2025 року". Режим доступу: dei.kievcity.gov.ua/.

3. Розпорядження виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) від 11.12.2018 № 2238 «Про схвалення проекту Плану заходів на 2019-2020 роки з реалізації Стратегії розвитку міста Києва до 2025 року». Режим доступу: dei.kievcity.gov.ua/.

***И. В. Илиев**, д-р ю. н., професор,
Академик, член на съюза на учените в Република България,
директор на международен Балкански център
за подготовка на научно преподавателски кадри,
професор във Военна академия "Г.С.Раковски", г. София
С. И. Илиева, д-р по право, доцент,
директор на "Частен професионален колеж "Света София"
Република България г. София*

УПРАВЛЕНИЕ НА ФИНАНСИТЕ И КРЕДИТИТЕ

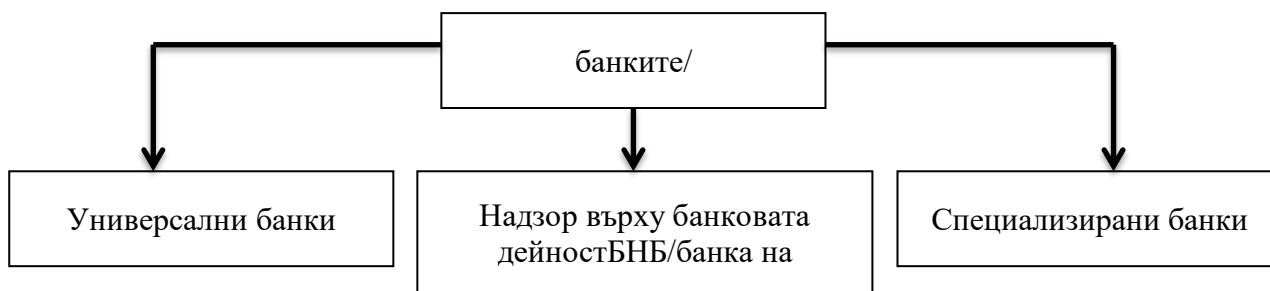
Държавата осъществява управлението на финансовите ресурси и кредитите. Каквито и да са разходите на държавата за обществени потребности, техният обсяг и целенасочено използване се регулира изключително от Закона за Държавният бюджет на Р.България. Изключително от законите на Р. България се установяват също и данъчната система, данъците и таксите, основата на създаването и функционирането на финансовия, паричния, кредитния и инвестиционен пазар, курса на националната валута, а също и курса на чуждестранните валути на територията на Р. България, реда за образуване и погасяване на държавен вътрешен и външен дълг, реда за пускане и оборота на държавните ценни книжа, техните видове и тип.

Държавният бюджет обхваща републиканския бюджет и бюджета на съдебната власт. Републиканският бюджет се състои от централен бюджет и бюджета на държавните органи. Централният бюджет включва републиканските приходи и разходи извършвани пряко от Министерския съвет или чрез делегирани от него права на министъра на финансите (ДВ. Бр. №74 от 2002 г.).

В съответствие с чл.106 на Конституцията на Р. България в управлението на финансите активно участва Министерският съвет като висш орган на изпълнителната власт. Министерският съвет на Р. България не по-късно от 15 септември всяка година подава в Народното събрание проект на Закона за Държавния бюджет за следващата година. Заедно с проекта се подава и отчет за хода на изпълнението на Държавния бюджет за текущата година. Министерският съвет отговаря пред Народното събрание за изпълнението на Държавния бюджет.

Единната финансова политика се претворява в живота от Министерството на финансите, което е централен орган на изпълнителната власт. М.Ф. направлява дейността на органите за управление на финансите, съблюдавайки принципите на финансово-бюджетното планиране на развитието на социално икономическата и административно-политическата сфери. Министерството на финансите разработва проекти за нормативни актове, относно управлението на финансите, издава методически указания, инструкции и други документи, които са задължителни на цялата територия на Р. България. В съответствие със чл.91 от Конституцията на Р. България контрола за изпълнението на Държавния бюджет от името на Парламента се осъществява от Сметната палата.

Банковата система на Р. България е по подобие на тази в европейските страни (Германия). Присъстват и универсални банки:

Функции на БНБ:

- емисионна дейност – само тя емитира банкноти в страната и поддържа покупната им стойност
- регулира валутния курс
- НБ е банка на държавата. Държавата се явява клиент на НБ. БНБ е официален депозитар на държавата. Тя кредитира държавата. БНБ не отговаря за задълженията на държавата.

Банките – това са учреждения, функция на които е кредитирането на субектите на стопанска дейност и гражданите за сметка на привличането на парите на предприятия, учреждения, организации, населението и на други кредитни ресурси, касово обслужване и обслужване на сметките на стопанството, изпълняването на валутни и други банкови операции. Централна банка на Р. България е БНБ създадена 1879 г.

Основна функция на този орган е осигуряването на стабилността на националната паричната единица. Българската Народна Банка дава разрешения за учредяването на търговски банки чрез тяхната регистрация. БНБ осъществява също и контролни и надзорни функции над търговските банки за спазването от тях на законодателството и на ръководните директиви на БНБ.

В определените от закона случаи БНБ има право: да поставя пред управителния съвет на търговските банки въпросите за провеждане на мероприятия за финансовото оздравяване на тези банки, тяхната реорганизация или прекратяването на дейността им; да определя нормите на задължителните резерви; да назначава временна администрация за управление на банките в периода на тяхното финансово оздравяване. Структура на БНБ: управителен съвет – 7 членове; управител; подуправители – 3-ма членове. Закон за БНБ е публикуван в ДВ бр. №46 от 10.06 1997 г.

Като част от състава на изпълнителната власт, финансите се управляват също от правила, регламентирани в законите и подзаконовите актове, отнасящи се до това направление, които представляват част от административното право на Р. България, или по-конкретно – предмет на изучаване от финансовото право. Възникналите обществени отношения в тази област на управлението на държавата, ще бъдат регулирани от публичното право като цяло.

ПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА

1. Учебник “Административно право обща и специална част”. Илиев И.В. 2018.

В. В. Венгер, к.е.н., провідний науковий співробітник відділу секторальних прогнозів та кон'юнктури ринків ДУ "Інститут економіки та прогнозування НАН України", м. Київ, Україна

НАПРЯМИ СТИМУЛЮВАННЯ ЕКСПОРТУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ М. КИЄВА

Анотація. Розглянуто основні чинники, які стимулюють виробників до експортної діяльності. На сонові проведеного анкетування визначено фактори, які стримують експорт промислових підприємств м. Києва. Запропоновано напрями стимулювання експорту промислових підприємств м. Києва.

Ключові слова: експорт, промислові підприємства, стимулювання, фактори, бар'єри.

В сучасних умовах розвитку світового господарства пріоритетами міст, регіонів та країн, що мають на меті посилювати інтеграцію у світовий економічний простір, є активна участь у зовнішньоекономічній діяльності, зокрема, у сфері експорту продукції. Враховуючи специфіку свого розвитку, кожне місто, регіон чи країна в цілому, намагаються якомога ефективніше використовувати свої переваги у міжнародному поділі праці, використовуючи наявні у них ресурси, технології тощо. Крім того, більшість міст, регіонів та країн, здійснюючи зовнішньоекономічну діяльність, часто застосовують додаткові інструменти та заходи, що дають змогу підсилити позиції їх виробників на зовнішніх ринках [1].

Серед великої кількості чинників, які стимулюють виробників до експортної діяльності необхідно виділити такі, як:

- вища прибутковість від продажу продукції порівняно з її реалізацією на внутрішньому ринку;
- доступ до валютних ресурсів, необхідних для придбання за кордоном необхідної техніки, обладнання, які відсутні на внутрішньому ринку, або мають незадовільну якість;
- можливість отримувати усі необхідні ресурси, включаючи сировину;
- максимальне завантаження виробничих потужностей;
- зменшення сезонних коливань на певні види своєї продукції;
- гарантія збуту продукції за кордоном агенту, з яким встановлено ділові зв'язки.

Крім того, участь підприємств у зовнішньоекономічній діяльності, зокрема, у сфері експорту продукції, стимулює виробників виробляти високоякісні товари, що відповідають світовим стандартам завдяки високій кваліфікації кадрів і запровадженню прогресивних технологій; змушує організувати і підтримувати своє виробництво на рівні світових вимог, користуючись міжнародними зв'язками, встановленими через експорт.

Поряд з чинниками, які заохочують підприємства до експорту, діє ряд факторів, які ускладнюють його здійснення. З даними опитування промислових підприємств м. Києва, серед таких чинників необхідно виділити: адміністративні бар'єри та митне оформлення – про це повідомили 50,0% опитаних підприємств [2, с. 77–78]. 45,5% підприємств відчують жорстку цінову конкуренцію на зовнішніх ринках. Через відсутність сертифікатів відповідності міжнародним стандартам виробництва та якості готової продукції, застарілу матеріально-технічну базу виробництва не експортують свою продукцію 27,3% підприємств. Для майже 13,6% підприємств в частині експорту продукції існують логістичні бар'єри, а для 9,1% – інформаційно-комунікаційні бар'єри (рис. 1).

Також актуальними проблемами, що стримують зростання експорту промислових підприємств м. Києва є: низька частка доданої вартості промислової продукції; недостатня якість продукції, яка не відповідає сучасним міжнародним стандартам; недостатня інноваційність та наукомісткість продукції; нетарифні бар'єри у зовнішній торгівлі; складність умов кредитування та високі фінансові ризики здійснення експортних операцій; повільні темпи модернізації та реструктуризації промислових підприємств; недостатня

поінформованість про попит та специфіку торгівлі на зовнішніх ринках, дефіцит кваліфікованих у питаннях ЗЕД кадрів; відсутність механізмів впровадження інноваційних рішень та наукових розробок.

Джерело: складено за даними опитування промислових підприємств м. Києва

Рис. 1. Бар'єри, які перешкоджають реалізації експортного потенціалу промислових підприємств м. Києва

До основних факторів, які потенційно можуть стимулювати зростання обсягів експорту промислових товарів м. Києва належать: підвищення якості та конкурентоспроможності продукції на зовнішніх ринках; збільшення частки доданої вартості продукції; підвищення рівня інноваційності та наукоємності продукції; удосконалення організаційно-управлінських заходів; консультації та/або участі менеджерів підприємства у семінарах, тренінгах в Україні та за кордоном; розширення інформаційно-реklamних та фінансових механізмів; розширення підтримки органів місцевої та державної влади.

Необхідність розв'язання зазначених проблем вимагає розробки відповідних концептуальних засад та вжиття дієвих заходів з нарощування промисловими підприємствами м. Києва експортного потенціалу, які мають базуватися на ефективній взаємодії органу місцевого самоврядування та бізнесового середовища, оптимальному використанні порівняльних переваг унікального ресурсного і науково-технічного потенціалу столиці, сучасних механізмів й інструментів стимулювання експортної діяльності.

Так, наприклад, серед опитаних промислових підприємств м. Києва, 63,6% зазначили необхідність підтримки органів влади щодо участі у міжнародних спеціалізованих виставках [2, с. 84–85]. 40,9% опитаних потребують розробки англійської версії офіційного сайту; 36,4% вказали на необхідність представлення компаній в каталогах та іншій рекламній продукції, що видається в Україні та за кордоном; 31,8% не впевнені в тому, що їх підприємство знаходиться у вітчизняних базах експортерів (наприклад у Мінекономрозвитку та ТПП); 27,3% вважає за необхідне проводити таргетування продукції, що експортується; 22,7% потребує допомоги у замовленні випуску та поширенні англійської рекламної продукції; 18,2% потребують допомоги від органів місцевої влади щодо замовлення маркетингових досліджень зовнішніх ринків на предмет визначення попиту на продукцію; така ж частка опитаних (18,2%) очікує підтримку щодо заповнення інформаційної картки продукції, що експортується, та її розміщення на глобальних Інтернет ресурсах. По 9,1% опитаних промислових підприємств м. Києва потребують оновлення упаковки продукції та розробки (зміни) логотипу, торгової марки компанії (рис. 2).

Джерело: складено за даними опитування промислових підприємств м. Києва

Рис. 2. Інформаційно-рекламні заходи, що плануються або вважаються доцільними для впровадження у напрямі сприяння експорту продукції промислових підприємств м. Києва

Слід зазначити, що на практиці стимулювання експорту промислово розвиненими країнами світу здійснюється переважно економічними методами [1]. Саме економічне стимулювання є найдієвішим, адже у ринковій економіці відносини між суб'єктами господарювання ґрунтуються переважно на економічному інтересі, де кожен намагається здійснювати свою діяльність із максимальною ефективністю та користю для себе.

До економічних методів належать насамперед фінансові методи. Вони одержали поширення у державній економічній політиці й здійснюються, крім того, у вигляді фінансової допомоги суб'єктам економіки за допомогою надання прямих субсидій, субвенцій, позик, пільгового кредитування, формування системи податкових ставок, державних замовлень тощо.

Як свідчить досвід, практика стимулювання експорту підприємств у розвинених країнах світу, фінансові методи формують основу політики стимулювання. Експортне фінансування передбачає забезпечення залучення і використання фінансових засобів з метою проведення експортної операції. Метою фінансування експорту є зниження вартості експортного товару і підвищення в такий спосіб його конкурентоспроможності на світовому ринку. Фінансування експорту може здійснюватися як з державних, так і з інших джерел: банків, фондів, приватного сектору (самих експортерів та обслуговуючих їх банків).

За даними опитування, 54,5% промислових підприємств м. Києва очікують від місцевих органів влади пільг, пов'язаних з експортом (повернення ПДВ, компенсація витрат тощо). На думку 59,1% промислових підприємств м. Києва надання безкоштовно в Україні або компенсація вартості за кордоном виставкової площі суттєво підвищить рівень експортного потенціалу їхніх компаній [2, с. 90–91]. 45,5% компаній охоче отримають від органів влади субсидії та експортні кредити на пільгових умовах.

Підтримку з боку органів влади у вигляді часткової компенсації участі у закордонних ділових візитах очікують майже 41% промислових підприємств м. Києва. Рівно половина опитаних підприємств очікують від органів влади спрощення умов ліцензування, дозвільних процедур, оренди землі (приміщень) тощо. Понад 45% опитаних вважають необхідним проведення безкоштовних для підприємства консультацій, семінарів, тренінгів в Україні та

за кордоном. 18,2% київських виробників вказали на необхідність створення муніципального агентства з підтримки експорту, а 22,7% на доцільність створення державного (муніципального) сайту з підтримки експорту. 18,2% опитаних очікують на підтримку органів влади шляхом отримання державних гарантій (рис. 3).

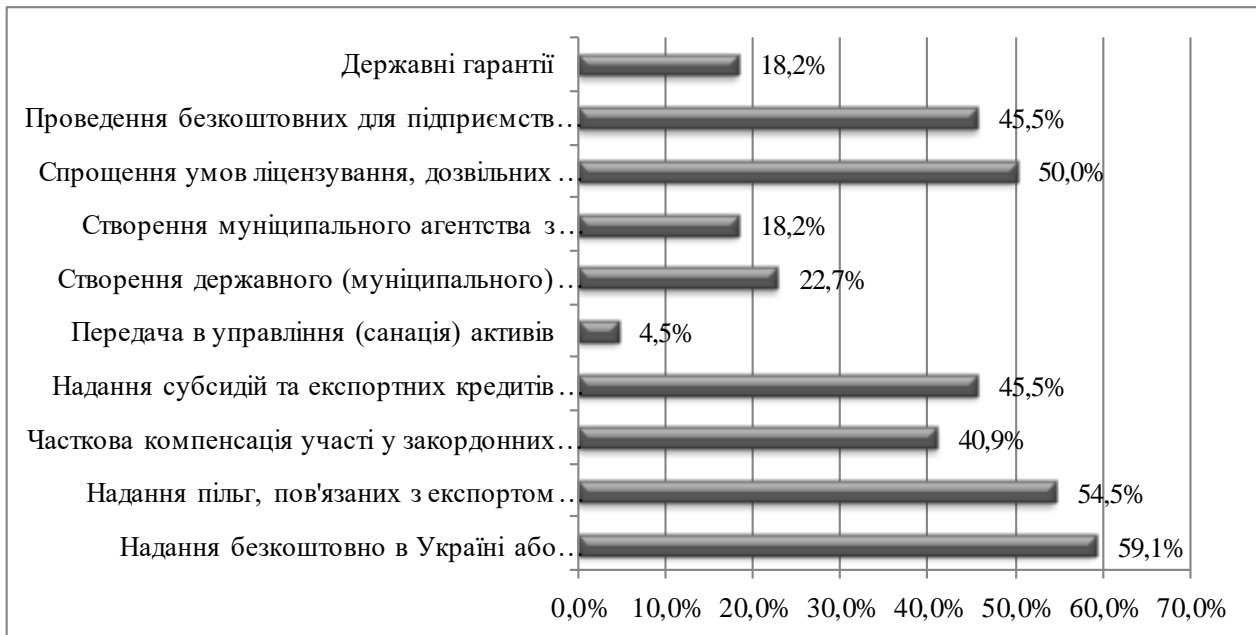

Рис. 3. Можливі заходи з підтримки промислових підприємств м. Києва органами влади для реалізації експортного потенціалу

Таким чином, з практичної точки зору, сьогодні існує великий перелік методів та заходів щодо впливу місцевих органів влади на розширення експорту продукції промислових підприємств м. Києва. Які з них будуть обрані та реалізовані на практиці, залежить від подальшого конструктивного діалогу насамперед, між місцевими органами влади, самими експортерами, науковцями та іншими зацікавленими сторонами.

ДЖЕРЕЛА

1. Ковальчук-Швецова М.Б. Основні форми та методи стимулювання експорту продукції машинобудівних підприємств / М.Б. Ковальчук-Швецова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ena.lp.edu.ua>.

2. Розробка та впровадження Концепції нарощування промисловими підприємствами м. Києва експортного потенціалу, в тому числі в країни ЄС» / НАН України, Ін-т екон. та прогнозув.; керівник Лір Віктор Еріхович; викон.: Осташко Т.О., Венгер В.В., Бойко О.М. [та ін.]. – Київ, 2018. – 327 с.

V. V. Venger, Ph.D, Leading Researcher of the Department of Sectoral Forecasting and Market Conjuncture Institute for Economics and Forecasting NAS of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Directions for stimulating the export of industrial enterprises of Kiev

Annotation. The main factors that stimulate manufacturers to export activity are considered. On the basis of the conducted questionnaire, factors that restrain exports of industrial enterprises in Kyiv are identified. The directions of stimulation of export of industrial enterprises of Kyiv are offered.

Key words: export, industrial enterprises, stimulation, factors, barriers.

*В. Е. Лір, провідний науковий співробітник відділу
секторальних прогнозів та кон'юнктури ринків
ДУ "Інститут економіки та прогнозування НАН України"*
*О. С. Биконя, науковий співробітник відділу
секторальних прогнозів та кон'юнктури ринків
ДУ "Інститут економіки та прогнозування НАН України"*
м. Київ, Україна

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ М. КИЄВА

Анотація. Визначені проблеми та напрями реалізації експортного потенціалу промислових підприємств м. Києва. Визначені пріоритетні ринки для експорту товарів. Запропоновані механізми та комплексний перелік заходів сприяння експортній діяльності промислових підприємств столиці України з боку муніципальної влади.

Ключові слова: економічна політика, промислове підприємство, експортний потенціал, інновації, інвестиції, торгівля, конкурентоспроможність

Важливою складовою успішної інтеграції України у світовий економічний простір є створення системи державної підтримки експорту та сприятливих умов для вітчизняних товаровиробників конкурентоспроможної продукції на зовнішньому ринку. Експортна стратегія України («Дорожня карта» стратегічного розвитку торгівлі) на 2017-2021 роки передбачає перехід України до експорту наукомісткої інноваційної продукції для сталого розвитку та успішного виходу на світові ринки [1].

У цьому контексті Стратегія розвитку міста Києва до 2025 року передбачає стимулювання розвитку інноваційно-орієнтованих промислових підприємств міста Києва та перетворення Києва у сучасне місто, відкрите для торгівлі, розвитку бізнесу, збільшення інвестицій і трансферу інновацій [2].

Стратегія встановлює в якості стратегічної цілі підвищення конкурентоспроможності економіки м. Києва, яка багато в чому визначається рівнем конкурентоспроможності промислових підприємств столиці України. Подальший розвиток промисловості міста, у свою чергу буде багато в чому визначатися політикою місцевого органу самоврядування щодо нарощування промисловими підприємствами експортного потенціалу.

Формування економічної політики у цьому контексті потребує в сучасних умовах більш зваженого наукового обґрунтування, створення дієвої системи моніторингу та оцінки ризиків, передбачення можливих проблем та загроз експортерам м. Києва, розробки комплексу дієвих заходів з нарощування промисловими підприємствами м. Києва експортного потенціалу.

Зовнішньоторговельні чинники наразі є надзвичайно важливими для стабільності зростання промислового виробництва в м. Києві. Причому їх значимість продовжує зростати через обмежений попит на внутрішньому ринку. Проте експорт залишається надмірно концентрованим на окремих товарних групах та на окремих традиційних зовнішніх ринках. Така ситуація потребує визначення концептуальних засад та пріоритетів подальшого розвитку економіки м. Києва у напрямі нарощування промисловими підприємствами міста Києва експортного потенціалу, у тому числі в країни ЄС.

Якщо зробити порівняння географічної і товарної структури експорту з м. Києва та відповідної структури світового імпорту буде виявлено, що зараз не повністю використовується потенціал ринків США, Китаю, Японії, Німеччини, Франції, Канади. Що стосується експорту до ЄС, то оскільки країни ЄС-28 є найбільш вагомим торговельним партнером України, їх потенційний вплив на стабільність експорту промислової продукції з м. Києва є надзвичайно високим і це зумовлює потребу в окремому дослідженні стану розвитку експорту до цієї групи країн. На теперішній час можна констатувати, що у 2014-

2017 рр. темпи приросту експорту товарів до ЄС-28 (зростання на 27%) частково компенсували падіння експорту до СНД. За вартісними обсягами експорт до ЄС у 2017 р. майже в 1,3 рази перевищив рівень 2014 р. Збільшенню експорту до ЄС-28 сприяє наявність високого рівня цінової конкурентоспроможності українських виробників.

З урахуванням рекомендованих національною Експортною стратегією України пріоритетів диверсифікації географічної структури експорту та проведеного дослідження потенційної зацікавленості в столичних товарах та послугах на зовнішніх ринках, визначено перелік 20 ринків, які є пріоритетними для експорту продукції саме столичних промислових підприємств. До переліку таких цільових країн експорту входять: країни ЄС (насамперед, Німеччина, Польща, Словаччина, Франція, Нідерланди), Сполучені Штати Америки, Китай, Індія, Туреччина, Єгипет, Саудівська Аравія, Канада, Об'єднані Арабські Емірати, Ізраїль, Білорусь, Грузія, Молдова, Ефіопія, Південний Судан, Таїланд, Південна Африканська Республіка, Ліван, Філіппіни, Нігерія. З деякими із наведених країн Україна вже має договори про Зону вільної торгівлі або веде переговори щодо їх укладання, що створює додаткові можливості збільшення експорту продукції також і для київських промислових підприємств.

Відповідно до вищезазначеного, метою Концепції нарощування промисловими підприємствами м. Києва експортного потенціалу є створення у м. Києві дієвої, консолідованою з державною інституційною системою («Дорожньою картою» стратегічного розвитку торгівлі), муніципальної системи підтримки експорту, яка сприятиме інтеграції економіки столиці України у світовий економічний простір.

Зважаючи на існуючий потенціал промислового комплексу м. Києва щодо диверсифікації експорту, збільшення кількісних та якісних параметрів експорту продукції пріоритетними напрямками підтримки зовнішньоекономічної діяльності промислових підприємств столиці з боку виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) на 2018-2022 роки вважаються:

- підвищення якості та конкурентоспроможності промислової продукції м. Києва на зовнішніх ринках;
- збільшення частки доданої вартості продукції, що експортується промисловими підприємствами міста;
- підвищення інноваційності та наукоємності продукції промислових підприємств міста.

Для реалізації встановлених пріоритетів та досягнення поставленої мети експортної стратегії столиці виконавчим органом Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) запроваджується низка заходів, які розподіляються за такими напрямками, як:

- підвищення ефективності організаційно-управлінських рішень у питаннях реалізації експортного потенціалу промислових підприємств;
- сприяння інформаційно-просвітницької та рекламної діяльності щодо реалізації експортного потенціалу промислових підприємств;
- збільшення фінансового забезпечення експортної діяльності промислових підприємств;
- удосконалення інституційного забезпечення діяльності промислових підприємств м. Києва з нарощування експортного потенціалу.

Реалізувати Концепцію передбачається в рамках Комплексного переліку заходів виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) протягом 2018-2022 років, здійснення яких сприятиме нарощуванню експортного потенціалу та збільшення обсягів експорту товарів та послуг київських товаровиробників [3].

З метою формування та реалізації ефективної політики підтримки та стимулювання виконавчим органом Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) промислового комплексу м. Києва необхідно впровадження інституційних, організаційних, інформаційних та фінансових заходів, зокрема:

- оптимізація товарної структури експорту у напрямі нарощення частки продукції з

високим рівнем доданої вартості, зокрема шляхом стимулювання розвитку високотехнологічних та наукомістких виробництв;

- географічна диверсифікація традиційного експорту продукції київських товаровиробників, що ґрунтується на аналізі попиту на закордонних ринках та виявленні найбільш перспективних з них;

- впровадження нових сучасних механізмів представництва зовнішньоекономічних інтересів підприємств м. Києва за кордоном;

- запровадження механізмів муніципальної фінансової підтримки експортної діяльності (кредитування, гарантування та страхування експорту);

- забезпечення комплексної інформаційної підтримки суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності;

- формування механізму впровадження результатів науково-дослідних та дослідно-конструкторських розробок, налагодження випуску нових видів продукції з метою її експорту на зовнішній ринок;

- підтримка стартап-проектів і стартап-компаній, що спрямовані на випуск інноваційної конкурентоспроможної на зовнішніх ринках промислової продукції;

- покращення умов для залучення інвестиційних коштів з метою модернізації експортоорієнтованих виробництв;

- удосконалення нормативно-правового забезпечення у напрямі підтримки київських експортерів під час їх участі у тендерах за кордоном;

- надання підтримки київським товаровиробникам для участі у міжнародних виставково-ярмаркових заходах;

- розвиток та впровадження сертифікації, управління і контролю якості;

- підтримка розвитку виробничої і транспортної інфраструктури, розвиток логістичних послуг;

- сприяння розвитку пріоритетних для м. Києва галузей промисловості: машинобудівної галузі, зокрема виробництва авіаційної, електротехнічної продукції, приладобудування, комп'ютерної техніки та інформаційно-комунікаційних послуг; харчової промисловості; фармацевтичної галузі та медичного устаткування; хімічної промисловості; деревообробки та поліграфії; легкої промисловості;

- застосування механізму публічно-приватного партнерства з метою залучення недержавних інвестиційних ресурсів для розбудови кластерів, індустріальних парків та інших форм організації інноваційної діяльності;

- впровадження адресних податкових пільг високотехнологічним галузям, які надаються вибірково підприємствам, що опановують виробництво нової техніки;

- розробка пропозицій з активізації інноваційної та науково-технічної діяльності; розробка на цій базі концепцій, стратегій прискорення технологічного розвитку, пропозицій щодо покращення інвестиційного клімату, розвитку підприємництва в секторах з потенційно високою доданою вартістю, розробка бізнес-моделей створення цих виробництв.

Київська міської державна адміністрація сприятиме створенню у столиці України сучасних високотехнологічних кластерів, бізнес інкубаторів, технополісів, наукових та індустріальних парків, що забезпечуватимуть виробництво конкурентоспроможної на світовому рівні наукомісткої продукції за технологіями четвертої промислової революції та цифрової економіки у таких галузях промисловості як: авіакосмічна галузь; енергетичне машинобудування та електротехнічне устаткування; приладобудування та контрольно-вимірвальна апаратура; фармацевтична галузь і виробництво медичного обладнання; харчова промисловість; хімічна промисловість; деревообробна промисловість; легка промисловість.

Разом із тим, Київська міської державна адміністрація забезпечуватиме підтримку новим видам високотехнологічної економічної діяльності у суміжних з промисловим комплексом сферах, зокрема: інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій, енергетичних технологій, біотехнологій, нанотехнологій, інфраструктури та логістики, а також інноваційним

стартап-проектам та компаніям, що створюватимуться у м. Києві.

Реалізація Концепції дасть можливість забезпечити формування системи муніципальної підтримки експорту промислових підприємств м. Києва, функціонування якої сприятиме розвитку експортоорієнтованих виробництв, підвищенню рівня якості та конкурентоспроможності продукції, яка експортується, диверсифікації експорту та покращенню позицій київських промисловців на перспективних світових ринках, стабільного збільшення експорту продукції промислових підприємств м. Києва.

ДЖЕРЕЛА

1. Експортна стратегія України: Дорожня карта стратегічного розвитку торгівлі 2017–2021 / Міжнародний торговельний центр. Женева, 2017. 135 с.
2. Стратегія розвитку міста Києва до 2025 року. Офіційний веб-портал КМДА. URL: <https://dei.kyivcity.gov.ua/files/2017/7/28/Strategy2025new.pdf>.
3. Розробка та впровадження Концепції нарощування промисловими підприємствами м. Києва експортного потенціалу, в тому числі в країні ЄС» / НАН України, Ін-т екон. та прогнозув.; керівник Лір Віктор Еріхович; викон.: Осташко Т.О., Венгер В.В., Бойко О.М. [та ін.]. – Київ, 2018. – 327 с.

V. E. Lir, Leading Researcher of the Department of Sectoral Forecasting and Market Conjuncture Institute for Economics and Forecasting, NAS of Ukraine
O. S. Bykonja, Researcher of the Department of Sectoral Forecasting and Market Conjuncture Institute for Economics and Forecasting, NAS of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Conceptual principles for improving export potential of industrial enterprises of Kyiv

Annotation. The problems and directions of realization of export potential of industrial enterprises of Kiev are determined. Identified priority markets for exporting goods. Mechanisms and a comprehensive list of measures contributing to the export activity of industrial enterprises of the capital of Ukraine are offered.

Key words: economic policy, industrial enterprise, export potential, innovations, investments, trade, competitiveness.

*Л. І. Васечко, к.е.н., доцент,
 доцент кафедри фінансів та економіки,
 Київський університет імені Бориса Грінченка*

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ КОМУНАЛЬНОЇ ФОРМИ ВЛАСНОСТІ МІСТА

Анотація. У тезах виокремлено три основні групи підприємств комунальної власності міста, представлено визначення фінансових ресурсів підприємств комунальної форми власності, визначено прийоми вдосконалення фінансування підприємств комунальної форми власності міста.

Ключові слова: підприємства комунальної форми власності міста, фінансові ресурси підприємств, фінансовий стан підприємств, фінансове планування.

Діяльність підприємств комунальної форми власності міста має комплексний міжгалузевий характер і безпосередньо впливає на умови проживання, праці та відпочинку людей. Залежно від джерел фінансування їхньої діяльності підприємства комунальної власності міста виокремлюють у три групи:

1. Підприємства, які знаходяться на повному утриманні місцевих бюджетів – установи освіти (школи, дитячі виховні заклади, позашкільні установи); медичні заклади (міські та районні лікарні, поліклініки, сільські амбулаторії, фельдшерсько-акушерські пункти); соціальні фонди та служби (територіальні центри); заклади фізичної культури і спорту; туристичні організації.

2. Підприємства, які частково утримуються з місцевих бюджетів – житлово-комунальне господарство (житлове, водопровідно-каналізаційне, теплове, шляхове господарство, підприємства електричних мереж зовнішнього освітлення, багатогалузеві підприємства житлово-комунального господарства, зелене господарство); громадський транспорт (міський електротранспорт, комунальні автотранспортні підприємства); заклади культури (будинки культури, бібліотеки, наукові організації).

3. Підприємства, які працюють на засадах самоокупності – ремонтно-будівельні організації; організації матеріально-технічного забезпечення; організації технічної інвентаризації; проектні організації; інші підприємства й організації [1].

Зазначимо, що мета діяльності підприємств комунальної форми власності міста – якісне обслуговування замовників та населення щодо надання відповідних товарів і послуг. Комунальні підприємства міста, будучи складовою частиною місцевого господарства, мають специфіку організації фінансових відносин.

Наявність фінансових ресурсів у розмірах, необхідних для здійснення господарської та комерційної діяльності власника є основою організації фінансових відносин суб'єктів господарювання всіх форм власності міста, в тому числі й комунальної.

Так, під фінансовими ресурсами підприємств комунальної форми власності варто розуміти сукупність грошових коштів, резервів та надходжень цільового призначення, що є в розпорядженні підприємств міста, які закріплені за ними на правах оперативного управління або повного господарського відання і використовуються на власні статутні потреби [2, 97].

В умовах ринкової економіки прибуток є важливим чинником стимулювання комерційної і виробничої діяльності. Таким чином, прибуток підприємства комунальної форми власності міста являє собою грошове вираження частини грошових надходжень, утворених підприємством. Він виникає в результаті як основної діяльності – водовідведення, перевезення пасажирів, теплопостачання, водопостачання тощо, так й інших видів господарської діяльності міста – надання господарських послуг та виконання різного роду робіт. Як відомо, прибуток є складовою частиною виручки від реалізації. Однак на відміну від виручки, надходження якої на поточний рахунок підприємства фіксується регулярно, обсяг отриманого прибутку визначається тільки за певний період (квартал, рік) на підставі даних бухгалтерського обліку. Аналогічно до будь-якого суб'єкта господарювання виробничої сфери прибуток від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) підприємств комунальної форми власності міста безпосередньо залежить від двох основних показників: обсягу реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) та їх собівартості.

Також зазначимо, що оскільки майно підприємств комунальної форми власності міста перебуває у власності місцевих органів самоврядування, для фінансування цих підприємств, крім власних джерел, залучаються також кошти місцевих бюджетів та кошти, отримані в порядку перерозподілу між цими підприємствами.

У сучасних умовах значно зростає необхідність об'єктивного оцінювання фінансового стану підприємств комунальної форми власності міста. Це пов'язано з тим, що місцеві органи самоврядування повинні прийняти вірне рішення щодо конкретного виробництва. Вони мають з'ясувати доцільність виділення коштів з місцевого бюджету конкретному підприємству для подальшого його функціонування. Щоб комплексно оцінити фінансовий стан підприємства, необхідно дослідити динаміку найбільш загальних показників, що якомога повніше характеризують його діяльність. До таких показників належать майновий стан підприємства, ліквідність, платоспроможність та кредитоспроможність, фінансова стійкість та стабільність, рентабельність, ділова активність. Тобто фінансовий стан підприємства комунальної форми власності міста є станом, що характеризується наявністю

у підприємства фінансових ресурсів, забезпеченістю коштами, необхідними для господарської діяльності, здійснення грошових розрахунків з іншими суб'єктами господарювання, підтримання нормального режиму праці та життєдіяльності.

Зауважимо, що за ринкової економіки значно підвищується матеріальна відповідальність керівника підприємства за його фінансовий стан. Тому для фінансового забезпечення розширення кругообігу виробничих фондів, досягнення високої результативності виробничо-господарської діяльності, створення умов, які забезпечили б платоспроможність та фінансову стійкість підприємства, є необхідним проведення фінансового планування. Оскільки через фінансове планування здійснюється активний вплив фінансів на господарську діяльність, аналіз виконання фінансового плану дає можливість інспектувати всі напрями роботи підприємства.

Відзначимо, що показники фінансового плану відображають обсяги планових надходжень та спрямування коштів з метою забезпечення потреб діяльності та розвитку підприємства у плановому році. Обґрунтування фінансового плану ведеться на основі показників діяльності та розвитку підприємства в поточному році, а також аналізу господарської діяльності підприємства в поточному році. При розробці фінансового плану комунальними підприємствами міста особливу увагу необхідно звернути на виявлення та мобілізацію внутрішньо-господарських резервів збільшення реалізації робіт і послуг населенню за рахунок ефективнішого використання існуючих виробничих потужностей, економного витрачання палива, електро- енергії, усунення втрат у мережах, підвищення продуктивності праці, покращення контролю за правильністю проведення оплати праці та повнотою надходження виручки. Ще однією характерною особливістю функціонування комунальних підприємств міста є те, що в окремих випадках такі підприємства не можуть бути оголошені банкрутами.

Отже, удосконалення фінансування підприємств комунальної форми власності міста можливо за допомогою таких прийомів:

1. Слід упровадити належний механізм для розв'язання проблеми недостатнього фінансування комунальних підприємств міста і сповільнити соціально-економічне напруження, викликане постійним зростанням тарифів при паралельному зниженні надійності та якості надання послуг [3].

2. Потрібно провести реконструкцію підприємств комунальної форми власності міста, що сприятиме збільшенню фінансових надходжень, необхідних для їх діяльності та розвитку та підвищенню ефективності їх роботи [4].

3. Актуально ввести фінансову політику, яка б гарантувала захист фінансових інтересів підприємств та місцевих громад, підтримувала процедуру співпраці учасників при формулюванні стратегічних фінансових і соціально-екологічних цілей розвитку комунального господарства, стимулювала залучення фінансових ресурсів з різних джерел.

4. Для поліпшення підприємств комунальної форми власності міста доцільно вивчити і проаналізувати зарубіжний досвід, кращий з якого можна було б адаптувати в нашій країні.

ДЖЕРЕЛА

1. Місцеві фінанси : підруч. / за ред. д.е.н., проф. О. П. Кириленко. – 2-ге вид., доп. і перероб. – Тернопіль : Економічна думка ТНЕУ, 2014. – 448 с.

2. Планування та управління фінансовими ресурсами територіальної громади/ О.Кириленко, Б.Малиняк, В.Письменний, В.Русін / Асоціація міст України – К., ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. – 396 с.

3. Попова С.П., Козинець Г. Удосконалення фінансування підприємств комунальної форми власності // Наукові записки. – 2010. – Вип. 10. – Ч.2. – С. 131–136. – Електронний режим доступу: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/5217/1/24.pdf>.

4. Ткачук А.Ф. Огляд ситуації щодо впровадження партнерств міських та сільських територіальних громад в умовах децентралізації та змін у державній регіональній політиці в Україні: аналітична записка. – К.: – 2019. – 28 с.

*В. В. Лойко, д.е.н., доцент,
професор кафедри фінансів та економіки
Київський університет імені Бориса Грінченка
Мбан Прінсі Жултранд Стефані,
здобувач ступеня доктора філософії
за спеціальністю “Економіка”
ВНЗ “Університет економіки та права “КРОК”*

РОЗВИТОК МІСТ В КОНГО БРАЗЗАВІЛЬ ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Анотація. Проаналізовано сучасний стан розвитку міст в Конго Браззавіль та досліджено вплив урбанізації на рівень економічної безпеки національної економіки Конго. Зазначено причини нестабільності економіки Конго Браззавіль. Показано динаміку ВВП Конго Браззавіль за період 2004-2017 рр. та зроблено висновки щодо можливих напрямків стабілізації ситуації.

Ключові слова: Конго Браззавіль, урбанізація, розвиток міст, економіка, нестабільність, економічна безпека, напрямки стабілізації.

Розвиток економіки та певний рівень економічної безпеки Конго Браззавіль забезпечує нафтовидобувна галузь, реалізація продукції якої складає майже 60% ВВП. З урахуванням вартості послуг, пов'язаних з нафтовим сектором, нафтовидобувна галузь економіки формує близько 85% ВВП. Таким чином, рівень стабільності економіки Конго Браззавіль залежить від світових цін на нафту та нафтопродукти. Економіка Конго Браззавіль є повністю залежною від коливання світових цін на вуглеводні за рахунок вузької диверсифікації, обмеженого ринку внутрішнього споживання, експорту переважно сирової нафти, незначного внеску у ВВП інших традиційних секторів економіки.

Економічне зростання країни було особливо динамічним і надійним за рахунок експорту сирової нафти у період 2004-2014 років. Приріст ВВП Конго Браззавіль за період 2004-2014 рр. становив в середньому 5,4% за рік. Це дуже хороший показник для слабо диверсифікованої економіки країни. Приріст ВВП має дуже високу варіативність в залежності від цін на нафту на світовому ринку. Наприклад, у 2013 р. приріст ВВП Конго Браззавіль склав 3,3%, а в 2010 р. – 8,7%. Приріст ВВП у 2014 р. був найвищим за весь період і склав 6,8%. Після 2014 р. спостерігається поступове зниження приросту ВВП. На це вплинули зміни на міжнародних ринках і низькі ціни на вуглеводні і сировину. Рівень зростання ВВП у 2015 р. був тільки 1,7%, а у 2016 р. – 0,3%, проте у 2017 р. ВВП зросло на 5%. Перспективи зростання ВВП Конго Браззавіль з'явилися після 2016 р. у зв'язку з очікуваним збільшенням обсягів видобутку нафти в натуральному вираженні. Питома вага різних економічних секторів у структурі формування ВВП Республіки Конго наступна: 70 % промисловість, 4,2 % сільське господарство, 25,8 % послуги. Промисловий потенціал країни складає нафтовидобувна промисловість. За обсягом видобутку нафти економіка Республіки Конго займає 29 місце у світі. За загальними запасами нафти Конго займає 35 місце у світі [1]. Значне збільшення обсягів видобутку сирової нафти дає можливість економіці Республіки Конго компенсувати коливання цін на світовому ринку нафти. Однак для того, щоб зростання ВВП було стабільним, а економіка більш ефективною, виробничі зусилля повинні супроводжуватися модернізацією інфраструктури, особливо портів, а також доріг, залізниць та електромереж по всій країні.

Структура експорту Республіки Конго за даними 2017 р. наступна: експорт сирової нафти складає 95 % загального експорту країни, експорт деревини складає 2 %, незначну частину складає експорт рафінованої міді, пиломатеріалів, медикаментів, пальмового масла, кофе, какао, тютюну, арахісу. До країн експортерів, які мають питому вагу у експортному балансі Республіки Конго відносяться наступні (за даними 2017 р.): Китай (\$ 2,32 млрд.),

Італія (\$ 995 млн.), Індія (\$ 282 млн.), США (\$ 272 млн.), Португалія (\$ 237 млн.) [1]. Найбільш вагомими статтями у структурі експорту Республіки Конго у 2017 р. наступні: сира нафта (\$ 3,71 млрд.), рафінованої міді (\$ 826 млн.), лісоматеріали необроблені (\$ 241 млн.), нафтопродукти (\$ 116 млн.), пиломатеріали (\$ 116 млн.). Експорт Республіки Конго складає одна тисяча дев'яносто дев'яносто дві позиції за Узгодженою системою класифікації.

Конго має відносно унікальне місце в Центральній Африці, з природним глибоководним портом в Пуент-Нуарі. Більше, ніж 70 % населення Республіки Конго проживають у містах Браззавілі та Пуент-Нуарі або у поселеннях, які розташовані вздовж залізниці, яка поєднує ці міста. Браззавіль – це столиця Демократичної Республіки Конго Браззавіль, яка є політичним капіталом Республіки. Географічне розташування міста Браззавіль на північному березі річки Конго сприяє розвитку транспортної інфраструктури. У місті проживає 1,5 млн. мешканців Республіки Конго Браззавіль. Найбільший дохід місто отримує від торгівлі та спорту.

Другим містом після Браззавіля є місто Пуент-Нуар. Географічно це місто розташовано на мисі між Атлантичним океаном та бухтою Пуент-Нуар. Місто Пуент-Нуар має найбільш порт у Конго і вважається морськими воротями країни. За інфраструктурою місто Пуент-Нуар пов'язано із столицею Браззавілем залізницею та автомагістраллю. У місті Пуент-Нуар розташований один із найпотужніших нафтопереробних заводів країни. У місті розташовані підприємства наступних видів економічної діяльності: харчової, лісопильної, хімічної, взуттєвої. У місті постійно проживає більше 600 тис. мешканців і кількість їх із року у рік зростає, ще свідчить про розвиток тенденції урбанізації країни.

Місто Кіншаса є третім за величиною містом в Африці на південь від Сахари за чисельністю населення. Демократична Республіка Конго відома як Заїр з 1971 по 1997 р., столицею якого було місто Кіншаса. Тому розрізняють Конго Браззавіль та Конго Кіншаса. Місто Кіншаса географічно розташоване на південному березі річки Конго, навпроти міста Браззавіль. Це єдине місто в світі де дві національні столиці знаходяться напроти одна одної на відстані прямої видимості. Особливістю цього міста є те, що воно вважається і містом і провінцією одночасно. До 60 % міста Кіншаса складає сільська місцевість, яка територіально належить до адміністративних меж міста. Статус місто схожий на статус Парижу. У місті розташовані підприємства харчової, хімічної, текстильної, деревообробної та металообробної промисловості. В окремих районах розташовані також суднобудівні та судноремонтні верфі та крупний металургійний комплекс. Місто має аеропорт. Транспортна інфраструктура представлена переважно автомобільним транспортом.

Оновлення інфраструктури всіх міст Демократичної Республіки Конго та міжміського сполучення надасть можливість збільшити темпи зростання ВВП країни приблизно на 3,5%, що перевищать період 2015-2017 рр. Для ефективного оновлення інфраструктури доцільно провести оновлення автомобільних доріг і залізниці на осі Пуент-Нуар-Браззавіль для використання гірського потенціалу країни (калій, залізо, золото ...) і деревини [2]. Створення особливих економічних зон (ОЕЗ) в містах Браззавілі, Пуент-Нуарі, Оуссо і Ойо-Олломбо сприятиме розвитку сервісної та виробничої діяльності, пропонуючи податкові та митні переваги. Зважаючи на переважно сировинний експорт Республіки Конго Браззавіль доцільно будувати промислові підприємства з переробки сирової нафти, що сприятиме розширенню статей експорту країни із сировинного спектру до продуктів переробки. Розвиток інфраструктури міст та промисловості Конго Браззавіль сприятиме подальшому розвитку економіки країни та підвищенню рівня економічної безпеки.

ДЖЕРЕЛА

1. Конго, Республіка (Congo, Republic of the). URL: <http://www.topglobus.ru/kongo-respublika-statistika-dannye-strana>.
2. Лойко В.В., Мбан Принси Жултранд Стефані. Соціально-економічна сутність економічної безпеки національної економіки Конго Браззавіль. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2018. №15 (55). Т.2 С. 11-13.

*V. V. Loiko, Doctor of Economics,
Professor of the Department of Finance and Economics
Boris Grinchenko University of Kyiv
Mban Prince Joltrand Stephanie, Ph.D.
on specialty "Economics"
University "University of Economics and Law "KROK"*

The development of the city in the congo risk as a factor of providing economic security of the national economy

Abstract. The current state of development of cities in Congo Brazzaville is analyzed and the impact of urbanization on the level of economic security of the national economy of Congo is researched. The causes of the instability of the Congo-Brazzaville economy are noted. The GDP dynamics of Congo Brazzaville for the period 2004-2017 is shown and conclusions are drawn about possible directions of stabilization of the situation.

Key words: Congo Brazzaville, urbanization, urban development, economy, instability, economic security, stabilization.

*С. М. Обушний, к.е.н.,
доцент кафедри фінансів та економіки,
заступник декана факультету інформаційних
технологій та управління
Київський університет імені Бориса Грінченка*

**ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВИЙ МЕТОД ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ
ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД**

Анотація. Розглянуто переваги та недоліки програмно-цільового методу фінансування соціальних послуг об'єднаних територіальних громад для можливості подальшого його застосування в практиці бюджетного планування. Проаналізовано один із ефективних засобів, що використовується об'єднаними територіальними громадами при наданні соціальних послуг, соціальне замовлення та запропоновано деякі рекомендації, використання яких, відкриває кращі можливості ефективного використання державних коштів недержавними організаціями при наданні соціальних послуг громадянам, що опинились у складних життєвих обставинах.

Ключові слова: соціальні послуги; соціальне замовлення; об'єднані територіальні громади; фінансування соціальних послуг; державне фінансування; місцеве самоврядування; система соціального замовлення; бюджетне фінансування; програмно – цільовий метод.

В останні роки програмно – цільовий метод (далі – ПЦМ) почав ширше застосовуватись в практиці бюджетного планування. Це зобов'язує і Закон України «Про соціальні послуги», прийнятий Верховною Радою України у 2003 р. У цьому Законі зокрема зазначається: «У державному та місцевих бюджетах повинні передбачатися кошти для фінансування цільових програм надання соціальних послуг» [1].

У Законі особливий наголос зроблено на фінансування територіальних програм (для об'єднаних територіальних громад – автори) розвитку соціальних послуг, яке повинно здійснюватися за рахунок виділених місцевому бюджету цільових субвенцій чи шляхом кооперування коштів місцевих бюджетів на реалізацію спільних проектів [1]. У серпні 2014 року Міністерство фінансів України видало наказ у якому рекомендовано при розробці бюджетних програм керуватись розробленими Мінфіном Правилами складання паспортів бюджетних програм місцевих бюджетів та рядом інших нормативних актів. Починаючи із 2017 р. всі ОТГ почали застосовувати програмне бюджетування.

Однією із головних рис ПЦМ є те, що він націлений на досягнення результатів, а видатки є базою щоб забезпечити виконання цих результатів. В традиційному підході до бюджетного планування, навпаки, в першу чергу обґрунтовується розмір видатків по головним напрямом класифікації: заробітна плата, матеріальне забезпечення, комунальні платежі тощо. Орієнтування на результати має важливе значення в сучасних умовах, коли зросли повноваження територіальних громад, які повинні в першу чергу сприяти досягненню конкретних, чітко визначених результатів.

Застосування програмно – цільового методу відкриває перед громадами ряд можливостей, які важко реалізувати при традиційних підходах до бюджетного планування. ПЦМ безпосередньо прив'язує обсяги послуг, що мають надаватись, до обсягів фінансових ресурсів, визначаючи їх співвідношення. Це дає можливість співставляти різні варіанти програм, обираючи найбільш оптимальні з точки зору ціна – якість.

ПЦМ забезпечує можливість мати оперативний контроль за ходом виконання намічених заходів. Це досягається постійним моніторингом результативності виконання програм, адже заплановані результати є складовою частиною програм. Зв'язок із визначними в програмах результатами також сприяє покращенню якості виконання завдань. Ще однією із переваг ПЦМ є чіткий розподіл завдань між безпосередніми виконавцями, що посилює відповідальність за їх виконання.

Нарешті, ПЦМ несе значне позитивне навантаження для суспільного та соціального чинника, включаючи розвиток громадянського суспільства. Адже плани із соціально – економічного розвитку регіонів завдяки переліку конкретних завдань та результатів стають зрозумілими жителям громад, перестають бути тільки справою керівної еліти.

Торкаючись сфери соціальних послуг, важливе значення має те, що при застосуванні ПЦМ заходи щодо покращення соціального обслуговування розглядаються комплексно із урахуванням взаємозв'язку між різними сферами соціального захисту – соціальними послугами, медичним обслуговуванням, виховною та освітньою діяльністю, культурно – просвітительською роботою. При цьому намічені заходи мають бути обов'язково ув'язані із ресурсами в першу чергу бюджетними коштами. Також при застосуванні ПЦМ серйозний акцент робиться на наповнення спеціального фонду, тобто коштів, отримані в результаті власної діяльності.

Не дивлячись на очевидні переваги застосування ПЦМ та достатньо ґрунтовне методичне та нормативне забезпечення, на жаль, за останні роки цей механізм ще не набув широкого застосування в об'єднаних територіальних громадах. Серед причин цього можна виділити наявний брак кваліфікованих кадрів, зокрема фахівців в галузі фінансів, відсутність досвіду у працівників громад, що заважає подолати наявні психологічні бар'єри. В цьому аспекті оптимальним засобом розв'язання цієї проблеми є тренінгове навчання та залучення на перших порах команд спеціалістів, що професійно займаються такою справою.

Певні складнощі, зокрема у соціальній сфері, викликають при розробці переліку як самих програм, так і підпрограм та завдань. Тут важливо знайти оптимальні межі конкретизації, щоб з одного боку підпрограми та завдання не носили загальний неконкретний характер у вигляді побажань, а з іншого не деталізувались до рівня кожної особи, що не дозволить в результаті отримати комплексні важливі для всієї громади результати.

У цьому зв'язку програми, ефективні для обласного або районного рівня, можуть не адекватно забезпечувати виконання задач на рівні територіальних громад. Наприклад, відповідно спільних наказів Мінфіну та Мінсоцполітики рекомендовано ряд програм, серед яких є така як «Надання соціальних та реабілітаційних послуг громадянам похилого віку, інвалідам, дітям – інвалідам в установах соціального обслуговування». Для місцевих бюджетів обласного рівня та в певній мірі районного така програма повністю відповідає задачам регіонів та рівню компетенції місцевої влади. Якщо ж розглядати рівень ОТГ, то було б доцільніше програму більш конкретизувати, виділивши там більш конкретні складові,

що відображають специфіку соціальних проблем саме цієї громади. Це забезпечить раціональне планування ресурсів, концентрацію їх на найбільш «гарячих» точках.

Зазначену вище програму для невеликих та середніх ОТГ в сільській місцевості варто конкретизувати шляхом прив'язки до окремих соціальних груп. Зокрема, може бути розроблена бюджетна програма «Покращення соціального захисту родин із дітьми, які знаходяться в тяжких життєвих обставинах» у випадку, якщо в ОТГ найбільш гострою проблемою є наявність значної кількості неблагополучних сімей, в яких є особи, що зловживають алкоголем, мають низький рівень доходів, діти не отримують необхідного піклування і т.п.. Відповідно підпрограми, завдання та результативні показники мають бути чітко прив'язані до цього програмного напрямку. Зокрема, підпрограми можуть диференціюватись за наступними напрямами: матеріальна підтримка родин шляхом їх працевлаштування, покращення умов проживання, надання грошової допомоги; тимчасова передача дітей для догляду та виховання у прийомні сім'ї; передача дітей на стаціонарний догляд у спеціалізованих закладах; соціально – медична допомога сім'ям з дітьми, що мають ознаки інвалідності.

Відповідно для кожної підпрограми мають бути сформовані свої завдання, які повинні орієнтуватись на результати, що намічено досягти. Наприклад, для підпрограми тимчасова передача дітей для догляду та виховання у прийомні сім'ї такими завданнями може бути: пошук та спілкування із потенційними родинами, що можуть взяти на догляд та виховання дітей, в т.ч. на умовах патронату. Відповідно результатом буде кількість таких сімей, кількість дітей, яких вони можуть узяти, термін перебування дітей у цих сім'ях. Наступним завданням в цій підпрограмі може бути – забезпечення предметами довгострокового користування, матеріально – технічними засобами, інвентарем для утримання цих дітей. Результатом по такому завданню є перелік майна (одяг, іграшки, шкільне приладдя, інше), які повинна закупити громада, а також сума коштів на це. Можливі інші завдання та результативні показники під них.

Дуже складною задачею є визначення результативних показників, на підставі яких оцінюється ефективність використання бюджетних коштів при застосуванні ПЦМ. Часто в громадах все зводиться тільки до одного напрямку – економія коштів. В той же час цю економію треба розглядати у прив'язці до досягнутих результатів, зокрема тут доречний порівняльний аналіз такого показника як послуги на одиницю вартості (у нашому прикладі може бути вартість одного дня перебування при дотриманні стандартів харчування, побутового обслуговування, забезпечення інвентарем для відвідування школи, тощо). Порівняння можна робити із іншими родинами або із якимось еталонним рівнем. Але крім вартісних показників важливе значення для оцінки мають якісні, у взятій нами для прикладу програмі це – зростання успішності навчання в школі, показники, що характеризують стан здоров'я, зміна настроїв дитини після повторного опитування, інші.

Під визначені обсяги заходів по кожній підпрограмі в розрізі співвиконавців треба обґрунтувати обсяги фінансування окремо за рахунок загального і окремо за рахунок спеціального фондів. Торкаючись цього питання, слід зазначити, що програмний метод дає можливість більш детально і конкретно розписати заходи щодо залучення додаткових коштів (спеціальний фонд), включаючи платні послуги та благодійну допомогу. При визначенні джерел та обсягів фінансування на реалізацію програми можна передбачити кошти субвенції з обласного бюджету бюджетам міст, районів, об'єднаних територіальних громад на здійснення заходів щодо забезпечення житлом дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб з їх числа, а також субвенцію з державного бюджету місцевим бюджетам на фінансування патронатних вихователів та виплату соціальної допомоги на дітей, влаштованих під патронат. Саме застосування програмно-цільового методу дозволить вчасно підготувати всі необхідні матеріали для отримання зазначених субвенцій.

В цілому можна зробити висновок, що застосування програмно-цільового методу буде сприяти розвитку послуг на рівні ОТГ, підвищення їх якості та доступності, гарантованості моніторингу та контролю з боку уповноважених осіб.

ДЖЕРЕЛА

1. Закон України «Про соціальні послуги»: станом на 01.01.2019 р.. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/966-15> (дата звернення: 01.03.2019).

2. Наказ Міністерства Фінансів України «Про деякі питання запровадження програмно-цільового методу складання та виконання місцевих бюджетів»: станом на 12.02.2019 р.. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1103-14> (дата звернення: 01.03.2019).

*П. Овчар, к. н. з держ. управл.,
зав. каф. транспортних технологій та засобів у АПК
Національний університет біоресурсів
і природокористування України*

*Г. Іванишина, к. е. н.,
доцент кафедри маркетингу, управління та
економіки підприємства*

*ВНЗ “Національна академія управління”
С. Голубка, д. е. н., професор
Міністерство фінансів України*

АНАЛІЗ РОЗВИТКУ МІСЬКОГО ЕЛЕКТРОТРАНСПОРТУ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЙОГО ЕФЕКТИВНОСТІ

Електротранспорт є важливим елементом рухомого складу автотранспортної інфраструктури, забезпечуючи пасажирські перевезення у великих містах України. Окрім того, електротранспорт, незважаючи на всі дискусії щодо збитковості та значного навантаження на місцеві бюджети, посилення завантаженості доріг, виконує надзвичайно важливу екологічну функціональність.

За даними статистики, рухомий склад тролейбусних машин, трамвайних вагонів і вагонів метрополітенів переважно скорочується, щоправда за 2005-2016 роки відбулось зростання їх кількості на 1,5 %. Найбільш різке скорочення кількості тролейбусних машин відбулось за період 2014/2013 років, в умовах втрати Україною частини територій. Скорочення кількості трамвайних вагонів найбільше відбулось у 2015/2014 роках (рис. 1).

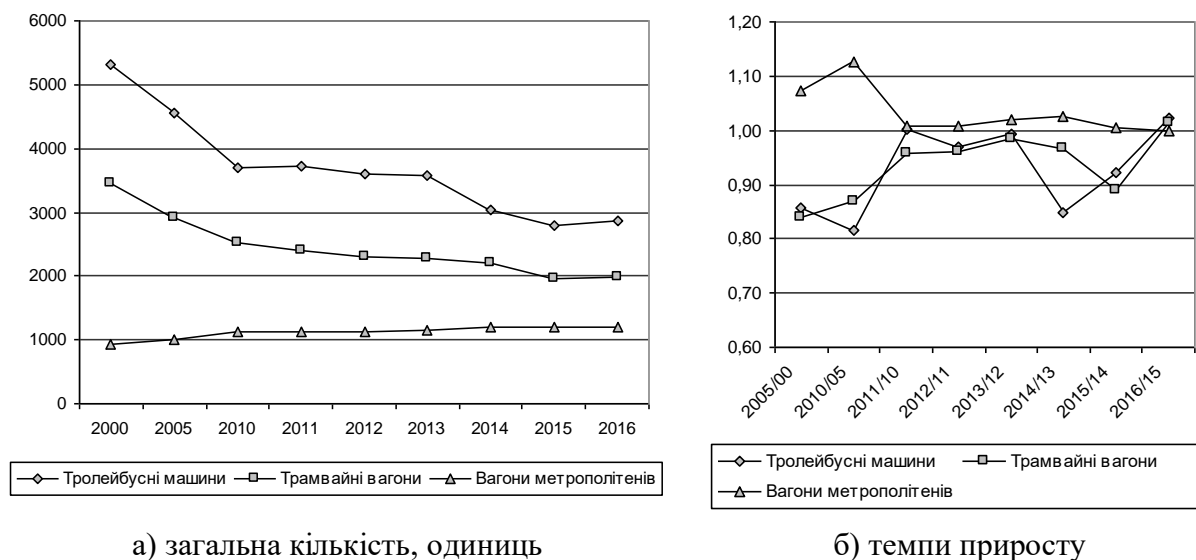

Рис. 1. Рухомий склад автотранспортної інфраструктури України за окремими видами міського електротранспорту, 2000-2016 рр.

Джерело: [1]

Аналіз рухомого складу міського електротранспорту за часом експлуатації станом на 2016 рік показує, що співвідношення між об'єктами віком «до 5 років – 6-10 років – 11-15 років – більше 16 років» складає:

- для тролейбусних машин: 16,8 % : 16,6 % : 8,4 % : 58,2 %;

- для трамвайних вагонів: 0,7 % : 5,4 % : 0,3 % : 93,6 %;

- для вагонів метрополітенів: 5,6 % : 9,0 % : 7,9 % : 77,4 % (розвиток переважно для столиці; у Харкові і Дніпрі рухомий склад даного виду транспорту залишається практично незмінним).

Бачимо, що серйозна проблема в якості рухомого складу характерна для трамвайного парку. Частково проблему вирішує закупівля за кошти місцевих бюджетів об'єктів вживаного транспорту. Це поширена практика для таких українських міст, як Львів (німецькі й австрійські об'єкти), Вінниця (швейцарські), Івано-Франківськ (австрійські й чеські), Одеса (російські), Харків (чеські) і т. д. Таку практику використовує також столиця України.

Насправді, міський електротранспорт – надзвичайно важлива складова державного регулювання автомобільним транспортом на локальному рівні з вирішенням проблем у забезпеченні повсякденної мобільності населення. Недоліки у забезпеченні якості рухомого складу електротранспорту погіршує взаємодію з іншими видами транспорту, підвищує залежність від використання власних автомобілів та міських автобусів.

Дуже важливим етапом аналізу є шляхи сполучення електротранспорту.

Що стосується довжини шляхів сполучення електротранспорту, то позитивна динаміка виявлена для метрополітену. Якщо у 1980 році довжина метрополітенівських колій загального користування становила 43,5 км, 1990 році 62,4 км, то вже в 2000 – 91,7 км, 2010 – 108,4 км, 2016 – 113,4 км. Тобто даний вид транспорту розвивається. Однак він наявний лише в 3-х містах України (рис. 2).

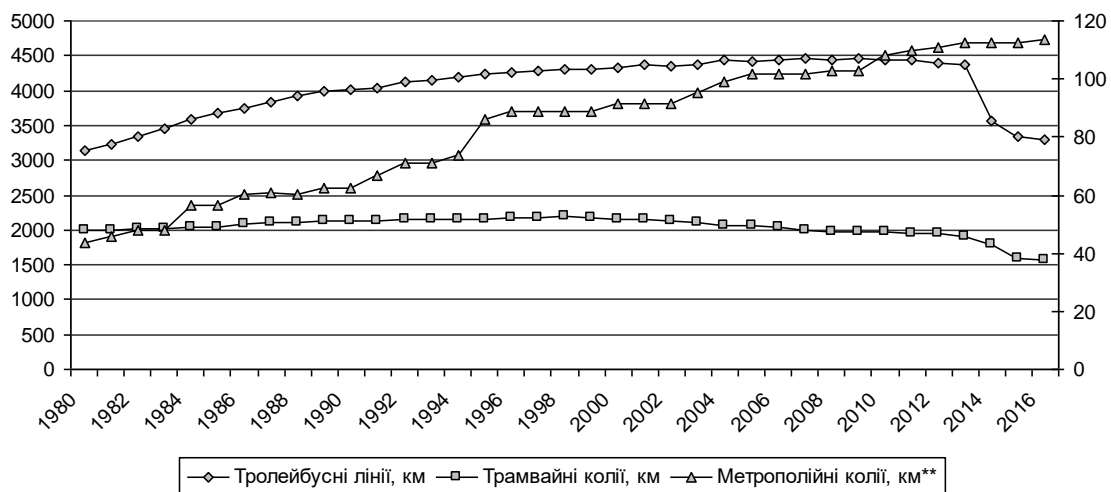

Рис. 2. Довжина шляхів сполучення електротранспорту в Україні, 1980-2016 рр.
Джерело: [2]

Для тролейбусних ліній і трамвайних колій динаміка довжини шляхів сполучення є не такою позитивною. Довжина тролейбусних ліній зростала до 2001 року, далі з незначним збільшенням до 2010 року (див. рис. 2.). Тобто ще до подій 2014 року показник набув негативної динаміки.

Ще гірша ситуація для трамвайних колій. Їх довжина почала поступово скорочуватись, починаючи з 1998 року. Показник 2013 року, до втрати Україною частини територій, є нижчим, аніж у 80-х роках ХХ століття. У той час, як у розвинених країнах активно просуваються нові технології легкорельсового транспорту (рейковий транспорт, який, розвиваючись поетапно, на базі сучасного трамвая, перетворюється на високошвидкісну транспортну систему, що здійснює рух по відокремленому шляху на

наземному рівні, під землею і на естакаді [3, с. 54]), в Україні залишається незадовільна мережа трамвайних колій, які часто ускладнюють рух іншим видам транспорту.

Питання розвитку інфраструктури автотранспортної галузі України повинно стати одним з ключових у діяльності уряду.

Для цього має не просто розвиватись належна інфраструктура, але й продукуватись та впроваджуватись новітні технології надання транспортних послуг, матеріально-технічного забезпечення і логістичного супроводу.

Насамперед йдеться за сприяння розвитку як електротранспорту, так і виробництва, продажу й експлуатації електричних автомобілів. Досягнення поставлених цілей, безумовно, матиме значний вплив на динаміку інноваційного розвитку економіки України та екологічну ситуацію. Окрім цілей екологізації автомобільного транспорту інноваційний вектор його розвитку має поєднувати різні форми активізації діяльності з об'єднанням зусиль бізнесу, науки, освіти та влади. Реальним є сценарій, що саме інноваційний прорив автомобільного транспорту буде чинником переходу від деформованих системних принципів розвитку галузі (неформальні домовленості, тіньовий бізнес, неякісні і неконкурентоспроможні послуги тощо) до ринкових інноваційних засад господарювання.

Основою для досягнення цілі конкурентоспроможності та інновацій у сфері автомобільного транспорту є системне співробітництво профільних органів державної влади з міжнародними організаціями, особливо фінансовими.

ДЖЕРЕЛА

1. Транспорт і зв'язок України 2016 : Статистичний збірник / Державна служба статистики України. – Київ, 2017. – 175 с.
2. Транспорт : Економічна статистика. Економічна діяльність. Транспорт : Статистична інформація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Збарський Л. В. Переваги легкорельсового транспорту та можливість його використання в Україні / Л. В. Збарський, Р. Ф. Яблонський // Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія : Техніка. – 2014. – Вип. 2. – С. 54–61.

*В. В. Лойко, д.е.н., доцент
професор кафедри фінансів та економіки
Київський університет імені Бориса Грінченка
С. А. Маляр, викладач університетського коледжу
Київський університет імені Бориса Грінченка*

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ ТА ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВПОРЯДКУВАННЯ СТЯГНЕННЯ ЗЕМЕЛЬНОГО ПОДАТКУ ДЛЯ ОСББ ТА ЖБК

Анотація. Розглянуто фінансово-економічні та правові аспекти впорядкування стягнення земельного податку із власників нерухомого майна, зокрема ОСББ та ЖБК. Проаналізовано сучасний економічний стан житлово-комунальної сфери міста Києва. Обґрунтовано доцільність приведення у відповідність з Бюджетним кодексом України п. 5.6. Положення про плату за землю в місті Києві.

Ключові слова: Україна, Київ, ОСББ, ЖБК, місцеві податки, земельний податок, аналіз, правові аспекти, економічні показники.

У місті Києві у 2017 р. проживало 6,9 % від загальної кількості населення України. Станом на 01.01.2018 р. у місті створено 1191 об'єднань співвласників багатоквартирних будинків, що становить 10,4 % від загальної кількості житлових будинків, або 15,5 від загальної площі житлового фонду. На території міста Києва частка земель, що були охоплені інвентаризацією та внесені до міського земельного кадастру, склала у 2017 р. 87,3 % від

загальної площі земель. Динаміка реальних доходів місцевого бюджету у 2017 р. від плати за землю у цінах до попереднього року є від'ємної і склала мінус 2%. Відношення суми заборгованості зі сплати від орендної плати за земельні ділянки у місті Києві до суми фактично сплачено земельного податку склала у 2017 р. 18 %. Фактичні обсяги фінансування реалізації комплексної цільової програми підвищення енергоефективності та розвитку житлово-комунальної інфраструктури міста Києва у 2017 р. склали 23,2 % від запланованих, з них 76,43% профінансовано із бюджету міста, 14,01 % із державного бюджету, 7,54 % з інших джерел [1].

Довгий час міська влада брала на себе відповідальність за утримання багатоквартирних будинків в м. Києві, у зв'язку з чим щорічно з бюджету міста на проведення капітальних ремонтів виділялися сотні мільйонів гривень. З прийняттям Закону України «Про особливості здійснення права власності в багатоквартирному будинку», органи місцевого самоврядування позбавлені права утримувати багатоквартирні будинки, оскільки такий обов'язок мають співвласники. Місто ж, за чинним законодавством, має можливість допомагати співвласникам на конкурсних засадах через різноманітні програми співфінансування. Через такі зміни в законодавстві, питання створення об'єднань співвласників багатоквартирного будинку набуло ще більшої актуальності, оскільки належним чином утримувати житловий будинок можуть лише організовані співвласники, що усвідомлюють всю повноту відповідальності за стан їхнього будинку та прибудинкової території, як цілісного майнового комплексу, що перебуває у їхній спільній сумісній власності. Зазначена позиція цілком відповідає положенням частини четвертої статті 319 та частини другої ст. 382 Цивільного кодексу України [2]. Тому Київська міська рада, як орган місцевого самоврядування, усіляко сприяє жителям у створенні об'єднань співвласників багатоквартирного будинку не лише через численні програми співфінансування, а й встановлюючи пільги на сплату земельного податку. Земельний податок відноситься до місцевих податків, які мають платити землевласники та землекористувачі.

З 2014 р., у зв'язку зі змінами до статті 284 Податкового кодексу України [3], до повноважень органів місцевого самоврядування віднесено встановлення ставок плати за землю та визначення пільг. На виконання зазначеної статті Податкового кодексу України, Київська міська рада прийняла рішення від 28 січня 2015 р. № 58/923, яким затверджено Положення про плату за землю.

Разом з тим, пунктом 5.6 зазначеного Положення, Київська рада визначила, що плата за користування земельними ділянками, право власності на які не оформлено, здійснюється в розмірі 3% від нормативної грошової оцінки таких земельних ділянок. Вважаємо, що зазначена норма носить дискримінаційний характер та суперечить Податковому кодексу України. Податковим кодексом визначено вичерпний перелік податків, серед яких відсутній такий податок як «за користування земельними ділянками». Натомість кодекс містить визначення «земельний податок», це – «обов'язковий платіж, що справляється з власників земельних ділянок та земельних часток (паїв), а також постійних землекористувачів (далі - податок для цілей розділу XII цього Кодексу)» [2].

Дискусійним є питання не лише фактичного створення рішенням органу місцевого самоврядування нового виду податку, а й правомочності стягнення будь-яких податків за користування землею, що не перебуває у власності юридичної особи.

Земельна ділянка є нерухомим майном і право власності чи користування на неї виникає з моменту державної реєстрації такого права. Аби нарахувати земельний податок, необхідна наявність двох умов: перебування земельної ділянки в особи у власності чи користуванні та наявність даних з Державного земельного кадастру.

Метою прийняття положення Київської ради в зазначеній редакції було спонукання суб'єктів господарювання оформляти права на земельні ділянки, що перебувають у їх користуванні. На практиці ж, більшість ОСББ та ЖБК стали заручниками цієї ситуації, оскільки право власності чи користування на свої прибудинкові території не можуть оформити через відсутність механізму розподілу прибудинкових територій між житловими

будинками та змушені сплачувати завищені ставки земельного податку, або ж роками судитися.

Судова практика із зазначеного питання не є великою, проте Постановою Окружного адміністративного суду м. Києва від 27.04. 2017 р. у справі № 826/10434/16 [4] було задоволено позов одного з товариств до Київської міської ради і «визнано незаконним та таким, що не відповідає правому акту вищої юридичної сили пункт 5.6 «Положення про плату за землю в місті Києві», яке є додатком 3 до рішення Київської міської ради від 23 червня 2011 р. № 242/5629 «Про встановлення місцевих податків і зборів в м. Києві» в редакції рішення Київської міської ради від 28 січня 2015 р. № 58/923 «Про внесення змін до рішення Київської міської ради від 23 червня 2011 р. № 242/5629» [5]. Разом з тим, позиції Верховного суду України з даного питання, на яку можна було б посилатися при розгляді інших подібних справ поки немає.

Правила стягнення земельного податку у 2019 р. майже не змінилися. За даними земельного кадастру міста Києва, за ЖБК обліковується 860 земельних ділянок, тільки на 41 з них оформлено право власності. За ОСББ обліковується 274 земельні ділянки, з них лише на 29 ділянок оформлено право власності. Відсоткова ставка земельного податку знижена утрічі 0,03 % до 0,01 % для ОСББ та асоціацій таких об'єднань [6,7]. Це нововведення діятиме до 1 квітня 2020 р. Такий розмір ставки земельного податку є найнижчим серед передбачених діючим Положенням плати за землю. Зниження розміру відсоткової ставки земельного податку стимулюватиме ОСББ та ЖБК оформляти правовстановлюючі документи на право користування земельними ділянками державної та комунальної власності, що в свою чергу сприятиме своєчасній сплаті місцевих податків та зборів до бюджету Києва.

Висновки: Київській міській раді доцільно привести у відповідність з Бюджетним кодексом України п. 5.6. Положення про плату за землю в місті Києві, а Кабінету Міністрів України розробити порядок розподілу прибудинкових територій.

ДЖЕРЕЛА

1. Київ: річний звіт 2017. URL: https://dei.kyivcity.gov.ua/files/2018/9/3/Richyi_zvit_2017.pdf
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15/print>
3. Податковий кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
4. Постанова Окружного адміністративного суду м. Києва від 27.04. 2017 року у справі № 826/10434/16. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/66219386>.
5. Положення про плату за землю в місті Києві. рішення Київської міської ради від 23 червня 2011 р. № 242/5629 «Про встановлення місцевих податків і зборів в м. Києві». URL: <http://kyiv.sfs.gov.ua/rishennya-mistsevih-rad-/podatok-na-mayno/plata-za-zemlyu/>.
6. Децюра С. Земельний податок 2019: основи. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2019/january/issue-05/article-41882.html>.
7. Київрада утрічі зменшила ставку земельного податку для ОСББ та ЖБК. Київська міська Рада. Офіційний веб-сайт. <https://kmr.gov.ua/uk/content/kyivrada-utrychi-zmenschyla-stavku-zemelno-go-podatku-dlya-osbb-i-zhbk>.

*V. V. Loiko, Doctor of Economics,
Professor of the Department of Finance and Economics
Boris Grinchenko University of Kyiv
S. A. Malyar, Teacher of university college
Boris Grinchenko University of Kyiv*

Financial, economic and legal aspects of land tax application for achs and households

Abstract. The financial-economic and legal aspects of streamlining the collection of land tax from owners of real estate, in particular OSSB and ZHBK, are considered. The modern economic

situation of housing and communal sphere of the city of Kyiv is analyzed. The expediency of bringing in compliance with the Budget Code of Ukraine p.5.6 has been substantiated. Regulations on land payment in the city of Kiev.

Key words: Ukraine, Kiev, АСМН, HLC, local taxes, land tax, analysis, legal aspects, economic indicators.

*М. М. Бігус, к.е.н., доцент
Львівський інститут економіки і туризму*

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ РЕГУЛЯТОРИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ МІСТА НА ШЛЯХУ ДО ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Існуюча низька недоліків функціонування фінансово-економічного механізму забезпечення конкурентоспроможності туристичного бізнесу на місцевому рівні, зумовило необхідність пошуку його ефективізації на шляху до успішної євроінтеграції. Одним з таких пріоритетів повинне бути більш ефективне та гнучке застосування економічних регуляторів у рамках фінансово-кредитного, податкового, бюджетного та інвестиційного регулювання (рис. 1). Для кожного з цих регуляторів на сьогодні характерна низька деструктивів, які проявляються у суб'єктивному кредитуванні, неформальних домовленостях щодо обсягів ведення бізнесу, вибіркового фінансуванні розвитку інфраструктури, а також суб'єктивному інвестуванні. Натомість ефективізація використання фінансових та економічних регуляторів повинна проявляти у цільовому кредитуванні під соціальні проекти, прозорій системі спрощеного оподаткування, повному фінансуванні стратегічних, економічно обґрунтованих заходів та прерогативі інвестування соціальних проектів міста.

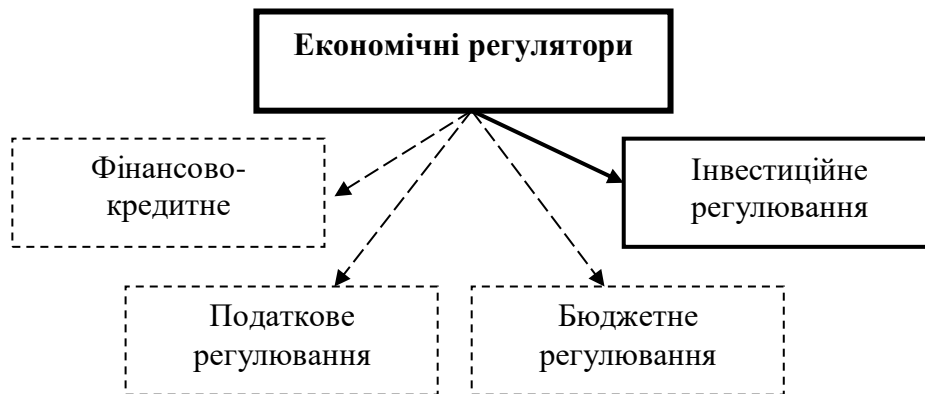

Рис. 1. Економічні регулятори туристичного бізнесу

Дієвим інструментом підвищення конкурентоспроможності туристичного бізнесу у сучасному місті повинно стати *пільгове кредитування* тих підприємців, які реально реалізують важливі соціальні проекти або ж активно впроваджують заходи підвищення якості пропонованих ними туристичних послуг. При цьому їх відбір для пільгового кредитування повинен здійснюватись за такими критеріями, як іміджеві характеристики, період діяльності на ринку туристичних послуг та кадровий потенціал й інші важливі складові, які зможуть забезпечити якісний туристичний продукт. Не слід допускати пріоритету сприяння пільговому кредитуванню для суб'єктів з урахуванням особистісних контактів, лобіювання інтересів, виходячи зі спільної участі в різних політичних та інших громадських інститутах.

Якщо розглядати державу, як можливий орган фінансування, то тут слід зауважити, що держава не повинна виступати потужним кредитором комерційних проектів суб'єктів

туристичного бізнесу на місцевому (регіональному) рівні, її (держави) роль можна формувати у двох базових напрямках:

1. Сприяння кредитуванню на пільгових умовах тим суб'єктам туристичного бізнесу, що реалізують важливі соціальні проекти міста. Такими проектами для сучасних міст можуть бути ті, які спрямовані на соціально незахищені категорії осіб в рамках внутрішнього туризму, а також які передбачають відновлення, покращення важливих об'єктів туристично-рекреаційного призначення. Потужним інструментом такого сприяння можуть бути державні гарантії повернення кредитів. При цьому, не слід самій державі в особі місцевих органів державної влади виступати кредиторами суб'єктів туристичного бізнесу міста, адже це ускладнений процес у силу постійного браку бюджетних ресурсів та схильності державних посадовців до нецільового застосування коштів. Щоправда такі витрати можуть допускатись у рамках інвестиційного регулювання.

2. Сприяння кредитуванню на пільгових умовах тим суб'єктам туристичного бізнесу, які активно реалізують заходи підвищення якості пропонованих ними туристичних послуг. Очевидно, що виходячи із існуючих проблем (низький рівень висококваліфікованого персоналу, технологічна відсталість, відсутність скоординованої системи дій проведення туристичного продукту міста на світову арену й ряд інших), це повинні бути заходи, спрямовані на підвищення кваліфікації свого персоналу, покращення матеріально-технічного оснащення, також, що дуже важливо, розробку і впровадження прогресивних інноваційних технологій, розробку інформаційного супроводу пропонованих послуг, що в цілому формуватиме імідж всього міста як привабливого не лише європейського, а й світового туристичного центру.

Особливо сьогодні, коли трансформація економіки визначається процесами модернізації системи публічної влади елементами якої є інституції державного управління та місцевого самоврядування, тобто, так званий процес децентралізації влади, який реально й досі в процесі реалізації (особливо його бюджетно-фінансова складова). Система бюджетного фінансування не повинна бути основним економічним регулятором забезпечення конкурентоспроможності туристичного бізнесу міста. Оскільки, зважаючи на повільний процес децентралізації влади на регіональному рівні місцеві органи не мають можливостей формування інвестиційного бюджету, ледь фінансуючи поточні бюджетні витрати.

Що ж до фіскальної служби, яка повинна формувати ефективну податкову систему націлену на формування сприятливого інвестиційного клімату в регіоні, то нажаль, досить часто мають місце негативні прояви вимивання значних грошових коштів з реального сектору економіки в тіньовий.

Податкове регулювання у забезпеченні конкурентоспроможності туристичного бізнесу сучасного міста, в лиці ДФС (державна фіскальна служба), потребує зменшення податку на додану вартість. Особливо це стосується тих міст, які в пріоритеті поставили розвиток та популяризація в'їзного туризму.

Тому в процесі ефективної євроінтеграції сучасних міст не слід особливої увагу концентрувати на податковому чи бюджетному регулюванні. Оскільки, в контексті децентралізації влади, особливої ваги набуває *інвестиційне регулювання*, де місцеві органи державної влади повинні відігравати ключову регулятивну роль.

Збільшення інвестиційних ресурсів – це формула успіху туристичного бізнесу та формування конкурентоспроможного середовища сучасного міста. Основними складовими залучення інвестицій у туристичний бізнес міста повинні бути: цільові євроінтеграційні програми, програми міжрегіонального співробітництва, державні корпоративні права, стимулювання інфраструктурного забезпечення та інформаційна підтримка. Ось що послужить ефективним фінансово-економічним регулятором забезпечення конкурентоспроможності туристичного бізнесу міста в контексті його євроінтеграційного спрямування.

СЕКЦІЯ 2. МЕХАНІЗМИ УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНОЮ ТА ЕКОНОМІЧНОЮ СФЕРАМИ СУЧАСНОГО МІСТА

*Ю. О. Карягін, д-р економіки хабілітований, професор,
декан Вищої школи туризму та іноземних мов у Варшаві,
голова міжгалузевої профспілки українських працівників у Польщі*
*М. А. Манов, к.е.н., професор Інституту
українсько-польської співпраці, доцент КУК*

СОЦІАЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ЧИННИК ГАРМОНІЙНОГО СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Анотація. Розглянуто значення соціального партнерства для соціально-економічного розвитку. Проаналізовано поточний стан соціального діалогу в Україні. Запропоновано напрями активізації соціального партнерства на рівні об'єднаних територіальних громад.

Ключові слова: соціальне партнерство, професійні спілки, соціальна модернізація.

Сьогодні успішність і конкурентоспроможність держав визначається не лише наявністю природних ресурсів, розвитком продуктивних сил, рівнем ВВП, а насамперед здатністю забезпечувати громадянам найвищі стандарти життя. Люди мають дихати чистим повітрям, повноцінно харчуватись, мати доступ до якісних освітніх і медичних послуг, рівні можливості для самореалізації у бізнесі, професійній діяльності, мистецтві, політиці, громадській діяльності, релігій, спорті тощо.

В даний час Україна проходить складний шлях трансформації від складової частини авторитарного СРСР з плановим господарством до сучасної демократичної держави з соціально-орієнтованою ринковою економікою [1,4]. Проведені за часів незалежності реформи дозволили успішно провести технологічну і економічну модернізацію. Сьогодні найкращі світові технології використовуються в економічній діяльності, освіті, медицині, сформована ринкова економіка. На порядку денному – соціальна модернізація, спрямована на формування відкритого суспільства з динамічною соціальною структурою. Процеси соціальної модернізації відбуваються під впливом змін у державному управлінні, економіці, політичному і культурному житті. В цій роботі автори зосередилися на дослідженні впливу соціального партнерства на соціально-економічний розвиток держави та окремих регіонів (міст, територіальних громад).

Під соціальним партнерством прийнято розуміти систему взаємодії представників найманих працівників, роботодавців та держави (місцевого самоврядування) з метою досягнення балансу інтересів сторін. Традиційно представниками інтересів найманих працівників є профспілкові організації та їх об'єднання. Відповідно до законодавства України профспілки, їх об'єднання здійснюють представництво і захист трудових, соціально-економічних прав та інтересів членів профспілок в державних органах та органах місцевого самоврядування, у відносинах з роботодавцями, а також з іншими об'єднаннями громадян, зокрема шляхом укладання колективних, галузевих і міжгалузевих угод тощо. Також профспілки здійснюють громадський контроль за виплатою заробітної плати, дотриманням законодавства про працю та про охорону праці [2].

В кожному підприємстві, установі, організації наймані працівники мають право утворити профспілкову організацію і за бажанням увійти до складу галузевої профспілки в якості первинної організації. В свою чергу, галузеві профспілки об'єднуються у федерації на національному і територіальному рівнях. Найбільшим профспілковим об'єднанням є Федерація професійних спілок України (ФПУ), до складу якої входять 42 галузеві та 27 територіальних об'єднань [3]. Соціальне партнерство належить до найважливіших напрямів діяльності ФПУ і реалізується на чотирьох рівнях:

- первинний в підприємствах, організаціях установах. Передбачає проведення переговорів первинною профспілковою організацією з адміністрацією та укладання колективного договору між сторонами. Колективні договори містять положення щодо збереження робочих місць, охорони праці, покращення умов та оплати праці, преміювання персоналу, соціального захисту тощо;

- регіональний на рівні територіально-адміністративних утворень – областей, міст, районів. На цьому рівні укладаються регіональні (територіальні) угоди між відповідними регіональними об'єднаннями профспілок, роботодавців та державними адміністраціями. Такі угоди містять взаємні зобов'язання сторін щодо захисту економічних і соціальних прав найманих працівників, соціально-економічного розвитку регіону тощо;

- галузевий на рівні окремих галузей народного господарства. Відповідні угоди укладаються між галузевими об'єднаннями профспілок і роботодавців та відповідними центральними органами виконавчої влади (міністерствами, відомствами). Угоди містять зобов'язання сторін щодо збереження робочих місць, підвищення заробітної плати, соціального захисту найманих працівників, запровадження галузевих стандартів з охорони праці тощо. За даними ФПУ на кінець 2018 року діяло 18 галузевих угод [3];

- загальнодержавний. Передбачає проведення консультацій між сторонами соціального діалогу з подальшим укладанням Генеральної угоди. Остання Генеральна угода «Про регулювання основних принципів і норм реалізації соціально-економічної політики і трудових відносин в Україні» була укладена спільними представницькими органами всеукраїнських об'єднань профспілок та роботодавців і Кабінетом міністрів України 23.08.2016 року на 2016-2017 роки [4]. Угода містить загальні принципи взаємодії на зобов'язання сторін щодо сприяння соціально-економічному розвитку держави, скорочення тіньової зайнятості, розвитку трудового потенціалу та підвищення престижності праці тощо.

На нашу думку, соціальне партнерство потрібно поширити на об'єднані територіальні громади, що утворюються відповідно до реформи самоврядування. Об'єднані територіальні громади отримують широкі права і можливості, у т.ч. фінансові, щодо соціально-економічного розвитку, зокрема з питань економічної діяльності, зайнятості населення, транспортної інфраструктури, освітніх та медичних послуг, культури і спорту. Гармонійний соціально-економічний розвиток громади потребує дієвого соціального партнерства. Сторонами соціального діалогу в об'єднаній територіальній громаді мають бути:

- з боку найманих працівників, самозайнятих громадян – представник (представники) профспілок, уповноважені первинними профспілковими організаціями;

- з боку роботодавців – керівники підприємств, організацій, об'єднання роботодавців (по мірі їх утворення в територіальних громадах);

- з боку місцевого самоврядування – керівники об'єднаних територіальних громад.

Ефективність соціального партнерства залежить від зрілості сторін соціального діалогу, розуміння ними спільної мети, вміння і бажання домовлятися. Зазначимо, що нинішні політичні та соціально-економічні умови не сприяють дієвому соціальному діалогу. На нашу думку, потрібен консенсус думок широких кіл політиків, підприємців, профспілок, громадськості з принципових питань соціально-економічного розвитку. Велика роль у створенні такого консенсусу думок має належати профспілкам, які повинні формувати громадську думку, «підштовхувати» сторони соціального діалогу до дієвої співпраці.

В даний час профспілковий рух в Україні переживає відчутні складнощі, що проявляється зокрема у зменшенні кількості членів профспілок, виведенні профспілкової тематики з тренду загальнодержавних і регіональних ЗМІ. У зв'язку з цим, корисно використовувати досвід профспілок країн Євросоюзу, США, Ізраїлю.

У Польщі в 2016 році українськими заробітчанами за польським законодавством була утворена міжгалузева профспілка [5]. До профспілки вступають українські громадяни, які легально працюють або навчаються у Польщі. Головною метою Міжгалузевої профспілки українських працівників у Польщі є забезпечення українцям однакового з поляками рівня оплати і умов праці, захисту трудових і соціальних прав. Задля цього новостворена

профспілкова організація спільно з об'єднаннями польських профспілок бере участь у соціальному діалозі на всепольському та регіональному рівнях (зокрема у Мазовецькому воєводстві). Одним з головних напрямів діяльності профспілки є надання практичної допомоги своїм членам. Профспілка негайно реагує на звернення спілчан щодо порушення їхніх прав з боку роботодавців. В результаті конкретним українським працівникам – членам профспілки виплачується зароблена заробітна плата, компенсації у випадках виробничого травматизму тощо. Така стратегія «малих справ» виявляється дієвою, вона сприяє збільшенню чисельності профспілки, зростанню її авторитету.

На нашу думку, українським профспілкам потрібно приділяти більше уваги захисту прав конкретних працівників – членів профспілки. Кожен випадок успішного захисту трудових і соціальних прав має ставати інформаційним приводом для висвітлення серед членів трудового колективу, у профспілкових, регіональних і загальнодержавних ЗМІ.

ДЖЕРЕЛА

1. Карягін Ю.О. Українське суспільство: сучасність і політичні цінності: монографія. – Київ: Київ. нац. ут-т культури і мистецтв, 2016. – 228с.
2. Закон України 1045-XIV «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності». Редакція від 04.11.2018, Відомості Верховної Ради, 2018, №46, ст. 371.
3. Федерація професійних спілок України. Режим доступу: <http://fpsu.org.ua/>.
4. Генеральна угода на 2016-2017 рр. Режим доступу: <http://www.fpsu.org.ua/generalna-ugoda-galuzevi-ugodi-teritorialni-ugodi/generalnij-dogovir/10727-generalna-ugoda-na-2016-2017-roki>.
5. Міжгалузева профспілка українських працівників у Польщі. Режим доступу: <https://www.facebook.com/Mrupp/>.

*Y. O. Karyagin, Doctor of Economics Habilitated, Professor
Dean of the Higher School of Tourism and Foreign as in Warsaw,
Head of the inter-branch trade union Ukrainian workers in Poland
M. A. Manov, Cand. of Economic Sciences, Professor of the
Institute Ukrainian-Polish cooperation,
Associate Professor of Kyiv University of Culture*

Social partnership as a factor of harmonious socio-economic development

Annotation. The importance of social partnership for social and economic development is considered. The current state of social dialogue in Ukraine is analyzed. The directions of activation of social partnership are proposed in particular at the level of the united territorial communities.

Key words: social partnership, trade unions, social modernization.

*С. Ю. Лукін, к.е.н., доцент, директор
Центру перепідготовки та підвищення кваліфікації
працівників органів державної влади, органів місцевого
самоврядування, державних підприємств, установ і
організацій при Київській облдержадміністрації*

ВІРТУАЛІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНОГО ПРОСТОРУ В СУЧАСНИХ МІСТАХ

Анотація. Використання сучасних підходів віртуалізації та діджиталізації для розвитку публічних просторів вимагає нового розуміння соціально-економічних відносин. При врахування цих аспектів, менеджмент місцевого самоврядування може створити новий інструмент для підвищення конкурентоздатності міст.

Ключові слова: публічний простір, віртуалізація, місто.

Публічність, нарівні з анонімністю та мобільністю, є однією з ознак сучасних міст. У повсякденному житті публічний простір оточує нас практично всюди – на тротуарі, в парку, в громадському транспорті, на ринку, в музеї, в університетських аудиторіях і центрах сучасного мистецтва, а також у соціальних мережах та інтернет-форумах, які дають змогу поєднувати приватність з глобальною публічністю віртуального простору.

Ми зустрічаємо велику кількість трактувань та наукових підходів до даного терміну з позиції взаємодії сукупності інформаційних технологій, аналізу правового поля, ефективної комунікації, суспільного розвитку, взаємодії політичних інституцій із населенням, доступності товарів і послуг, безпеки, наявності розвиненого громадянського суспільства, створення комфорту та надання необхідних соціальних умов та послуг для населення, споживання різних груп товарів та послуг, наявності ефективної суб'єкт-суб'єктної взаємодії, створення спеціалізованих інституцій для надання послуг та ін. [4, 5].

У сучасному місті все рідше можна знайти такі конвенційні ознаки публічності, як вільний необмежений доступ, чітке розмежування публічного й приватного, вільна комунікація між громадянами. Класичні міські публічні простори стрімко занепадають і зникають. Ці процеси пов'язані як із приватизацією їх, так і (набагато більше) із занепадом публічного життя, зникненням самого феномену публічної людини та з розмиванням поняття місця (place) в сучасній культурі [1; 3].

Так, стрімке зростання мобільності сучасного міського населення та доступ до глобальних інформаційних мереж призводить до того, що місце як таке перестає сприйматись як щось статичне й цінне саме по собі.

Розвиток нових інформаційних технологій, мобільний зв'язок, Інтернет та соціальні мережі дали можливість світу на рубежі XX-XXI століть по-новому поглянути на зміст та сенс процесу комунікації й засобів масової комунікації, їх можливостей та механізмів діяльності. Відомо, що комунікація як процес виникає тільки в людському середовищі, в її основі лежить вміння людини розмовляти, спілкуватися один з одним.

Кризові явища в економіці та політиці, що проявляються по всьому світу і, завдяки тим же технологічним інформаційним можливостям, стають майже типовими для багатьох країн, підштовхують уряди, держави шукати нові шляхи до комунікації з населенням, різними класами та кастами. Нові шляхи не тільки передачі інформації від уряду до людей, але й змістовного наповнення своїх повідомлень задля порозуміння в суспільстві.

Це важливо тому що рівень комунікації в суспільстві майже дорівнює рівню довіри. Чим більше люди спілкуються між собою, тим більше виникає порозуміння, розвивається толерантність та терпимість. Недарма стародавні греки навчали дітей риториці. Вона давала можливість людині сформулювати свої думку та відстояти позицію ненасильницькими методами.

Сьогодні вже всі, або майже всі, органи державної влади мають свої прес-служби, хоча б прес-секретарів, відділи по зв'язках із ЗМІ та громадськістю, сайти в Інтернеті, деякі установи навіть мають громадські ради, які призначені впливати на політику прийняття рішень. Прийнято достатньо демократичний за європейськими нормами Закон „Про доступ до публічної інформації” [1]. Він надає великі можливості для вільного отримання інформації від органів державної влади, фактично закріплює необхідність, а іноді просто примушує поки що застарілі бюрократичні системні утворення у владних установах спілкуватися із своїми “роботодавцями”, тобто платниками податків в публічній площині.

Отже, постає проблема пошуку нових підходів до комунікації в публічному просторі для державного управління. Інформаційно-комунікаційні технології за останні два-три десятиліття якісно змінили обличчя світу. Сформовані за їх допомогою потоки повідомлень, створили своєрідну інформаційну сферу, яка поступово перетворилася в самостійну, з власними інститутами, нормами, стійкими відносинами і зв'язками, системою символів та знаків, мовою. Філософи часто визначають сучасний світ як постмодерне та інформаційно-комунікаційне суспільство, де на перший план виходить можливість комунікативної участі.

Фактично суспільство намагається знайти ті механізми, системи та стратегії, що

дозволять безболісно та ефективно існувати в „скляному домі” на який перетворився світ. Ми пропонуємо поглянути на нові підходи до комунікації в публічному просторі з міждисциплінарного виміру, оскільки дослідженням теорій комунікації займалися різні сфери знань.

Тема комунікації в Інтернет-просторі перестає бути предметом обговорення науковців і прихильників певного способу життя, вона лягає в основу найбільш важливих і значних факторів розвитку соціального, економічного, культурного, політичного життя суспільства. Інтернет є найбільш динамічно прогресуючим засобом комунікації, оскільки новітні засоби зв'язку дозволили об'єднати розрізнені комунікаційні системи у глобальну мережу, завдяки якій здійснюється транскордонний обмін інформацією у межах усієї планети [2].

Отже, аналіз змісту анкетування показав, що для більшості досліджуваних, комунікація в Інтернет-просторі – це своєрідний тип взаємодії між людьми, що здійснюється в умовах відсутності безпосереднього контакту; має свою специфічну філософію і звільняє від будь-яких форм як зовнішнього, так і внутрішнього примусу, прагматичних артикуляцій, наявних соціальних ролей і соціальних стереотипів.

На думку 76% опитуваних, комунікативні можливості Інтернету не тільки розширюють сферу спілкування й радикально трансформують сучасний соціокультурний простір, але й виявляють феномени людського буття як у соціальній, так і в особистісній проекціях. Респонденти зазначають, що професійне буття людини в сучасному Інтернет-просторі заслуговує особливої уваги, і не виключають можливості в майбутньому долучитися до нього.

Однак, є частина опитаних, які уже нині чітко пов'язують найближчі життєві і професійні плани з професійною діяльністю в Інтернет-середовищі. Серед них – ініціативні молоді люди, які націлені на професійне буття в Інтернет-просторі й уже нині широко використовують Інтернет-комунікацію в роботі, навчанні, науковій діяльності тощо. З точки зору життєво важливої перспективи, досліджувані демонструють різний ступінь необхідної і бажаної комунікації в Інтернет-просторі. Опитані респонденти проявляють різні рівні психологічної готовності до комунікації в Інтернет-просторі:

– нульовий рівень готовності (відсутня актуальність перспективи комунікації в Інтернет-просторі). Досліджувані рідко бачать необхідність у спілкуванні в Інтернетпросторі. Надають перевагу безпосередньому спілкуванню на відміну від опосередкованого. Для того щоб прийняти буття в Інтернет-просторі, їм необхідно аргументовано, у деталях описати його необхідність. Досить складно досліджуваних переконати у необхідності комунікативної активності суспільства у віртуальному середовищі мережі Інтернет, оскільки традиційний, роками перевірений спосіб комунікації за їхнім визначенням є кращим, ніж у просторі мережі Інтернет;

– перший рівень (наявна ймовірність комунікації в Інтернет-просторі). Для того, щоб респонденти прийняли комунікаційні технології Інтернету, необхідно показати їм особисту вигоду з нього, співчувати їм щодо необхідності прийняття такої комунікації, допомагати долати стрес і дискомфорт. Яскраво виражені емоційні реакції, що проявляються у відкритому опорі відносно комунікації в Інтернет-просторі. Як стверджує дана група опитуваних, їхня подальша визначеність залежатиме від: соціальних настроїв, сприйняття мережі Інтернет суспільством, змісту власної професійної життєдіяльності та комунікативної активності суспільства у віртуальному середовищі мережі Інтернет;

– другий рівень (підтримка і прийняття комунікації в Інтернет-просторі за об'єктивної необхідності чи особистої вигоди). Надають перевагу професійній комунікації в Інтернет-просторі над особистісною, проте не готові приймати будь-яку професійну взаємодію в Інтернет-середовищі. Можуть бути ініціаторами Інтернеткомунікації, якщо бачать у цьому потребу і необхідність. Розважливі у виборі змісту власної професійної комунікації в інтернет-просторі, хороші її реалізатори;

– третій рівень (потенційні суб'єкти комунікації в Інтернет-просторі). Це молоді люди, які пов'язують найближчі життєві і професійні плани з комунікацією в Інтернет

мережі. Респонденти з легкістю приймають необхідність використання Інтернеткомунікацій в роботі, навчанні, науковій діяльності тощо. Емоційно залучаються до будь-яких нових починань в мережі Інтернет-простору. Готові виступати ініціаторами комунікативної активності суспільства у віртуальному середовищі мережі Інтернет.

Отже, системний аналіз процесу комунікації в сучасному Інтернет-просторі показав, що особливу увагу науковці приділяють питанням підвищення комунікативної активності особистості у віртуальному середовищі мережі Інтернет. Професійна й особистісна комунікація в мережі Інтернет усе частіше стає прогнозованою і діловою.

Сучасне віртуальне Інтернет-середовище, утворене в результаті Інтернет-комунікації різних суб'єктів, має ґрунтуватись на концепції розвитку екоорієнтованої моделі буття людини в Інтернет-просторі, тобто на важливості екологічно інноваційних способів життя в Інтернет-середовищі; зміні старих норм використання інформаційнокомунікаційних технологій; привабливості екологічно орієнтованого функціонування особистості в Інтернет-мережі. Водночас комунікативні можливості Інтернет-простору мають сприяти виявленню феноменів людського буття як у соціальній, так і в особистісній проєкціях. Екоорієнтоване буття людини в Інтернет-просторі передбачає перетворення і саморозвиток особистості, тобто поєднання раціонального й емоційного, систематизованого й безсистемного в системі відносин «людина – Інтернет-простір – публічний простір».

ДЖЕРЕЛА

1. Аналіз законодавства України у сфері досліджень, розробок та інноваційної діяльності та пропозиції щодо доповнень до законодавства. Проект ЄС «Вдосконалення стратегій, політики та регулювання інновацій в Україні». – К. : Фенікс, 2017. – 350 с.
2. Бубенко П. Т. Інноваційний розвиток регіонів : монографія / П. Т. Бубенко, О. Б. Снісаренко; Нац. аерокосм. ун-т ім. М.Є.Жуковського “Харк. авіац. ін-т”. – Х. : Форт, 2009. – 160 с.
3. Бутко М. Сучасна проблематика оцінки інвестиційної привабливості регіону /М. Бутко, С. Зеленський, О. Акименко // Економіка України. – 2005. – № 11. – С. 30–35.
4. Воронов В. В. Повышение конкурентоспособности региона: опыт оценки и институционального взаимодействия в социолого-управленческом аспекте : коллективная монография / В. В. Воронов, В. В. Маркин // Проблемы взаимодействия гражданского общества, государства и бизнеса : опыт России и Германии. – М. : СКАГС, 2012. – С. 33–45.
5. Гринев Б. В. Инноватика / Б. В. Гринев, В. А. Гусев. – 2-е изд., перераб. и доп. – Х. : ИСМА, 2010. – 351 с.

*S. Yu. Lukin, PhD, As.Prof., director of
Center of retraining and professional development of
employees of state agencies, local governments, state enterprises,
institutions and organizations in Kyiv Regional State Administration*

Virtualization of public space in modern cities

Annotation. The use of modern virtualization and dyilingual approaches for the development of public spaces requires a new understanding of socio-economic relations. Taking these aspects into account, local government can create a new tool for increasing the competitiveness of cities.

Key words: public space, virtualization, city.

*Н. В. Васильєва, д-р наук з держ. управл., доцент,
професор кафедри регіонального управління місцевого
самоврядування та управління містом Національної академії
державного управління при Президентіві України, м. Київ*

ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОСТІ ДО МІСЦЕВОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Анотація. Досліджено роль партисипативної демократії в побудові громадянського суспільства. Зазначено, що за останні роки в територіальних громадах зростає активність мешканців до вирішення місцевих проблем. Наведено практики залучення громадськості до проектів місцевого економічного розвитку.

Ключові слова: партисипативна демократія (демократія участі), громадськість, місцеве самоврядування, проекти місцевого економічного розвитку.

Реалії сьогодення вимагають від влади реального запровадження концепту партисипативної демократії, за якого мешканці беруть участь у процесі прийняття управлінських рішень під час визначення головного орієнтиру подальшого розвитку територіальних громад (регіонів), тим самим нормативно регламентуючи взаємодію між суспільством і державою. Громадянське суспільство є своєрідним фундаментом правової демократичної держави, неодмінною умовою успішної реалізації реформ, яких потребує український народ. Демократія участі проявляється у способах і методах волевиявлення громадян, здійсненні суспільних функцій із правовими наслідками [1, 99].

На думку В. Клосовскі економічний розвиток у широкому розумінні визначається як довготривалий процес, що охоплює кількісні (економічний ріст) та якісні (соціально-економічний прогрес) зміни в економіці, в результаті чого зростає загальний добробут суспільства. Урядовий, приватний і неурядовий сектори співпрацюючи між собою формують сприятливі умови для економічного росту та створення нових робочих місць, що, в кінцевому рахунку, покращує якість життя громадян. При цьому заходи, що реалізуються мають забезпечити сталий розвиток, який являє собою процес збалансованого задоволення побутових, суспільних та екологічних потреб людства без зменшення шансів на задоволення потреб майбутніх поколінь [2]. Сьогодні в країні впроваджується реформа місцевого самоврядування та територіальної організації влади, в межах якої реалізується політика європейської інтеграції та співробітництва з європейськими інституціями. Місцеве самоврядування має будуватися виходячи з інтересів розвитку людини та територіальної громади. Тому добробут населення стає головним критерієм оцінки роботи місцевої влади, як в більшості економічно розвинених країн [3, 21–22].

Демократизація системи місцевого управління в нашій державі сьогодні підтримується реалізацією різноманітних проектів розвитку, які фінансуються різними міжнародними донорами. Активності набув такий інструмент партисипації, як бюджет участі. Він спрямований на підвищення доступності й прозорості бюджетної інформації та результатів діяльності органів місцевого самоврядування. Такий підхід дозволяє зрозуміти будь-якому мешканцю, яким чином міська влада акумулює, розподіляє та витрачає кошти

місцевого бюджету. Відчуваючи себе причетним до процесу реалізації місцевих ініціатив, населення активно впливає на суспільне життя через визначення пріоритетних, з точки зору громадськості, проектів, на які мають бути виділені кошти з бюджету [4, 132].

Далі наведемо приклади залучення мешканців на рівні територіальних громад до прийняття рішень через реалізацію проектів, які здійснювались за допомоги Проекту “Місцевий економічний розвиток міст України” (МЕРМ), впровадженого Федерацією канадських муніципалітетів за фінансової підтримки Уряду Канади.

В 2014 р. у місті Дніпро мешканці через інтернет-голосування сформували привабливий для містян та інвесторів образ населеного пункту й обрали його логотип. Через невпевненість, що громада здатна активно ділитися з владою ідеями, місцеві органи довгий час не залучали громадськість до процесу розробки та прийняття рішень. У відповідь рішення місцевого самоврядування не раз викликали обурення та критику з боку населення, бо були прийняті без урахування його думки. Ситуація змінилася під час роботи над проектом “Місто світових брендів. Розробка маркетингово-інвестиційної стратегії міста Дніпропетровська”. Встановлено, що майже 27 000 мешканців долучилися до розробки бренду міста: близько 16 000 взяли участь у першому інтернет-опитуванні, 5 308 – обирали логотип через інтернет-голосування, 4 000 – через анкетне опитування, розповсюджене через школи, понад 1 000 – у презентаціях логотипу й обговореннях маркетингово-інвестиційної стратегії, опитуваннях фокус-груп і робочій групі. За результатами переможцем став логотип у формі серця зі слоганом “Новий кожного дня”, який зібрав 1 570 голосів. Серце, як символ любові до рідного міста, утворене з двох стрічок червоного та синього кольору, що символізують металургію та ракетобудування, навчання і бізнес [5].

Після розробки у 2011 р. Стратегічного плану економічного розвитку міста для органів влади і мешканців м. Павлоград Дніпропетровської обл. очевидним стало здійснення змін для перетворення громади на місто з високою якістю життя та сприятливими умовами для розвитку бізнесу й залучення інвестицій. Щоб вирішити ключові проблеми: відтік кадрів, особливо молоді, і відсутність інвесторів, місту необхідно було вдосконалити власний імідж в очах своїх мешканців і потенційних бізнес-партнерів на українському та міжнародному рівні. Мешканці активно залучались до проекту “Розробка та впровадження маркетингової стратегії із залучення інвестицій та створення бренду міста Павлоград”, під час роботи над якими важливою було самоідентифікація. До процесу були залучені не лише активні й креативні, а й наймолодші жителі та їхні батьки, а також журналісти, підприємці та депутати. Так, близько 1 000 мешканців взяли участь в опитуванні, 12 депутатів міської ради пройшли опитування у фокус-групі; 22 особи генерували ідеї для логотипу на “світовому кафе”, які шукали характерні для міста яскраві символи та конкурентні переваги. Активно долучалися місцеві журналісти, від яких безпосередньо залежить сприйняття міста мешканцями й інвесторами; 70 – створювали під час “відкритого простору” проекти для позиціонування міста; 119 малюнків отримано на конкурс від школярів. Такі заходи виявили важливість двосторонньої комунікації між владою та громадськістю. Активне залучення громадян довело на практиці, що мешканці є не лише джерелом нових креативних ідей, а й готові разом із владою їх втілювати, забезпечуючи, таким чином, економічний розвиток рідного міста [5].

Зазначимо, що в 55 територіальних громадах, де розвивається бізнес компанії ДТЕК Енерго, Дніпропетровської, Донецької й Луганської (підконтрольна територія), Вінницької, Івано-Франківської, Львівської, Запорізької областях проводиться Конкурс міні-грантів “Громада своїми руками”. Будь-який мешканець може взяти участь у проекті й виграти до 55 тис. грн на реалізацію своєї ідеї щодо покращення рідного міста. З 2016 р. активну участь у конкурсі беруть не лише жителі міст, а й мешканці сіл територій діяльності компанії ДТЕК. Через що проект змінив назву з “Міста своїми руками” на “Громаду своїми руками”. Також розширено можливості проекту – на 15 територіях (Павлоград, Першотравенськ, Тернівка, Зеленодольська ОТГ, Добропілля, Білицьке, Білозерське, Новодонецьке, Курахово, смт Миронівський, Ладижин, Бурштин, Добротвір, Щастя, Енергодар) реалізуються великі

проекти щодо благоустрою територіальних громад на суму до 500 тис. грн.: серед 3-х ідей обирається найголовніша для подальшої реалізації.

Конкурс міні-грантів проводиться для громадських організацій, органів самоорганізації населення, об'єднань співмешканців багатоквартирних будинків та ініціативних груп активістів, діяльність яких спрямована на вирішення локальних проблем населених пунктів. На розгляд журі надаються проекти за наступних напрямів [6]:

– житлово-комунальне господарство: підвищення ефективної роботи ЖКГ, застосування енергоефективних та енергозберігаючих технологій у цій сфері тощо;

– пропаганда здорового образу життя та популяризація занять спортом: просвітницькі акції серед підлітків, залучення дітей, молоді й старшого покоління, організація змістовного дозвілля тощо;

– освіта, культура й творчість: просування мистецтва через соціальні медіа й інноваційні технології (фото-відео квести, он-лайн проекти, лабораторії науково-технічної й прикладної творчості, пр.); створення умов для самовираження дітей, молоді (арт-проекти, арт-клуби) та інші подібні проекти;

– благоустрій, у т.ч. проекти, що спрямовані на формування дбайливого ставлення до навколишнього середовища й інфраструктури: парків, дворів, дитячих і спортивних майданчиків, інше;

– соціальна сфера: робота з незахищеними верствами населення (особи літнього віку, з обмеженими можливостями, діти-сироти, діти-інваліди, з неблагополучних сімей, проблемні сім'ї, матері/батьки-одиначки/одинаки та інші).

Таким чином, можемо зазначити, що мешканці являють собою джерело креативних ідей для місцевого економічного розвитку. Проте, процес переходу від суперечок до порозуміння і створення майданчика для вироблення й прийняття рішень є складним, однак, в кінцевому рахунку, отримується суттєва користь від співпраці між владою, бізнесом і населенням. Кожна територіальна громада має свій шлях пошуку оптимальної моделі діалогу між різними групами інтересів. Коли долається упередження й недовіра всі зацікавлені сторони, що залучені до спільного проекту, відчувають себе членами одного населеного пункту, які мають однакові проблеми і прагнуть якісного й комфортного рівня життя. Для цього вони, об'єднавши свої зусилля, спільно створюють нові можливості для розвитку міста і потенціалу мешканців.

ДЖЕРЕЛА

1. Васильєва Н. В., Бойко О. П. Роль партисипативної демократії в побудові громадянського суспільства в Україні // Вісник НАДУ при Президентіві України. 2015. № 2. С. 98–105.

2. Клосовскі В. Місцевий розвиток: що це таке? URL: http://www.civicportal.org/biblioteka1/1_seminarium/Klosowski.pdf

3. Васильєва О. І. Запровадження механізмів демократії участі // Місцеве самоврядування – основа сталого розвитку України: матер. щоріч. Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю (м. Київ, 16 трав. 2014 р.): у 2 т. / за наук. ред. Ю. В. Ковбасюка, К. О. Ващенко, С. В. Загороднюка. Київ: НАДУ, 2014. Т. 2. С. 21–23.

4. Васильєва Н. В. Залучення громадськості в українських містах (на прикладі бюджету участі) // Публічне урядування. груд. 2016. № 4(5). Київ. Видавничий дім “Персонал”, 2016. С. 125–133.

5. Історії успіху місцевого економічного розвитку // Офіційний сайт Проекту “Місцевий економічний розвиток міста”. URL: www.mled.org.ua/

6. Програма соціального партнерства ДТЕК. URL: <http://spp-dtek.com.ua/>

*N. V. Vasylieva, Doctor of Science in Public Administration,
Associate Professor, professor Department of Regional Administration,
Local Self-Government and Urban Management of National Academy*

for Public Administration under the President of Ukraine, Kyiv

Involvement of society in the local economic development

Annotation. The role of a participative democracy in the building of public community has been researched. It is indicated that activity of the citizens to solving of their local problems in the territorial communities has increased. The practice of involvement of society to the projects of social economic development has been considered.

Key words: participative democracy (democracy of participation), community, local authorities, project of local economic development.

*И. В. Илиев, д-р ю. н., професор,
Академик, член на съюза на учените в Република България,
директор на международен Балкански център
за подготовка на научно преподавателски кадри,
професор във Военна академия "Г.С.Раковски", г. София*

УПРАВЛЕНИЕ В ДАНЪЧНАТА СФЕРА

Данъчната администрация е юридическо лице със самостоятелен бюджет и седалище гр. София. Данъчната администрация води регистър на данъчните субекти; установява данъчните задължения по основания и размер; събира доброволните данъчни плащания и извършва действията по обезпечаването и събирането на публични държавни вземания. Разглежда жалби срещу издадени от нея актове, установява административните нарушения и налага административни наказания. Структурата на Данъчната администрация на Република България е уредена в Данъчния процесуален кодекс и включва основните структурни звена:

- Главна Данъчна дирекция – функционалната структура на Главна Данъчна дирекция – вж. прил. 1 ;
- Регионална Данъчна дирекция – в Република България са 5 в градовете София, Пловдив, Бургас, Варна, Велико Търново – вж. прил. 2;
- Териториална Данъчна дирекция – вж. прил. 3 и 4.

В Териториалните дирекции могат да се създават данъчни подразделения и бюра в зависимост от необходимите материални условия и база за обслужване на данъкоплатците.

Така посочената структура на Данъчната администрация се обслужва от органи, които могат да бъдат групирани в няколко групи: главен данъчен директор; регионален данъчен директор; териториален данъчен директор; началници на отдели, сектори и подразделения; главни данъчни експерти; данъчни експерти; главни данъчни инспектори; данъчни инспектори.

Посочените органи са подчинени на Министъра на финансите, като Главният данъчен директор се назначава лично от него за период от пет години, с неограничен брой на мандатите, а всички останали длъжностни лица в данъчната администрация се назначават от Главния Данъчен директор, или упълномощени от него лица. Главният Данъчен директор осъществява ръководството и контрола на цялостната дейност на данъчната администрация, изготвя и дава задължителни методически указания, технологии и процедури за осъществяване на дейността; участва в подготовката на проекти за международни данъчни спогодби и осъществява дейността по данъчна евроинтеграция, осъществява политиката по управлението и квалификацията на данъчните служители, организира и поддържа система за информация за целите на данъчната администрация. Той създава към дирекциите консултативни и учебни центрове, планира и възлага данъчни проверки и ревизии, включително и за предотвратяване и разкриване на данъчни измами и нарушения. Възлага на специализираните органи за данъчен контрол събирането на информация и откриването на лица, доходи и имущества, които се укриват от данъчните органи; може да възлага (делегира права) на определени от него длъжностни лица от данъчната администрация изпълнението на правомощията си.

Регионалният директор решава жалбите против данъчните ревизионни актове и против действията на данъчните органи; осъществява контрол върху дейността на длъжностните лица от данъчната администрация на територията на региона. Възлага данъчни проверки и ревизии на територията на региона, издава предвидените в данъчните закони актове и налага административни наказания.

Териториалният данъчен директор организира и ръководи съответната данъчна дирекция – данъчната администрация; подпомагането на данъчните субекти при изпълнението на данъчните им задължения; приемането и обработването на данъчни и други декларации, предвидени в данъчните закони; възлагането и извършването на данъчни проверки и ревизии, определянето на конкретните размери на данъчните задължения и данъчните резултати. Той определя корекцията или прихващането на данъчни задължения, възстановяването на надвнесени суми, у данъци и резултати за данъчен период, когато това е предвидено от данъчните закони. Предоставя отчетна информация на Главна Данъчна дирекция, издава данъчни актове и налага административни наказания.

Министърът на финансите осъществява общото ръководство и контрол върху дейността на данъчната администрация. Анализира, разяснява и обобщава данъчната практика, изготвя общи становища и указания за единното прилагане на данъчното законодателство и ги публикува в Бюлетина на Министерство на финансите, страницата на данъчната администрация в Интернет и по друг подходящ начин. Министърът на финансите определя териториалният обхват, броят и наименованието на регионалните и териториални данъчни дирекции и техните звена, както и организацията, редът на дейността, функциите и числеността на персонала на всяко административно звено. Данъчната администрация и органите на Министерството на вътрешните работи, както и други контролни органи на Министерство на финансите извършват конкретни действия във връзка с осъществяването на своите функции.

Задачите на данъчната администрация могат да бъдат обобщени по следния начин:

1. Да се осигури обхватност за дейността на данъчните субекти. Целта е да се обхванат всички данъчно задължени лица, фирми и тяхната дейност, свързана с начисляването и плащането на отделните данъци.

2. Да се разкрият допуснатите нарушения при попълването на данъчната декларация. Последната е основен документ, въз основа на който се определя данъчното задължение. На проверка се подлага реалността на данните от данъчната декларация, въз основа на която се извършват съответните насрещни проверки и математически пресмятания.

3. Разкриване на допълнителни данъчни приходиизточници. Чрез тази задача се осигуряват допълнителни приходи за републиканския бюджет. Въз основа на тази задача данъчните органи имат право на определени действия за защита на държавните интереси – определяне на данъчните субекти, установяване на източниците за увеличение на имущественото състояние на субекта.

4. Осигуряване на своевременно и пълно събиране на данъчните задължения. Чрез тази задача се осигурява ритмичност при постъпването на средствата в бюджета и се съдейства за изпълнение на утвърдените бюджетни мероприятия.

5. Утвърждаване на национална данъчна култура. Нейното изпълнение е изцяло в ръцете на данъчната администрация и ще съдейства за укрепване на вярата в действащото данъчно законодателство и неговата национална значимост.

При изпълнение на своите задължения органите на данъчната администрация са облечени с редица права:

- Да извършват данъчни проверки и ревизии;
- Да определят данъчни задължения;
- Да налагат административни наказания;
- Имат свободен достъп до подконтролните обекти;
- Да изискват, да изземват документи, справки, обяснения;
- Да проверяват отчетността в обектите;

- Да извършват проверка на парични средства, материални запаси, вземания и ценни книги;
- Да вземат мерки за обезпечаване на доказателствата;
- Да обезпечават данъчни вземания;
- Да изискват сведения, документи и извлечения от трети лица;
- Да вземат писмени обяснения от ревизираня и от трети лица;
- Имат право на допълнително материално стимулиране в размер на 25% от разкритите и събрани приходи;
- Имат право на претърсване и изземване при укриване и затрудняване работата на данъчните контролни органи, но при спазване изискванията на Наказателния процесуален кодекс.

Освен права, данъчните контролни органи имат и задължения, а именно:

1. Да се легитимират чрез своята служебна карта при извършването на проверки и ревизии;
2. Да спазват организацията на работа, утвърдена в данъчната администрация;
3. Да пазят в тайна обстоятелствата и фактите, които са им станали известни по служба.

Служител в данъчната администрация може да бъде всеки дееспособен български гражданин, който не е осъждан за умишлено престъпление от общ характер, не е лишен по съдебен ред от правото да заема съответната длъжност, няма висящи изпълнителни дела и отговаря на изискванията за работа в данъчната администрация. В устройствения правилник са определени категориите служители в данъчната администрация, които подлежат на професионален квалификационен тест и експертна психологична оценка, която се ползува единствено за служебни нужди само от лица, определени със заповед на Главния данъчен Директор. Те нямат право да са еднолични търговци, неограничено отговорни съдружници в търговски дружества, търговски представители или търговски пълномощници. Не могат да сключват допълнителни трудови договори с друг работодател, или да работят извън системата на данъчната администрация, освен с писмено съгласие на Главния директор на данъчната администрация.

Обучението, квалификацията и професионалната подготовка на служителите в данъчната администрация се извършват в Националния учебен център на данъчната администрация и неговите регионални центрове за специализация и квалификация. Организацията и дейността на центрoвете за специализация и квалификация се определят от Главния Данъчен директор.

ПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА

1. Учебник „Административно право обща и специална част.” Илиев И.В. 2018

*Н. В. Станишевска, магистр гр. УНЗм-1-18-1.43
Київського університету імені Бориса Грінченка,
бухгалтер ПНЗ “Центр технічної і художньо-естетичної
творчості для дітей та юнацтва “Зміна”
К. М. Краус, к.е.н., доцент кафедри управління
Київський університет імені Бориса Грінченка*

СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ПРАКТИКА УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО- ЕКОНОМІЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Анотація. Досліджено нормативно-правове забезпечення України, яке регулює та визначає основні принципи фінансування діяльності позашкільних закладів освіти. Проаналізовано ключові засади фінансування позашкільної освіти відповідно до

Бюджетного кодексу України. Оцінено умови фінансування позашкільних закладів освіти в рамках Державної цільової соціальної програми розвитку позашкільної освіти.

Ключові слова: управління, фінансово-економічна діяльність, позашкільні навчальні заклади.

В наш час позашкільна освіта є невід'ємною частиною системи освіти, визначеної Конституцією України, законами України “Про освіту”, “Про позашкільну освіту”, і спрямована на розвиток здібностей дітей та молоді у сфері освіти, науки, культури, фізичної культури і спорту, технічної та іншої творчості, здобуття ними первинних професійних знань, вмінь та навичок, необхідних для їх соціалізації, подальшої самореалізації та/або професійної діяльності [1]. Позашкільна освіта сьогодні являє собою цілеспрямований процес і результат навчання, виховання, розвитку та соціалізації особистості у вільний час у позашкільних навчальних закладах та інших соціальних інституціях [2].

Однак сьогодні є чимало гострих проблем у сфері розвитку позашкільних навчальних закладів, які потрібно терміново вирішувати. Це насамперед недостатнє, а в деяких випадках мізерне фінансове й матеріально-технічне забезпечення галузі, що перешкоджає вдосконаленню навчально-матеріальної бази більшості позашкільних навчальних закладів, особливо районної і міської ланок. Недостатнім є рівень управлінської, економічної й правової підготовки керівників цих закладів; діяльність центрів патріотичного виховання, дитячо-юнацьких клубів не координується, як і проведення масових заходів з учнівською молоддю для військово-патріотичного виховання [3].

Позашкільна освіта є складовою освітньої системи держави. Але чи перебуває вона в рівних умовах з іншими ланками освіти, зокрема щодо фінансування? Відповідно до Бюджетного кодексу України тільки позашкільна освіта з усієї системи національної освіти має фінансуватися з місцевих бюджетів (за винятком заходів обласного та районного значення з позашкільної роботи з дітьми). Хоча ст. 61 Закону України “Про позашкільну освіту” визначено, що фінансування державних закладів освіти та установ, організацій, підприємств системи освіти здійснюється за рахунок коштів відповідних бюджетів, коштів галузей народного господарства, державних підприємств і організацій, а також додаткових джерел фінансування. До того ж у ст. 26 Закону України “Про позашкільну освіту” зазначено, що фінансування державних та комунальних позашкільних навчальних закладів здійснюється за рахунок коштів відповідних бюджетів, а приватних позашкільних закладів – за рахунок коштів засновників (власників) [5].

З прийняттям Бюджетного кодексу України позашкільні навчальні заклади почали отримувати фінансування, перекладене на місцеві бюджети, винятково за залишковим принципом. Це призвело до того, що позашкільну освіту було віднесено до другорядної, соціально незахищеної сфери. А розподіл видатків органи місцевої виконавчої влади та місцевого самоврядування здійснюють самостійно з огляду на обсяги доходів та власні пріоритети в їх паюванні [5].

Слід зазначити, що впродовж кількох десятиріч фінансування позашкільних навчальних закладів здійснювалося з державного та переважно обласних бюджетів, а також за рахунок часткової оплати навчання батьками. Останнім часом навіть з'явилася так звана прихована ліквідація позашкільного навчального закладу, що полягає в об'єднанні декількох позашкільних закладів в один під виглядом оптимізації та економічної доцільності. При цьому, як правило, вивільнені приміщення використовують потім не за призначенням [5].

Для збереження та вдосконалення системи позашкільної освіти, підвищення її освітньо-виховного потенціалу Міністерство освіти і науки розробило Державну цільову соціальну програму розвитку позашкільної освіти (затверджена Постановою Кабінету Міністрів України № 785 від 27 серпня 2010 року). На її основі в більшості областей затверджено аналогічні регіональні програми. Завдяки такому програмно-цільовому підходу з'явилася можливість урізноманітнити форми охоплення позашкільною освітою дітей шкільного віку, особливо в сільській місцевості, наприклад, шляхом розвитку мережі філій

позашкільних навчальних закладів обласного та районного підпорядкування або відкриття гуртків таких закладів на базі загальноосвітніх навчальних закладів сільської місцевості тощо. Також програма передбачає значно покращити матеріально-технічне та програмно-методичне забезпечення позашкільних закладів [5].

Безперечно, для успішної реалізації державної цільової програми потрібні відповідні фінансові ресурси. А це можна забезпечити лише за умов запровадження нових механізмів фінансування системи позашкільної освіти [5].

Тенденції, що притаманні сучасній освіті в Україні, можна визначити тільки аналізуючи процеси, що відбуваються в державі як складній соціально-економічній системі, а також у єдності з розвитком міжнародної освітньої сфери [4]. Таким чином, до загальних тенденцій в освіті України можна віднести: невідповідність бюджетного фінансування вимогам суспільства до якості навчання і виховання; певна орієнтація з боку органів управління освітою на самофінансування та підприємницьку діяльність навчальних закладів.

ДЖЕРЕЛА

1. Міністерство освіти і науки України. *Позашкільна освіта*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/pozashkilna-osvita> (дата звернення: 15.03.2019).
2. Міжнародний форум з позашкільної освіти. URL: http://pou.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=3 (дата звернення 18.08.2019).
3. Григорій Пустовіт, Позашкільна освіта та виховання крізь призму сьогодення. URL: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:qIRoODhs6-gJ:www.irbis-nbuv.gov.ua> (дата звернення: 19.03.2019).
4. Управління освітою в Україні: стан, тенденції, перспективи. URL: http://tme.uio.edu.ua/docs/Dod/2_2010/chigrin.pdf (дата звернення: 20.03.2019).
5. Євген Красняков. Перспективи розвитку позашкільної освіти в контексті вдосконалення механізму її фінансування. *Наукова бібліотека*. URL: <http://veche.kiev.ua/journal/2982/> (дата звернення: 26.03.2019).

*N. V. Stanishevskaya, Master Degree MEdM-1-18-1.4,
Borys Grinchenko Kyiv University,
Accountant OEI "Center of technical and artistic and aesthetic
creativity for children and youth "Change"
K. M. Kraus, Cand. Sc. (Economics),
Senior Lecturer of the Department of Management
Borys Grinchenko Kyiv University*

Modern Ukrainian practice in the management of financial and economic activities of educational institutions

Annotation. The legal and regulatory frameworks of Ukraine, which regulates and defines main principles of financing activities of out-of-school educational institutions, are investigated. Key principles of financing extracurricular education in accordance with the Budget Code of Ukraine are analyzed. The priority conditions for financing out-of-school educational institutions within the framework of the State Target Social Program for the Development of Out-of-School Education have been evaluated.

Key words: management, financial and economic activities, extra-curricular educational institutions.

*Г. М. Поченчук, к.е.н., доцент
Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича*

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ЯК МЕТОД ЗРОСТАННЯ СПРОМОЖНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Анотація. Розглянуто поняття децентралізації в системі територіального управління. Обґрунтовано необхідність децентралізації в Україні для подальшого реформування системи місцевого самоврядування та збільшення спроможності територіальних громад. Визначено напрями поглиблення реформування системи управління на місцях.

Ключові слова: децентралізація, місцеве самоврядування, територіальна громада, територіальна спроможність.

Децентралізація в управлінні підкреслює відкритість системи управління для рішень «знизу». Багато локальних рішень можуть прийматись на середніх і нижчих рівнях організаційної ієрархії без шкоди для інтересів системи, яка функціонує як єдине ціле. Система управління, в якій гармонійно враховані принципи централізації і децентралізації (досягнуто оптимальної пропорції між ними), є по суті відкрито-замкнутою. Тобто децентралізація державного управління може виступати як: принцип управлінського впливу; спосіб (метод) управління; управлінський режим; форма організації державної влади і державного управління; процес розподілу і реалізації повноважень; елемент організаційної структури державного управління.

Концепція децентралізації складається з наступних ключових моментів: передача/перехід/рух; повноваження/компетенція/функції/влада; від більш високих рівнів в організаційній системі – до більш низьких, від одного або декількох індивідумів – до багатьох.

Децентралізація розглядається світовою спільнотою як один з ключових елементів всебічної реформи системи державного управління і є пріоритетним напрямком діяльності міжнародних і національних організацій. Децентралізація повноважень і ресурсів може внести істотний внесок як у підвищення ефективності всього процесу управління, так і суттєво посилити його демократичну складову. Це має особливе значення для України. Децентралізація – це складна й глибинна реформа, яка перебудовує всю систему управління країною, позбавляючи її радянського адміністративного спадку.

Процес децентралізації органів влади є закономірним, це результат демократизації суспільства, трансформації державної влади, поділу влади, набуття громадянами політичних прав і свобод, введення приватної власності. На сучасному етапі існують певні передумови в політичній, економічній, соціальній і культурній сферах життя українського суспільства, які можуть послужити основою для децентралізації органів влади. У більшості демократичних держав саме місцеві органи управління безпосередньо вирішують повсякденні, найбільш важливі суспільні питання. Це обумовлює порівняно високу управлінську зацікавленість та активну участь громадян в діяльності місцевих органів влади. Велику роль в децентралізації влади відіграє і бюджетна децентралізація. Саме від самостійності в фінансових питаннях залежить ефективність вирішення проблем.

Існує багато причин, які зумовлюють необхідність проведення децентралізації у системі державного управління (рис. 1).

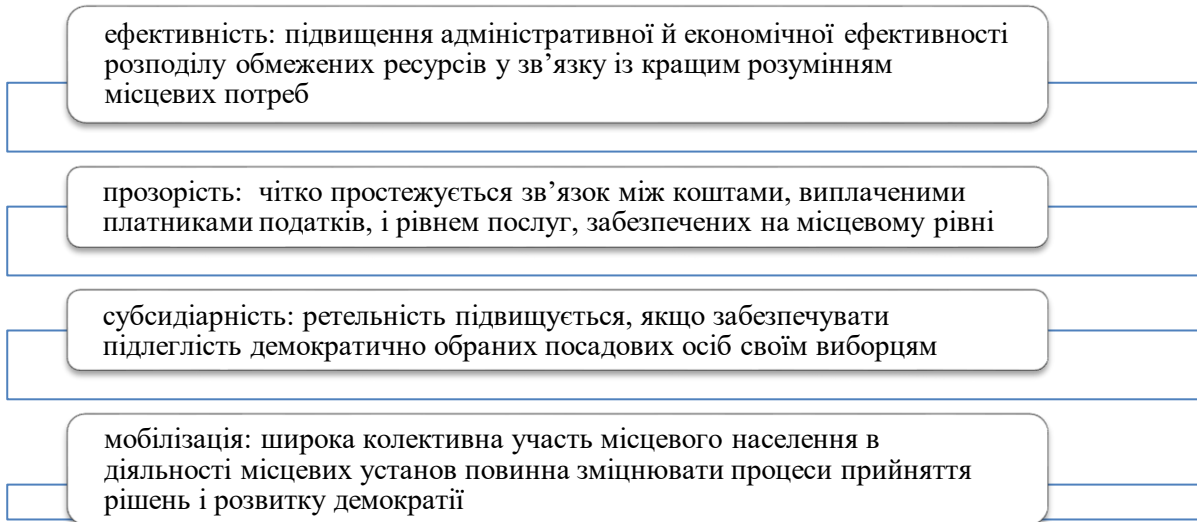

Рис. 1. Обґрунтування необхідності децентралізації

Пояснення терміну «спроможна територіальна громада» наводиться в урядовій методиці формування спроможних територіальних громад – це територіальні громади сіл (селищ, міст), які в результаті добровільного об'єднання здатні самостійно або через відповідні органи місцевого самоврядування забезпечити належний рівень надання послуг, зокрема у сфері освіти, культури, охорони здоров'я, соціального захисту, житлово-комунального господарства, з урахуванням кадрових ресурсів, фінансового забезпечення та розвитку інфраструктури відповідної адміністративно-територіальної одиниці. Аналіз теоретичної сутності «спроможності» територіальної громади територіальної громади свідчить про те, що дане поняття розглядається у двох головних площинах: бюджетній та економічній.

У дослідженнях основним критерієм спроможності територіальної громади виступає її «бюджетна» складова, яка проявляється у спроможності здійснювати самозабезпечення за умови вже існуючої та функціонуючої організації виробництва, не використовуючи державну допомогу у вигляді бюджетних трансфертів. І навпаки: бюджетна спроможність об'єднаної територіальної громади, полягає в спроможності до самовідтворення суспільного сектору регіону завдяки бюджетним інструментам. «Економічна» спроможність територіальної громади на думку науковців, відображається в тому, що лише маючи власний нарощений потенціал та фінансову стійкість можна задовольнити потреби населення та досягнути вищого рівня розвитку та функціонування [1].

Наявність закономірності між фінансовою спроможністю та чисельністю населення громади можна пояснити тим, що у великих громадах більш вигідно розвивати малий та середній бізнес, оскільки там є достатній трудовий ресурс, більш ємний місцевий ринок збуту товарів і послуг та кращі перспективи для сталого розвитку громади. Великі громади мають більший потенціал та більше можливостей для забезпечення належного утримання об'єктів інфраструктури, функціонування закладів та установ комунальної власності, а органи місцевого самоврядування можуть забезпечити надання якісних публічних та комунальних послуг. Фінансовий ресурс при формуванні спроможних громад є найбільш визначальним критерієм, який забезпечить сталий розвиток громад. Рейтинг може використовуватись територіальними громадами для здійснення аналізу щодо ефективності мобілізації власних ресурсів, раціональності використання бюджетних коштів та прийняття якісних управлінських рішень.

Європейський і світовий досвід свідчать, що місцеві проблеми можуть ефективно вирішуватися виключно на місцевому рівні. Децентралізація передбачає передачу повноважень вирішувати місцеві проблеми на найближчий для людей рівень – від центральних державних структур органам місцевого самоврядування – безпосередньо

громадам, а також забезпечити їх власними фінансовими ресурсами, які зроблять їх спроможними ці проблеми вирішувати. Запроваджується відповідальність органів місцевого самоврядування перед виборцями за ефективність своєї роботи, а перед державою – відповідальність за законність. Основними шляхами впровадження реформ з децентралізації в Україні є: розмежування повноважень, прав та обов'язків різних рівнів влади; розробка та реалізація ефективної регіональної політики, спрямованої на забезпечення рівномірного місцевого і регіонального розвитку; впровадження субсидіарності як механізму конфліктного менеджменту; забезпечення розширення прав територіальних громад щодо вирішення проблем їх життєзабезпечення.

Узагальнюючи початковий етап децентралізації влади, можна окреслити низку стратегічних і тактичних вад чинної моделі реформи самоврядування в Україні. В стратегічному плані залишається невизначеним та нечітким інструментарій досягнення таких пріоритетів: «деолігархізації» регіонального розвитку та забезпечення територіальної цілісності в умовах зовнішніх загроз та ризиків наростання відцентрових тенденцій на центральному та регіональному рівнях. У тактичному плані можемо вказати на недостатність зусиль з підтримки та заохочення самоврядних засад реформи. До таких проблем можна віднести: (а) обмеженість повноважень та нечітке розмежування функцій між центром та регіонами, невизначеність обсягу повноважень та відповідальності місцевих державних адміністрацій; (б) високий рівень бюджетно- фінансової залежності місцевих бюджетів від центру; (в) невирішеність питань, пов'язаних з регулюванням землевідведення, реєстрацією прав на землю на місцевому рівні, тощо; (г) застарілий адміністративно-територіальний устрій в Україні, що не відповідає вимогам часу та актуальним викликам.

Для подальшого реформування системи місцевого самоврядування та збільшення спроможності територіальних громад необхідно (а) запровадження системи управління просторовим розвитком та управління на макрорегіональному рівні; (б) створення та запровадження моделі міжрегіональної співпраці та кооперації областей України в межах нових функціональних регіонів; (в) подолання регіональної самозамкненості та формування єдиного економічного простору; (г) розвиток міжрегіональної інфраструктури життєзабезпечення та міжрегіональних економічних кластерів; (г) формування єдиного інформаційного та соціокультурного простору, мережі кластерів культурних індустрій та креативної економіки. Розвиток муніципальної економіки в Україні має стати центральним елементом і метою здійснення економічних реформ та політики децентралізації. Органи самоврядування повинні здійснювати весь комплекс політик, що стимулюватимуть економічний розвиток територій: підтримка підприємницької активності, сприяння залученню інвестицій, розвиток перспективних секторів та вирішення низки міжгалузевих проблем.

ДЖЕРЕЛА

1. Бутенко А. І., Дарієнко О. В., Уманець Т. В. Інноваційні підходи до оцінки економічної самодостатності територіальних громад. Економічні інновації. 2016. № 62. С. 223–231.
2. Денисов К. В. Децентралізація влади в Україні: адміністративні та бюджетні аспекти, національна безпека. Бізнес Інформ. 2015. № 12. С. 60–64.
3. Кругул Ю., Батрименко В. Реформування місцевого самоврядування в Україні. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2016. № 1. С. 17–27.

*G. M. Pochenchuk, Ph.D., Associate Professor
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University*

Decentralization as a method to increase the local communities capacity

Annotation. The concept of decentralization in the system of territorial management is considered. The necessity of decentralization in Ukraine for further reformation of the system of

local self-government and capacity building of local communities is substantiated. The directions of deepening the reform of the control system in the field are determined.

Key words: decentralization, local self-government, local community, territorial capacity.

*Л. М. Болдирєва, д.е.н., доцент
доцент кафедри менеджменту і логістики
Полтавський національний технічний
університет ім. Ю. Кондратюка*

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЛОГІСТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО СЕКТОРА

Анотація. Запропоновано перспективні напрями розвитку логістичної інфраструктури агропродовольчого сектора, зокрема обґрунтовано необхідність удосконалення логістичного обслуговування споживачів за рахунок застосування сучасних методів прогнозування попиту на продовольство. Обґрунтовано удосконалення вантажопереробки шляхом застосування автоматизованих транспортно-складських систем AS/RS («автоматизований склад»), систем управління складами WMS. Вивчено співпрацю підприємств з виробниками матеріально-технічних ресурсів, що застосовують систему забезпечення надійності FMEA. Запропоновано використання сучасних методів логістичного менеджменту, зокрема аутсорсинг логістичних послуг, бенчмаркінг в логістиці, асоціації постачальників, корпоративне вантажовідправлення та ін..

Ключові слова: логістика, інфраструктура, транспорт, ринок, транспортні послуги.

Логістика як відповідний тип мислення відіграє роль навіть важливішу, ніж маркетинг і менеджмент. На наш погляд, логістика як наука і практика в сучасних ринкових умовах є інструментом оптимізації ресурсозабезпечення, ресурсовикористання і реалізації продукції. Логістичні підходи, сучасні технології, що були отримані в результаті адаптації і використання, різні стратегії (управління ланцюгами постачання, загальне управління якістю, точно в термін, швидке реагування), результати ефективних наукових розробок і винаходів дозволяють зміцнити свої позиції на ринку і досягти конкурентних переваг.

Дослідники розглядають транспортно-логістичні системи як на рівні підприємств, так і на рівні населених пунктів, зокрема при управлінні діяльністю міського пасажирського транспорту. Досліджуючи проблему державної підтримки розвитку транспортних логістичних систем, вчені акцентують увагу на об'єктивній необхідності державного регулювання логістичної діяльності у сфері транспортного обслуговування населення, забезпечення потреб держави тощо.

Фахівці з транспортної логістики І.Г. Смирнов і Т.В. Косарева переконані в тому, що логістика може досягти своєї мети «як на рівні окремого підприємства, регіону, країни, групи країн, у майбутньому всього світу, так і в умовах будь-якої галузі». Дослідники зазначають, що з розвитком інтеграційних процесів у ЄС виник окремий напрям євроінтеграції – єврологістика, або логістика в європейському вимірі, що відбиває процес формування загальноєвропейської транспортно-логістичної мережі зі створенням відповідних комунікацій і логістичних терміналів [1, с. 10].

Вантажопереробка пов'язана із переміщенням сировини, запасами незавершеного виробництва чи готової продукції на підприємстві чи складі. У діяльності складів застосовують автоматизовані транспортно-складські системи (AS/RS), відомі як «автоматизований склад», обладнання карусельного типу, обладнання для роботи з упаковкою продукції чи з окремою її одиницею, конвейери, роботи, системи сканування. Так, Park Seed Company (Південна Кароліна, США) [2, с. 419-420], компанія, що спеціалізується з поштового надсилання насіння в період «пik» (з грудня по квітень), повинна була здатна

виконувати замовлення своїх споживачів за 24-36 год. Компанія замінила свою дерев'яну бункерну систему, якою вона користувалася 125 років, автоматизованими горизонтальними каруселями. Внаслідок впровадження цієї інновації продуктивність праці оператора, який займається відбором продукції, зросла у п'ять разів, а витрати праці скоротилися на третину. Порівняно із попередньою системою швидкість комплектації зросла із 180 до майже до 1 000 одиниць продукції за годину.

Обробка замовлення [2, с. 20]: замовлення, одержане від споживача, приводить у дію увесь логістичний процес, а рух замовлення змушує координувати усі операції, необхідні для його виконання. Скоротити час між одержанням замовлення та відправкою продукції споживачу дозволяє застосування комп'ютерної техніки та електронної комерції. У багатьох випадках замовлення можуть передаватися з комп'ютера покупця на комп'ютер продавця шляхом використання системи електронного обміну даними (EDI).

Поставка запасних частин та надання споживачам допомоги при обслуговуванні є важливим аспектом логістичної діяльності. В деяких фірмах при цьому ставляться досить високі вимоги: наприклад, 97 % усіх замовлень повинні бути виконані повністю і точно, а запчастини відвантажені впродовж 24 годин після одержання замовлення. Фірма Caterpillar Inc. [3, с. 129] періодично тестує себе та свої головних конкурентів – виробників оригінального обладнання та фірми з виробництва запасних частин. Для тестування обираються: конкретні моделі машин чи двигунів; типові ситуації ремонту; запчастини, що необхідно придбати, і перевіряється їх наявність; певні регіони для перевірки.

Вибір місця розташування виробничих та складських приміщень суттєво впливає на рівень транспортних та інших витрат. Так, свого часу корпорація Intel Corporation [2, с. 21] шукала місце для нового підприємства. Компанія отримала замовлення від багатьох великих міст, зокрема від Портленда (штат Орегон), Остіна (штат Техас), Чандлера (штат Арізона). Врешті Intel обрала місце для заводу в Арізоні, оскільки в неї вже було там одне підприємство. До того ж цей регіон відноситься до перспективних, має кваліфікованих працівників, а місто надало податкові знижки, інші пільги.

У логістиці закупівель важливим є забезпечення високої якості ресурсів. Аналіз характеру та наслідків відмов (FMEA), що вперше з'явився галузі США, вважається важливим інжиниринговим прийомом забезпечення надійності. Компанія Ford Motor вперше серед британських виробників двигунів почала вимагати від постачальників використовувати систему FMEA, щоб вони своєчасно займалися плануванням якості, застосовуючи командний підхід. В управлінні рухом та транспортуванні вантажів широко використовуються прийоми електронної комерції та комп'ютери. Так, компанія Andersen Consulting (США) [2, с. 346] застосовує чотири групи програмного забезпечення транспортної логістики: аналіз транспортних процесів (моніторинг витрат та транспортних послуг); маршрутизація і диспетчеризація (послідовність зупинок транспортних засобів і час, коли вони рухались, визначення маршрутів тощо); визначення транспортних тарифів і проведення аудиту; організація технічного обслуговування транспортних засобів (складання графіків техобслуговування та контроль їх проведення). Оскільки логістика є одним із стратегічних шляхів підвищення конкурентоспроможності вітчизняних організацій бізнесу та ефективності економіки країни в цілому. Тому необхідно аналізувати досвід зарубіжних підприємств у сфері логістики і враховувати його у вирішенні ряду проблем, які складаються під час ведення організаційно-господарської діяльності вітчизняних підприємств.

Український ринок транспортно-логістичних послуг перебуває на стадії становлення. Постійно зростаючі товаропотоки на напрямку ЄС–Україна загострюють і без того складну ситуацію. Тому, на наш погляд, виникає необхідність вивчення європейського досвіду використання транспортної логістики.

Цікавим є досвід логістичного альянсу ТОВ «Синергія Логістик» та ТОВ «Логістичної Корпорації «Золоте море» [4], що має дванадцятирічний успішний стаж в області транспортного експедирування збірних вантажів, забезпечує грамотний та відповідальний сервіс з перевезення збірних вантажів морським, залізничним і автомобільним видом

транспорту з доставкою до складу замовника в Австралії: 1) комплекс послуг для збірних вантажів (консолідація товарів на власні консолідаційні склади; виконання сервісу з перевірки якості і комплектації вантажу надходить на склад, зважування, контроль упаковки, маркування; відправка обраним видом транспорту за відповідною логістичною схемою або на експорт; митне оформлення; транспортне експедирування за адресою та до складу замовника після митного оформлення з усіма бухгалтерськими документами на вантаж); 2) обов'язковий супутній сервіс (організація вантажоперевезень, в тому числі мультимодальних «door to door»; повний контроль на шляху прямування; відповідальність всіх компаній-субпідрядників, що залучаються для надання послуг; контроль та оформлення супровідної документації; безпека транспортування вантажу; визначення найбільш економічних та ефективних маршрутів перевезення; моніторинг стану вантажу на кожному етапі).

Програма розвитку логістичної системи передбачила створення на території Білорусі [5] близько 50 транспортно-логістичних центрів (ТЛЦ), які зможуть надати вантажоперевізникам весь комплекс послуг. Введення в дію нових транспортно-логістичних центрів буде сприяти розвитку ринку транспортних послуг Білорусі, формуванню прогресивних схем доставки вантажів з використанням різних видів транспорту і удосконалення транспортної інфраструктури.

Завдяки широким транспортним можливостям, компанія «Єврика-логістик» [6] здійснює автомобільні, морські та авіаційні перевезення вантажів будь-яких габаритів. Ряд логістичних операцій у сфері вантажоперевезень дозволяє найкращим чином оптимізувати всі процеси з доставки вантажів, доставити їх якнайшвидше в пункт призначення і, крім того мінімізувати втрати з доставки та пов'язані з доставкою вантажу ризики. Оптимізація витрат при цьому досягається за рахунок економії використання масштабів вантажоперевезень, вибору найбільш оптимальних схем руху транспорту, швидкого і правильного оформлення документації.

Таким чином, як нами встановлено розвиток вітчизняного ринку транспортно-логістичних послуг – це не просто транспортування, вантажу якимось видом транспорту з пункту відправлення до пункту призначення, а комплекс логістичних операцій, таких як інтер- і мультимодальні перевезення, завантажування та розвантажування, складування та зберігання вантажів, їх обробка (комплектація, консолідація) тощо.

За даними досліджень, організованих компанією «Міжнародна фінансова корпорація» (IFC) [7], найпоширенішим видом фасування плодоовочевої продукції для внутрішніх перевезень було повторне використання картонних ящиків, у яких в Україну завозять банани. Ємність такого ящика становить 18-20 кг, власна вага – 1 кг, і в даній тарі оптово-торгові компанії України протягом одного сезону перевозять овочі та фрукти 5-6 разів (за іншими даними – не більше 3 разів). Вартість «повторного» ящика становить від 2 грн. взимку і навесні і до 4-6 грн. в сезон збору врожаю – влітку і восени. Проте, істотним недоліком повторної тари є неможливість ефективного використання її в післязбиральній доробки свіжої продукції (особливо фруктів), так що міжнародні роздрібні мережі (наприклад, METRO Cash & Carry) відмовляються від використання «бананової» скриньки. Адаже, ящики вторинного використання треба утилізувати.

Досвід Нідерландів [8, с. 673] показує, що за рахунок створення кластера «Агропорт А7» можна оптимізувати процес розміщення і вирощування посівів овочів. У єдиному центрі було зосереджено сортування і пакування вирощених на прилеглих полях та у теплицях овочів, автоматизовано мийку металевих і пластикових ємностей, складування коробок, далі доставка їх споживачам відповідно до концепції «точно вчасно» прямо в супермаркети. Таким чином, використання кластерного підходу дозволило скоротити потреби у транспорті на 20 %, внаслідок чого зменшилися витрати часу на перевезення і виробнича собівартість продукції.

Таким чином, перспективними напрямками розвитку логістичної інфраструктури агропродовольчого сектора є наступні: а) необхідність удосконалення логістичного обслуговування споживачів за рахунок застосування сучасних методів прогнозування

попиту на продовольство; б) удосконалення вантажопереробки шляхом застосування автоматизованих транспортно-складських систем AS/RS («автоматизований склад»), систем управління складами WMS; в) використання сучасних пакувальних систем; г) мінімізація транспортних витрат шляхом оптимізації розташування розподільчих центрів та складів; д) використання концепції управління ланцюгами поставок; е) співпраця підприємств АПС з виробниками матеріально-технічних ресурсів, що застосовують систему забезпечення надійності FMEA; ж) розширення застосування логістики зворотніх потоків; з) використання сучасних методів логістичного менеджменту (аутсорсинг логістичних послуг, бенчмаркінг в логістиці, асоціації постачальників, корпоративне вантажовідправлення та ін.).

ДЖЕРЕЛА

1. Смирнов І.Г., Косарева Т.В. Транспортна логістика: навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 224 с.
2. Сток Дж., Ламберт Дуглас М. Стратегическое управление логистикой [пер. с 4-го англ. изд.]. Москва : ИНФРА-М, 2005, XXXII. 797 с.
3. Современная логистика / [Джонсон Джеймс, Вуд Дональд Ф., Вордлоу Дэниел Л., Мерфи-Мл. Поль Р.]. 7-е изд.; [пер. с англ.]. М.: Издательский дом «Вильямс», 2005. 624 с.
4. Сборные грузы из/в Австралии. Профессиональная транспортная логистика. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.aliansa.ru/tag>.
5. Транспортная логистика: перспективи розвитку в ЕЭП [Электронный ресурс] / ИРУП «Национальный центр маркетинга и конъюнктуры цен» Министерства иностранных дел Республики Беларусь. Режим доступа: <http://ncmps.by/>.
6. Транспортная логистика / Компания «Эврика-логистик» в Санкт-Петербурге. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.eurlog.ru/transportnaya-logistika>.
7. Пулинг для плодоовощной логистики [Електронне видання] / Українська пулінгова компанія. Київ, 2010. Режим доступу: http://ukrpool.com.ua/ru/news/press_about_us/1/6.
8. Смирнов І.Г., Косарева Т.В., Мацера М.О. Європейський досвід аграрної логістики (на прикладі Нідерландів). *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія : Логістика. 2008. №633. С. 670-676.

*L. M. Boldyreiva, Doctor of Economic Sciences,
Associate Professor at Management and Logistics Department
Poltava National Technical Yuri Kondrayuk University*

Perspectives development directions of the agri-food sector's logistic infrastructure

Annotation. The perspective development directions of the agro-food sector's logistic infrastructure have been proposed, in particular, the need to improve the logistic service of consumers through the use of modern food demand forecasting methods has been substantiated. The improvement of cargo processing by means of automated transport and warehouse systems AS/RS («automated warehouse»), warehouse management systems WMS has been substantiated. The enterprises cooperation with material and technical resources manufacturers using the FMEA reliability assurance system has been studied. The use of modern logistic management methods, in particular, logistics outsourcing, benchmarking in logistics, supplier associations, corporate shipments, etc. has been proposed.

Key words: logistics, infrastructure, transport, market, transport services.

*Ю. В. Самойлик, к.е.н., доцент,
доцент кафедри економіки підприємства
Полтавська державна аграрна академія*

АВІАЛОГІСТИКА: ПЕРЕВАГИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

У сучасних умовах логістика стала невід'ємною складовою системи управління містами та регіонами. Перспективним напрямком розвитку логістики є авіалогістика – як в напрямі пасажироперевезень, так і в напрямі вантажних перевезень. Даний напрям може розглядатись в контексті внутрішньодержавних, міждержавних та міжконтинентальних перевезень.

Шульгіна Л.М., Хажанець В.В. вважають, що “головна особливість міжнародної логістики полягає переважно в самому процесі транспортування вантажу від його творця до кінцевого споживача, таким чином, перед тим як здійснити перевезення товарів з однієї держави в іншу, сам вантаж зобов'язаний буде пройти велику кількість митних процедур та перевірок, причому як на кордоні іноземного, так і своєї власної держави-виробника” [3, с. 168-169]. Логістичний комплекс України перебуває у періоді інтенсивного формування, який, до того ж, характеризується динамічними процесами трансформації структури попиту і пропозиції логістичних послуг, спричиненими, в тому числі, і складною внутрішньополітичною ситуацією у східних регіонах країни [2, с. 237].

Світовий банк надав звіт «Налагодження зв'язків для підвищення конкурентоспроможності», у якому оцінив країни світу відповідно до індексу ефективності логістики (LPI) 2016. Чільну позицію за показниками ефективності логістики вдруге поспіль посіла Німеччина. Ефективність логістики країни залежить від безлічі чинників, зокрема інфраструктури, нормативної бази, заходів політики, географічного положення та політичної економії [1]. Індекс ефективності логістики (LPI) використовується для вимірювання ефективності міжнародних ланцюгів постачання. Дослідження охоплює понад 160 країн світу, які оцінюються в п'ятибальній системі за декількома окремими характеристиками логістичної сфери: ефективність митної обробки вантажу, можливості організації міжнародних вантажовідправлень, ефективність місцевої логістичної інфраструктури, контроль і відстеження міжнародних вантажовідправлень, витрати на логістику всередині країни, своєчасність доставки вантажів у пункти призначення. Результати звіту свідчать, що список країн з найкращими показниками LPI залишається стабільним з 2010 р. Домінуючими країнами логістичної галузі залишаються Німеччина, Нідерланди та Сінгапур. Гірші показники в рейтингу посідають країни з уразливою економікою, уражені збройними конфліктами, стихійними лихами або політичною нестабільністю, та країни з географічними обмеженнями [1, 2, 4]. В Україні існує низка гальмівних чинників, які обмежують розвиток логістики: нестабільна економічна та політична ситуація, недосконалість системи управління на різних рівнях, нерозвиненість соціально-економічної інфраструктури та ін. Логістика має свої особливості залежно від галузі. Особливої уваги потребує агрологістика, оскільки дана галузь є провідною для України та для багатьох інших країн.

Впровадження логістичних систем на агропродовольчому ринку має низку специфічних рис. При цьому, варто виділити стримуючі чинники, які гальмують впровадження логістичних систем в галузі: недосконала система міжгосподарських зв'язків між виробниками, переробними підприємствами, збутовими та заготівельними організаціями в аграрній галузі; специфіка аграрної продукції та вимог до її якості, умов зберігання, транспортування; наявність великих підприємств аграрної галузі та диверсифікованих інтегрованих об'єднань агропромислових формувань, які займають домінуюче положення на ринку і диктують свої умови конкуренції, впливаючи тим самим на товарорух в межах логістичного ланцюга, монополізуючи його; нерозвинуті управлінські та логістичні механізми в системі сільськогосподарської обслуговуючої кооперації виробників аграрної продукції; значна роль держави в логістичному ланцюзі, яка полягає у здійсненні державних закупівель, формуванні держрезерву аграрної продукції, фінансовому регулюванні.

Перспективним інноваційним напрямом розвитку транспортної та розподільчої агропродовольчої логістики є авіалогістика. В умовах глобалізації агропродовольчого ринку все більшого значення набуває якість і швидкість доставки вантажів з продовольством на міждержавному та міжконтинентальному рівнях. Доцільно виділити низку передумов та пріоритетів розвитку авіалогістики на рівні національного агропродовольчого ринку (табл. 1).

Передумови та пріоритети розвитку авіалогістики на рівні агропродовольчого ринку

Форма передумов та пріоритетів розвитку авіалогістики на агропродовольчому ринку	Характеристика блоку
1	2
Організаційні	1. Необхідність швидкої доставки окремих груп продовольчих товарів у різні точки світу. 2. Пріоритетний розвиток органічного виробництва агропродовольчої продукції, зокрема овочів, плодів і ягід, які мають обмежені терміни придатності. 3. Ефективний приклад провідних компаній світу, які дозволяють здійснювати замовлення малими та середніми партіями органічних продуктів та забезпечують авіап перевезення цих вантажів (наприклад, іспанська компанія “Фіт а Соллер”, яка забезпечує авіадоставку органічних продуктів, переважно цитрусових, сушених та інших плодів, по Європі з острова Майорка). 4. Можливість створення авіамістечок з розвинутою інфраструктурою, наявними складами та новими робочими місцями 5. Розвиток диверсифікованих комбінованих авіапоставок (поєднання великобагаритних вартісних вантажів із перевезенням продовольства). 6. Менша залежність від погодно-кліматичних умов (зокрема порівняно із морськими перевезеннями), що зменшує затримки в перевезеннях.

Продовження табл. 1

1	2
Економічні	1. Стратегія відбудови аеропортів України та набуття ними статусу міжнародних (наприклад, аеропорт “Полтава”). 2. Обґрунтовані витрати на авіап перевезення вантажів (середня собівартість однієї години перельоту вантажного літака складає близько 80 тис. грн, при перевезенні 50 т продукції, транспортні авіавитрати складуть 1,6 грн/кг). 3. Уникнення проблем через неякісне дорожнє покриття. 4. Ширші географічні можливості. 5. Стимули для розвитку літакобудування та системи авіації.

Джерело: розроблено автором

Таким чином, формування і розвиток логістичних систем на агропродовольчому ринку – це складний процес, який потребує досконалих механізмів. У даній галузі можливе застосування різних видів логістики, зокрема корпоративної, кооперативної, логістики незалежних агроформувань. Основними важелями економічного управління формуванням і розвитком агропродовольчих логістичних систем мають бути: охоплення всіх ланок виробничо-продовольчого ланцюга, автоматизація та інформаційних логістичних потоків, програмно-цільовий підхід, альтернативність.

ДЖЕРЕЛА

1. Бауэрске Д.Дж., Клосс Д.Дж. Логистика. Интегрированная цепь поставок. М.: ЗАО “Олимп-Бизнес”, 2008. 640 с.
2. Шкрабак І. В., Турченко Д. К. Логістичні аспекти реалізації транзитного потенціалу України. Вісник Донбаської державної машинобудівної академії. № 2 (35), 2015. 237-241.
3. Шульгіна Л.М., Хажанець В.В. Ефективність міжнародної транспортної логістики як складової логістичної системи. Молодий вчений. 2018. № 4(1). С. 168-171.
4. Фігун Н.В., Білошевська О.Б. Індекс ефективності логістики (LPI) як показник конкурентоспроможності та потенціалу країни. Научные труды ДонНТУ. Серия: экономическая. 2014. № 4. С. 223-229.

І. В. Яковенко, к.е.н., доцент,

ПОБУДОВА СИСТЕМИ ЗВОРотноГО ЗВ'язку ЯК ВАЖЛИВОЇ СКЛАДОВОЇ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНОЮ СФЕРОЮ МІСТА

Анотація. Побудова ефективної системи зворотного зв'язку є важливою складовою розвитку демократичних засад в системі управління соціальною сферою міста. Велике значення має системність та методологічна обґрунтованість всіх складових цієї системи.

Ключові слова: місто, зворотній зв'язок, соціальна сфера

В умовах децентралізації та посилення повноважень органів місцевого самоврядування важливе значення набуває необхідність оцінки громадської думки жителів регіону в першу чергу стосовно повноти та якості обслуговування закладами, які належать до соціальної сфери – медицина, освіта, соціальні послуги, правова підтримка, сфера культури. В сучасній термінології цей напрям отримав назву система зворотного зв'язку (fittback). Система зворотного зв'язку дає можливість краще розуміти проблеми і слабкі місця роботи закладів, встановити безпосередній контакт із споживачами послуг, більш точно розуміти кадрову ситуацію та визначити шляхи її покращення, краще оцінити рівень відповідності матеріально-технічної бази потребам у наданні послуг, побачити напрями удосконалення організаційної структури, виявити можливі загрозливі точки, де вимагається прийняття різких оперативних рішень, оцінити рівень кваліфікації свого менеджменту.

Для органів місцевого самоврядування така система дозволяє краще розуміти соціально-політичну ситуацію в регіоні щоб уникнути можливих непорозумінь із власним населенням. Не дивлячись на очевидну користь запровадження цілісної системи зворотного зв'язку існує ряд чинників, які заважають її ефективному впровадженню. Це недосконалість законодавча та нормативна база, незавершеність розробки та затвердження системи стандартів надання послуг населенню; «негативний» досвід радянського періоду, де система зворотного зв'язку в основному базувалась на обробці скарг та відповідного покарання працівників, а не на бажанні допомогти у вирішенні проблем, що виникають; низький рівень автономізації закладів, що надають послуги, і тому великий вплив вищого керівництва на прийняття рішень за наслідками зворотного зв'язку; майже нульовий рівень комерційної зацікавленості, оскільки рівень якості послуг ще мало впливає на господарські результати, зокрема дохідність; відсутність конкурентного середовища, невеликий сегмент послуг, що надається недержавними структурами; недостатня розвиненість громадянського суспільства, яке повинне здійснювати вплив і навіть тиск на надавачів послуг; відсутність чітких механізмів прийняття рішень за наслідками зворотного зв'язку; недосконалість системи аудиту, внутрішнього і зовнішнього контролю.

Неефективність у питаннях оцінки громадської думки та реакції споживачів послуг особливо проявилась в останній період, коли почали інтенсивно впроваджуватись реформи в галузях соціальної сфери. Так, в охороні здоров'я місцева влада повинна відчувати прояв для населення таких нових трендів як обґрунтованість розміру розрахованої плати за послуги, обґрунтованість відмови у направленні сімейним лікарем до стаціонару, призначенні медикаментів (зокрема, що входять до програми доступні ліки), діагностичних процедур - аналізів, ЕКГ, відмови відвідати пацієнта вдома або у виклику швидкої допомоги, досконалості системи електронного запису на прийом та ряду інших моментів. В наданні соціальних послуг реформи гостро ставлять питання з боку населення щодо обґрунтованості, визначення потреби, структури та обсягів надання послуг, вибору надавача послуг, справедливості застосування платності, сприйняття прийнятих змін до пенсійної системи та оцінки справедливості системи субсидій. В освіті це такі моменти як нова прив'язка першокласників до територіального районування, аналог ЗНО при переході від початкової до базової школи, збільшення терміну навчання до 12 років, самостійність освітніх закладів

щодо навчальних програм та ряд інших.

Для впровадження системи зворотного зв'язку мають бути проведені ряд організаційно-правових заходів, зокрема: створення органу, відповідального за проведення досліджень зворотного зв'язку – комісії, робочої групи; розробка та затвердження регуляторного нормативного акту, що має регламентувати проведення досліджень із застосуванням механізмів зворотного зв'язку – положення, інструкція, порядку, тощо; формування перспективних та поточних планів та програм діяльності щодо вивчення та реагування по зворотному зв'язку; розробка та затвердження системи прийняття рішень за результатами проведених досліджень із застосуванням механізмів зворотного зв'язку; визначення механізму взаємодії із громадськістю; визначення механізму взаємодії із керівними структурами (вищими органами); визначення механізму взаємодії із установами, що на горизонтальному рівні можуть сприяти ефективній системі зворотного зв'язку (освіта, органи внутрішніх справ, медицина, правова допомога, соціальне забезпечення, тощо); визначення порядку залучення рядових виконавців до системи збору та обробки даних (уникнення фальсифікацій та викривлень, протиріччя інтересів, тощо)

Важливе значення має вибір джерел інформації, що отримується по системі зворотного зв'язку. Це можуть бути: - листи пацієнтів із скаргами та пропозиціями до органів влади; листи пацієнтів із скаргами і пропозиціями до самого закладу; опитування через анкетування (анонімне або неанонімне); особисте вербальне опитування; опитування по телефону; повідомлення через спеціально встановлені скриньки; проведення зустрічей, зборів, колективних обговорень; аналіз публікації в засобах масової інформації; аналіз матеріалів, що надаються іншими установами, які стосуються вашої діяльності; інформація із соціальних мереж

Можна передбачити наступну пріоритетність тематики інформації:

- професійність виконання персоналом своїх обов'язків;
- дотримання вимог стандартів, інструкцій, протоколів у діяльності установи;
- швидкість реагування на усні і письмові запити і прохання споживачів;
- вільний доступ до послуг;
- організація роботи закладу, внутрішній порядок;
- ступінь уважності персоналу під час надання послуг;
- наявність чи відсутність дискомфорту під час отримання послуг;
- культура обслуговування та рівень привітності персоналу;
- зрозумілість пояснень з боку персоналу;
- санітарний стан закладу;
- реагування на додаткові вимоги чи запити;
- реагування на прохання викликати керівництво закладу;
- забезпечення всіма необхідними ресурсами під час надання послуги;
- зручність графіку роботи;
- швидкість обслуговування;
- впровадження нових методів, сучасного обладнання;
- відсутність дискримінації;
- прояви флірту чи сексуальних домагань;
- схиляння до корупційної діяльності чи хабарництва;
- інші запитання.

Аналіз отриманої інформації має ґрунтуватися на наступних засадах: адресність та індивідуальний підхід; результативність; своєчасність; доступність та комфортність; повага до гідності отримувача соціальної послуги; професійність.

При обробці отриманої по зворотному зв'язку інформації мають застосовуватись такі підходи:

- визначення усередненої думки, висновків більшості;
- виявлення окремих найбільш кричущих разових випадків, проявів, явищ;
- структуризація типових недоліків, проявів, ситуацій;

- виділення системності та несистемності (випадковості);
- тренди динаміки розвитку явищ;
- структуризація причин: недоліки нормативної бази, індивідуальні причини окремих працівників, загальна недбалість, домінуючий вплив рішень керівництва, інші;
- розрізнення тимчасовості та постійності;
- визначення чи почалось здійснення заходів щодо подолання негативних явищ
- встановлення що залежить виключно від закладу, а що зумовлено рішеннями вищих інстанцій
- обґрунтування заходів із подолання негативних явищ, що мають бути здійснені самим закладом, та заходів, що тільки за участю керівництва району, області, держави в цілому
- визначення заходів із подолання негативних явищ, що мають бути здійснені спільними зусиллями закладів споріднених сфер діяльності

Мають бути опрацьовані всі можливі варіанти вирішення проблемних ситуацій, виявлених завдяки зворотному зв'язку:

1. Владнання проблемної (конфліктної) ситуації, що засвідчилась зворотним зв'язком (усунення недоліків і порушень, мінімізація вчиненої шкоди чи незручності, проведення організаційних змін, тощо).

2. Вжиття заходів морально – етичного характеру (вибачення, мирова угода, відкрите обговорення ситуації із заявниками, тощо).

3. Проведення кардинальних змін (зміни у внутрішній нормативно-правовій базі, надання додаткових прав, зокрема на першочергове обслуговування, додаткові послуги тощо, перерахунок вартості у бік знижки, зміни в структурі, видах та формах надання послуг).

4. Заходи персонального характеру (покарання осіб, які допустили порушення, включаючи кадрові рішення щодо посадових осіб, зняття преміювання, догана, осуд із інформуванням громадськості, інше).

5. Прийняття адміністративних рішень на рівні вищої організації.

6. Відкриття адміністративного та/або кримінального впровадження уповноваженими органами.

7. Проведення заходів щодо діалогу із громадськістю щодо спільного вирішення проблемних питань.

8. Несприйняття оцінок, отриманих в ході зворотного зв'язку та за фіксування цього у відповідних рішеннях із інформуванням заявників, громадськості та вищих органів.

Також важливе значення має висвітлення результатів зворотного зв'язку, що включає: публікація матеріалів, коментарів, повідомлень, спростувань, подяк, тощо в газетах, журналах, вісниках, бюлетенях; відповіді через соцмережі; організація періодичних прес – конференцій, круглих столів, зборів; індивідуальне спілкування з надавачами інформації зворотного зв'язку; звітування перед вищими керівництвом; публічні зустрічі із представниками громадських організацій; організація зустрічей із клієнтами (пацієнтами, споживачами послуг) в самих закладах; виступи в організаціях, підприємствах, установах регіону; внутрішня комунікація між керівництвом та персоналом закладу.

Таким чином побудова ефективної системи зворотного зв'язку є важливою складовою розвитку демократичних засад в системі управління соціальною сферою міста. Велике значення має системність та методологічна обґрунтованість всіх складових цієї системи.

ДЖЕРЕЛА

1. Базові засади соціального розвитку : наук. розробка / авт. кол. : А. В. Решетніченко, О. Б. Кірєєва, Г. Д. Голубчик П50 та ін. К. : НАДУ, 2012. 52 с

2. Кінаш І.П. Соціальна сфера як ресурс сталого розвитку. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*, 2012. Випуск 8. URL: [file:///C:/Users/Vladimir/Downloads/aprer_2012_8\(1\)_34.pdf](file:///C:/Users/Vladimir/Downloads/aprer_2012_8(1)_34.pdf) (дата звернення: 25.03.2019).

3. Попов С.М. Філософія зворотного зв'язку у парадигмі саморегуляції складних сучасних соціальних систем. *Гуманітарний вісник ЗДІА*. 2011. № 46. С. 65-83.

4. Сорокопуд О. Є. Принципи та механізми зворотного зв'язку як засобу конструювання політичних діалогів *ВІСНИК НТУУ «КПІ»*. *Політологія. Соціологія. Право*, 2012 Випуск 2(14). URL: http://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/3009/1/04_sor.pdf (дата звернення: 25.03.2019).

*I. V. Yakovenko, Ph.D. in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of Management Department
Borys Grinchenko Kyiv University*

Building a feedback system as an important component of the social management mechanism of the city

Annotation. Building an effective feedback system is an important component of the development of democratic principles in the system of managing the social sphere of the city. Of great importance is the systematic and methodological soundness of all components of this system

Key words: city, feedback, social sphere.

*Н. Г. Синицина, канд. н. держ. упр., доцент,
доцент кафедри управління
Київський університет імені Бориса Грінченка*

УПРАВЛІНСЬКІ КОМУНІКАЦІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

Анотація. Розглядаються деякі проблеми опанування управлінськими комунікаціями державних службовців. Окреслюються напрями розвитку комунікативних компетентностей у професійній діяльності державних службовців. Наголошується на необхідності запровадження принципу безперервного навчання у систему підвищення кваліфікації державних службовців.

Ключові слова: публічне адміністрування, управлінські комунікації, ділова комунікація, професійна діяльність, навчання дорослих, безперервне навчання.

Опанування управлінськими комунікаціями у професійній діяльності державних службовців впродовж багатьох років знаходилося якщо не на останньому, то на передостанньому місці серед компетенцій державних службовців. Майже двадцятирічний досвід автора у навчанні державних службовців свідчить про те, що потреба у такому опануванні існує більше на особистісному рівні, ніж на державному.

Якщо говорити про професійне навчання державних службовців, то воно за останні роки значно скоротилося в часі, – від тритижневого навчання на початку 2000-х років до короткотермінових одно-двохденних семінарів сьогодні.

Разом з тим, традиційна система підвищення кваліфікації державних службовців навіть на довготривалих курсах передбачала лише отримання знань про нормативно-правову базу, деяких питань її застосування та незначний обсяг інформації, яка стосувалась професійної діяльності тих, що навчалися, а не опанування управління комунікативними компетенціями. При цьому, комунікації під час навчання обмежувалися рівнем «запитання-відповідь» і не сприяли подальшому їх розвитку.

Окрім того, у традиційній системі підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців ніяким чином не враховуються особливості навчання дорослих на засадах акмеології, андрагогіки, мотивації дорослих до навчання, кращого світового та вітчизняного досвіду. Слід зазначити, що власні спостереження автора свідчать про те, що останні кілька років питання навчання державних службовців основам управлінських комунікацій стали досить популярними, вочевидь, завдяки потребам самих державних службовців.

Сьогодні управлінські комунікації є досить затребуваними, оскільки саме їх великою мірою вимагає професійна діяльність державних службовців. Сучасні державні службовці відчувають значну потребу у розвитку та удосконаленні комунікацій. Це зумовлено тим, що органи влади вимагають від своїх працівників якісного надання управлінських послуг, задоволення потреб громадян, які не можливі без якісного спілкування, комунікації.

Саме якісні управлінські комунікації забезпечують ефективне державне управління, публічне адміністрування на відповідному рівні, дають змогу управлінцям підвищити рівень своєї професійної діяльності, задовольнити потреби громадян та забезпечувати належне врядування. На жаль, проблемою навчання державних службовців ефективним управлінським комунікаціям є недостатня кількість кваліфікованих викладачів (тренерів), спроможних організувати процес навчання на відповідному комунікативному рівні та працювати на кінцевий результат. Ще однією проблемою є бюрократія в органах влади, де значна кількість робочого часу державних службовців зайнята «паперовою» роботою, а не спілкуванню з колегами та споживачами адміністративних послуг – громадянами.

Зазвичай, навчання державних службовців проводиться у формі лекцій, а так звані тренінги обмежуються незначною кількістю активних чи інтерактивних засобів навчання, які не мають «прив'язки» до реальних комунікативних ситуацій. Загалом, управлінські комунікації у професійній діяльності державних службовців відбуваються на інтуїтивному рівні і не завжди є ефективними.

У 2018 році Всеукраїнський центр підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування провів декілька тренінгів з ораторського мистецтва, що є одним із напрямів управлінських комунікацій у професійній діяльності зазначених категорій управлінців. Запропоновані тренінги викликали надзвичайний інтерес серед управлінців, у кожному з цих тренінгів взяли участь близько 200 осіб. Більшість із учасників тренінгів зазначали, що таке навчання їм вкрай потрібно та надає додаткового стимулу для професійного розвитку. У той же час, охоплення подібними тренінгами управлінців є не виправдано малим, а потреба не задовольняється навіть на 10%.

Шляхами розв'язання означеної проблеми, на думку автора, є:

- розроблення та реалізація стратегії розвитку управлінських комунікацій у професійній діяльності державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування;
- реформування системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування з урахуванням потреби їх навчання ефективним управлінським комунікаціям;
- використання адаптованих до реалій державної служби тренінгових технологій ефективних управлінських комунікацій;
- запровадження принципів безперервного навчання у професійну діяльність державних службовців;

Підсумовуючи, можна стверджувати, що розвиток управлінських комунікацій у професійній діяльності державних службовців дозволить забезпечити реалізацію цілей публічного адміністрування, державного управління, сприятиме формуванню позитивного іміджу державних службовців, підвищить авторитет органів влади серед громадян та сприятиме подальшому розвитку громадянського суспільства в Україні.

ДЖЕРЕЛА

1. Положення про систему професійного навчання державних службовців, голів

місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад. Постанова Кабінету Міністрів України від 6.02.2019 р. № 106. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/106-2019-%D0%BF>

2. Національне агентство України з питань державної служби: Професійне навчання. URL: <https://nads.gov.ua/diyalnist/profesijne-navchannya/>.

3. Про затвердження Положення про систему професійного навчання державних службовців, голів місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад. Постанова КМУ від 6 лютого 2019 р. № 106. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/106-2019-%D0%BF>.

*З. В. Гбур, д-р н. з держ. управл.,
головний спеціаліст Департаменту фінансів
промисловості Міністерства фінансів України*

СИСТЕМА ДЕСТАБІЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК СУЧАСНОГО МІСТА

На нашу думку під дестабілізацією економічної безпеки розуміється система теоретичних, інформаційно-аналітичних, нормативно-правових, організаційно-управлінських, розвідувальних і контррозвідувальних, кадрових, науково-технічних та інших заходів, спрямованих на створення перешкод в процесах управління ризиками, загрозами і небезпеками забезпеченню економічної безпеки держави. В свою чергу система дестабілізації – це перелік потреб, інтересів та цінностей особи, суспільства і держави, загроз, ризиків і небезпек, внутрішніх і зовнішніх, об'єктивних чи суб'єктивних, природних, техногенних та антропогенних чинників, що впливають на рівень економічної безпеки.

Зміст дестабілізації економічної безпеки полягає в створенні перешкод для досягнення сталого економічного розвитку, економічного зростання, конкурентоспроможності економіки, досягнення національної ідеї та реалізації національних інтересів. До визначення поняття “дестабілізації” можна підійти з позиції визначення у вузькому та широкому розумінні. У найбільш широкому значенні під дестабілізацією економічної безпеки можна розуміти діяльність щодо унеможливлення досягнення цілей економічної безпеки. У вузькому значенні її можна розглядати як спосіб дії системи дестабілізації економічної безпеки, завдання якої у створенні перешкод для формування і дії механізмів державного управління економічною безпекою, забезпечення економічної безпеки, виявлення та упередження загроз економічній безпеці, нейтралізація та мінімізація дії негативних наслідків.

Економічна безпека становить цілісне утворення основою якої є економіка держави, дестабілізується низкою методів, притаманних як системі в цілому, так і окремим її елементам. Дестабілізацію економічної безпеки можна розглядати через такі компоненти: діяльність щодо створення перешкод для досягнення цілей економічної безпеки; діяльність самої системи дестабілізації економічної безпеки; діяльність щодо забезпечення ефективного функціонування самої системи дестабілізації економічної безпеки.

Можна виділити головні напрями дестабілізації економічної безпеки: теоретичний, нормативно-правовий, інформаційно-аналітичний, організаційно-управлінський, розвідувальний та контррозвідувальний, кадровий, науково-технічний, ресурсний. Дестабілізація економічної безпеки може бути досягнена в процесі свідомої цілеспрямованої діяльності суб'єкта управління, спрямованої на порушення забезпечення економічної безпеки держави через дію загроз, ризиків і небезпек.

Метою дестабілізації економічної безпеки є створення перешкод реалізації національних економічних інтересів через функціонування системи дестабілізації, а також проведення моніторингу стану забезпечення економічної безпеки для розроблення

оптимальної моделі функціонування. Тому необхідною передумовою дестабілізації економічної безпеки є створення механізму функціонування системи дестабілізації. Метою функціонування зазначеної системи є: підтримання процесу управління системою дестабілізації економічної безпеки, розвиток самої системи а також руйнування економічної безпеки.

Під поняттям управління системою дестабілізації економічної безпеки на нашу думку варто розуміти свідомий цілеспрямований вплив суб'єкта управління на цілий спектр потреб та інтересів особи, суспільства та держави, загроз, ризиків і небезпек, внутрішніх та зовнішніх, суб'єктивних та об'єктивних, природних та техногенних чинників, що впливають на стан економічної безпеки та гальмують економічний розвиток держави.

Об'єктами дестабілізації можуть бути – національні інтереси, економічний розвиток країни, система економічної безпеки та система її забезпечення.

Об'єктами захисту системи дестабілізації можуть бути – загрози, ризики і небезпеки, сама система дестабілізації економічної безпеки України.

Зважаючи на багатошаровість змісту економічної безпеки, постає необхідність у виокремленні за певними критеріями завдань системи дестабілізації економічної безпеки.

За важливістю. Так, наприклад, за критерієм важливості можна виділити такі групи завдань, як: оперативні – сукупність завдань, які потребують термінового розв'язання, що дасть змогу вплинути на конкретні відхилення від нормального функціонування системи дестабілізації економічної безпеки; тактичні – сукупність завдань спрямованих на розв'язання приватних завдань; стратегічні – це сукупність завдань які спрямовані на досягнення головних цілей системи дестабілізації, взаємодію зазначеної системи з системами дестабілізації зарубіжних країн, її підсистеми одна з одною тощо.

За напрямом розв'язання – внутрішні та зовнішні. За сферою вирішення – інформаційні, соціально-економічні, політичні, воєнні, науково-технологічні. За повторюваністю – стандартні (перелік завдань за якими вже є стійкі правила та рішення щодо їх розв'язання) та нестандартні (низка завдань, які вирішуються при виникненні нових ситуацій, обставин, умов і які не мають передбачених стійких рішень щодо розв'язання проблеми).

Варто також зазначити функції системи дестабілізації економічної безпеки України. До цих функцій ми віднесли: прогнозування та виявлення загроз і небезпек економічній безпеці України; розроблення та впровадження комплексу оперативних та тактичних заходів державного управління загрозами та небезпеками економічній безпеці; протидія та повне знищення факторів підтримання сил забезпечення економічної безпеки; підриг економічної стабільності та економічного розвитку з середини держави; організація та участь у забезпеченні організаційного хаосу в державному управлінні економічною безпекою.

Система дестабілізації економічної безпеки держави відповідно чинить негативний вплив та дестабілізує економічну безпеку регіону та окремого міста. Принципи дії системи дестабілізації економічної безпеки (анти законність; випереджуюча загроза, ризик та небезпека; безвідповідальність суб'єктів державного управління за прийняті рішення; створення перешкод для оперативного взаємного інформування і узгодженості дій усіх органів виконавчої влади щодо забезпечення економічної безпеки держави; низький професійний рівень кадрового забезпечення в новостворених центральних органах виконавчої влади; відсутність наукової обґрунтованості дій; невиправданий ризик та безвідповідальність суб'єктів забезпечення економічної безпеки держави, тощо) впливають безпосередньо на соціально-економічний стан міста та його розвиток.

ДЖЕРЕЛА

1. Гбур З. В. Державне управління економічною безпекою України: теорія та практика: монографія / З. В. Гбур. – Кам'янець – Подільський: ТОВ «Друкарня "Рута"», 2018. – 408с.

СЕКЦІЯ 3. ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ В УПРАВЛІННІ СУЧАСНИМ МІСТОМ

*О. В. Бушма, д-р технічних наук, професор,
професор кафедри комп'ютерних наук та математики
Київський університет імені Бориса Грінченка
А. В. Турукало, аспірант кафедри комп'ютерних наук
Національного університету біоресурсів і
природокористування України, м. Київ*

МОБІЛЬНІ ЦИФРОВІ ЗАСОБИ ЕКОЛОГІЧНОГО МОНІТОРИНГУ МІСТА

Анотація. Робота присвячена функціональним особливостям будови надійних, компактних та економічних цифрових засобів вимірювання параметрів та накопичення даних про стан навколишнього середовища. Основою реалізації є використання мікроконтролера для забезпечення усіх основних функцій цифрових засобів та дискретно-аналогова шкальна індикація параметрів, які контролюються.

Ключові слова: екологічний моніторинг, мікроконтролер, дискретно-аналогова індикація, шкала.

Господарська діяльність людини призвела до суттєвих змін у навколишньому середовищі. Особливо інтенсивно це впливає на екологічний стан міст та великих населених пунктів. Контроль екологічних процесів вимагає застосування як стаціонарних, так і мобільних засобів моніторингу, які забезпечують оперативний пошук та локалізацію аномалій стану середовища. Для цього обладнання першочерговими вимогами є надійність, компактність та енергоефективність, що може бути успішно реалізовано на основі мікроконтролерів (МК) завдяки суттєвому збільшенню обчислювальних потужностей та розширенню їх функціональних можливостей.

Робота присвячена визначенню функціональних особливостей будови надійних, компактних та економічних мобільних цифрових засобів для вимірювання параметрів та накопичення даних про стан навколишнього середовища. Основними складовими, які визначають усі характеристики мобільних пристроїв моніторингу, є: джерело інформації – давачі, інтерфейси цифрової комунікації структурних елементів системи, засоби накопичення інформації та підсистема візуалізації отриманих даних.

Сучасні серійні сенсорні елементи успішно забезпечують необхідний рівень точності та дискретності результатів первинного цифрового перетворення даних про навколишнє середовище – температуру, вологість, тиск та освітленість при помірній собівартості на рівні 1...2\$. Для отримання необхідної інформації з точністю по температурі 0,2...0,5 град.С, по вологості – 2...3%, по тиску – 1...2 hPa при дискретності 14...16 розрядів доцільне використання комбінованих давачів AM2320, HDC1080, BME280, BMP280 тощо. Реалізація інтерфейсу I2C з цими сенсорами не викликає жодних складнощів при застосуванні засобів на МК. Накопичення результатів достатньо просто в таких пристроях реалізується на основі флеш-пам'яті з послідовним інтерфейсом.

Особливої уваги вимагає підсистема візуального виводу отриманих даних. Найкращий комплекс ергономічних характеристик для мобільних засобів мають пристрої візуалізації інформації на основі дискретно-аналогових шкальних індикаторів (ШІ), які широко застосовуються у відповідальних промислових та вбудованих системах.

В мобільних засобах моніторингу найбільш ефективним є застосування світлодіодним (СД) ШІ, оскільки вони мають унікальний комплекс технічних та електрооптичних характеристик, які роблять їх незамінними в більшості промислових і побутових виробів, а також у системах спеціального призначення. При використанні МК суттєву роль набуває рівень програмних рішень, на якому формуються основні надійнісні параметри пристроїв [1].

Загальна надійність системи "людина-машина" визначається, з одного боку, надійністю апаратних та програмних засобів, а з іншого - надійністю інформаційної взаємодії оператора та пристрою відображення інформації (ПВІ). В основі останнього лежить інформаційна модель (ІМ), яка дозволяє оцінити стан контрольованого об'єкта або системи в цілому на основі візуального образу, сформованого на ШІ. Підвищення надійності досягається за рахунок забезпечення адекватності ІМ контрольованому процесу. Це реалізується шляхом виконання ряду вимог. ІМ повинна представляти тільки істотні властивості, відносини та зв'язки в контрольованій системі, бути спрощеним відображенням дійсності. Необхідною властивістю ІМ повинна бути наочність, щоб оператор міг сприймати дані швидко, без додаткового аналізу. При цьому важливим є вибір оптимального способу кодування інформації, за який відповідає ІМ.

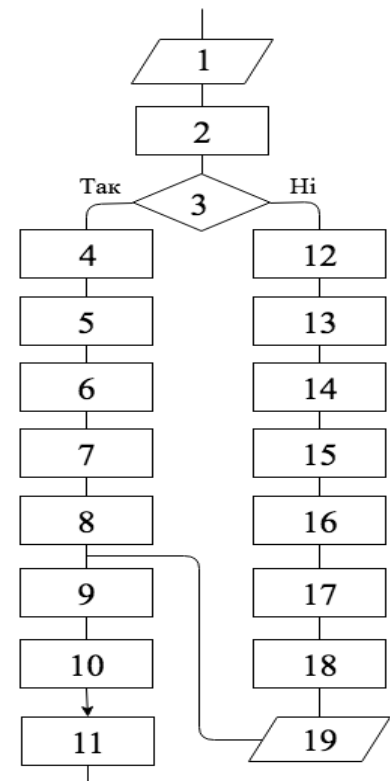
Ключовою ознакою ІМ є її форма, так як саме вона є основою візуального образу, який формується на інформаційному полі (ІП) ПВІ. В сучасних системах найкращі результати досягаються використанням дискретно-аналогових шкальних ІМ [2]. В цій групі ІМ найбільше розповсюдження знайшли два різновиди: позиційна та адитивна. У першому випадку відлік визначається положенням оптичної неоднорідності на ІП, а в другому - протяжністю та положенням відлікового кінця оптичної неоднорідності. У разі ШІ на основі СД – це мітка та лінія, які світяться на мірній шкалі, відповідно.

Оптимальним шляхом побудови програмної частини ПВІ для мобільних засобів моніторингу є адитивні динамічні ІМ з невеликою кількістю тактів, що дозволяє суттєво підвищити надійність виводу даних для обробки оператором та забезпечити оперативне визначення тенденцій зміни контрольованого параметра. Ця характеристика є незамінною при локалізації аномалій середовища. Одна з двотактних ІМ для матричного шкального індикатора розмірністю 10×10 може бути подана як [3]

$$A_v^D = \left\{ \bigcup_{y=1}^{v-mq} \left[\bigcup_{x=1}^{q+1} a_{xy} \begin{cases} t=t_s + \tau_g - 0 \\ t=t_s + 0 \end{cases} \right] \right\} \cup \left\{ \bigcup_{y=v-mq+1}^m \left[\bigcup_{x=1}^q a_{xy} \begin{cases} t=t_s + 2\tau_g - 0 \\ t=t_s + \tau_g + 0 \end{cases} \right] \right\}$$

де $q = E\left(\frac{v}{m}\right)$, $E(b)$ – антье числа b .

Згідно цієї ІМ, яка описує формування символу A_v^D в динамічному двотактному режимі, визначаються дві множини елементів ПВІ. Алгоритм роботи цієї ІМ в пристрої на МК представлений на рисунку. Протягом першого інтервалу часу $t_s < t < t_s + \tau_g$ формуються коди управління (КУ) для шин молодших розрядів (4), старших шин молодших розрядів (5) та КУ старших розрядів (6). Далі формуються КУ старшими шинами старших розрядів (7) першого такту. Після цього коди записуються до змінної A_1 (8), яка використовується для формування сигналу управління (СУ), що подається на порти рядків (9) та порти стовбців (10). В результаті збуджуються $[v - mq]$ молодших елементів всіх $[q + 1]$ молодших рядків матриці. У другий інтервал часу $t_s + \tau_g < t < t_s + 2\tau_g$ формуються КУ шин старших розрядів (12), молодших розрядів (13), та коди для старших шин молодших розрядів (14), старших шин старших розрядів (15) другого такту. Наступним кроком вони записуються до змінної A_2 , яка використовується для формування СУ, який подається на порти рядків (16) та порти стовбців (18). Це відповідає формуванню візуального сигналу у вигляді $\{m[q + 1] - v\}$ старших елементів q молодших рядків ПВІ. Блок 19 змінює синтезовані зображення тільки після завершення повного циклу з двох тактів. Наприкінці змінюється число наступного циклу (15). Зображення уведених даних синтезується з використанням системи переривань у два такти з частотою вище 50 Гц.

Запропонований алгоритм має мінімальне число тактів збудження ПВІ, яке дорівнює двом. Двокоординатне матричне електричне з'єднання елементів індикатора у поєднанні з двотактним формуванням візуальних повідомлень дозволяє спростити апаратну будову пристрою за рахунок підвищення ефективності формування кодів з мінімізованою кількістю розрядів. Запропоновані шляхи реалізації визначених функціональних особливостей будови мобільних цифрових засобів моніторингу стану навколишнього середовища забезпечують надійність, компактність та економічність пристроїв в поєднанні з їх низькою собівартістю. Використання МК дозволяє досягти функціональної гнучкості обладнання, яке дуже просто

може бути удосконалене простою зміною програмного забезпечення, яке завантажується в МК.

ДЖЕРЕЛА

1. Andersen P.B. A Theory of Computer Semiotics: Semiotic Approaches to Construction and Assessment of Computer Systems (Cambridge Series on Human-Computer Interact). – Cambridge Univ. Pr., 1997. – 342 p.
2. Бушма А.В., Сукач Г.А. Формирование аддитивного шкального представления информации на многоэлементном светодиодном индикаторе измерительного прибора // Измерительная техника. – 2003. – № 1. – С.16 – 19.
3. Bushma A.V., Sypko N.I. Model of dynamic indication in the bar graph form // Semiconductor physics, Quantum Electronics and Optoelectronics. – 2002. – Vol. 5, № 2. – P. 193 – 196.

*A. V. Bushma, Doctor of Technical Sciences, Professor,
Professor of the Department of Computer Science and Mathematics
Boris Grinchenko Kiev University*

*A. V. Turukalo, PhD student of the Department of
Computer Science National University of
Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv*

Mobile digital equipment for urban environmental monitoring

Annotation. The work is devoted to the functional features of the construction of reliable, compact and economical digital means for measuring of ecological parameters and environmental monitoring data accumulation. The basis of digital equipment is the microcontroller that realizes all the main processing functions and bar graph representation of controlled parameters.

Key words: ecological monitoring, microcontroller, discrete-analog indication, scale.

*О. М. Загурський, д.е.н., доцент,
професор кафедри транспортних технологій та засобів у АПК
Національний університет біоресурсів та природокористування України, Київ*

*С. М. Загурська, к.філос. н.
ст. викладач кафедри суспільно-гуманітарних дисциплін
КНЗ КОР “Київський обласний інститут
післядипломної освіти педагогічних кадрів”*

АРХІТЕКТУРА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ТРАНСПОРТНИХ СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ СУЧАСНИМ МІСТОМ

Анотація. Розглянуто основні складові архітектури інтелектуальних транспортних систем сучасного міста. Принцип первинності побудови архітектури ІТС з використанням системного підходу, дозволяє уникнути потенційної складності в розробці ІТС. Визначено, що завдяки досконалій архітектурі ІТС забезпечується узгодженість роботи підсистем управління дорожнім рухом в сучасному місті на будь-якому рівні.

Ключові слова: інтелектуальні транспортні системи, інформаційні технології, транспортна інфраструктура.

Кожна країна на певному етапі свого розвитку стикається з проблемами, які вимагають прийняття і реалізації якісних заходів, які дозволили б державі здійснити інноваційний ривок в тій чи іншій галузі. На транспорті подібним нововведенням є інтелектуальні транспортні системи (ІТС). Розвиток інформаційних і комунікаційних технологій відкрив нові можливості для вирішення складних транспортних проблем, з якими

стикається сучасний світ. Рішення було знайдено в створенні вже не систем управління транспортом, а транспортних систем, в яких засоби зв'язку, управління і контролю вбудовані в транспортні засоби і об'єкти інфраструктури, а можливості управління (прийняття рішень) на основі отриманої в реальному часі інформації, в таких системах доступні не тільки транспортним операторам, але й всім користувачам транспорту.

Реалізація ІТС забезпечує здійснення наступних основних функцій: взаємодія різних видів транспортної діяльності; транспортний менеджмент; надання інформації про дорожній рух користувачам, для забезпечення покращення їх інформованості; підвищення безпеки дорожнього руху; підвищення ефективності використання транспортних магістралей.

ІТС – це складна інженерна конструкція, впровадження якої має зменшити аварійність та небезпеку на дорогах, шляхом реалізації комплексних інформаційних систем. Ці завдання вирішуються шляхом побудови інтегрованої системи: люди – транспортна інфраструктура – транспортні засоби, з максимальним використанням новітніх інформаційно-керуючих технологій. Сфера просування ІТС в світовій практиці варіюється від вирішення завдань в інтересах громадського транспорту, істотного підвищення безпеки дорожнього руху, ліквідації заторів у транспортних мережах, підвищення продуктивності інтермодальної транспортної системи (включаючи автомобільний, залізничний, повітряний і морський транспорт) до екологічних і енергетичних проблем.

Сьогодні для транспортної інфраструктури міст і транспортних засобів найбільш активно розвиваються такі напрямки застосування ІТС:

1. Інтелектуальні системи для інфраструктури: управління рухом на автомагістралях; комерційні автоперевезення; запобігання зіткнень транспортних засобів та безпека їх руху; управління при надзвичайних ситуаціях; управління рухом на вуличній мережі; управління інформацією; управління громадським транспортом; інформація для учасників руху.

2. Інтелектуальні системи для транспортних засобів: системи запобігання зіткненням; системи сповіщення про зіткнення; системи допомоги водієві.

Створення цих ІТС, як правило, ґрунтується на модернізації і реінжинірингу діючих транспортних систем. Відповідно архітектура таких ІТС об'єднує в собі всі інструменти, що вирішують проблеми руху транспортних потоків міст та враховує як безпеку на вулично-дорожній мережі, мобільність транспортних потоків, так і екологічні аспекти розвитку й функціонування міст. Завдяки побудові відповідної архітектури забезпечується узгодженість роботи підсистем управління дорожнім рухом на будь-якому рівні. Архітектуру інтелектуальних транспортних систем можна розділити на наступні складові:

– опорну, яка включає в себе основні елементи і процеси транспортної системи, її основні цільові характеристики та зв'язок з навколишнім середовищем;

– функціональну, яка визначає окремі функції елементів, модулів і підсистем, включаючи зв'язки між ними, в результаті чого вона дає можливість створення додатків;

– фізичну, яка включає в себе пристрої, що виконують окремі функції, які забезпечують роботу додатків, тобто встановлення зв'язків окремих елементів, модулів і підсистем у функціональній архітектурі з відповідними пристроями (об'єктами);

– комунікаційну, що забезпечує передачу інформації в рамках системи відповідно до фізичної архітектури, яка визначає принципи формування структури відповідної інформаційної підсистеми, включаючи вимоги до розміщення, кодування і передачі інформації;

– архітектуру модулів, яка охоплює як взаємозв'язок між окремими функціями ІТС, так і функціонування системи в цілому;

– організаційну, яка встановлює принципи створення структури і вибір функцій окремих активних компонентів системи (або рівнями управління).

На рисунку 1 зображено побудову архітектури ІТС.

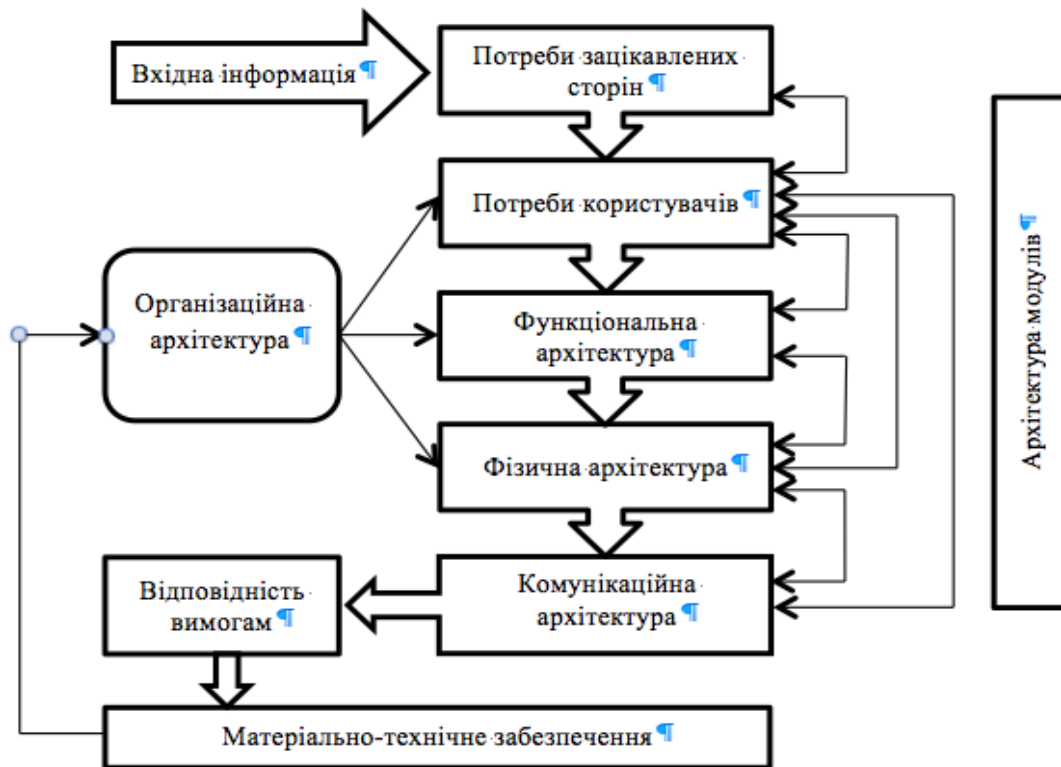

Рис. 1 Побудова архітектури ІТС

Основні можливості при побудові архітектури ІТС полягають в наступному:

- групування різних елементів, що дозволяє відстежувати будь-які їх загальні показники і відмінності в даних;
- вибір набору функціональної архітектури, що задовольняє запити користувачів і на основі якої відбувається подальше створення відповідної фізичної архітектури.

Використання системного підходу, при проектуванні архітектури ІТС, дозволяє уникнути потенційних складностей у їх розробці. Даний спосіб надає можливість детально прогнозувати реалізацію ІТС на початку її життєвого циклу і таким чином запобігати негативним наслідкам та розробляти сценарії на випадок виникнення небезпечних ситуацій.

У сучасному світі ІТС розглядається як найефективніша міра для вирішення транспортних проблем і джерело створення нових галузей промисловості. Про це свідчить майже 20-річний досвід цілеспрямованих розробок ІТС в США, Японії, в Європейському союзі, Китаї та інших країнах. Впровадження ІТС там носить стратегічний характер та визначає конкурентоспроможність країни в цілому на світовому ринку [1].

Як показує дослідження зарубіжного досвіду в сфері застосування ІТС основні питання її організації зводяться до створення єдиних центрів управління національними ІТС. При цьому можливі дві інтерпретації при реалізації даного проекту. Перша являє собою створення асоціації, яка є єдиним центром концентрації знань, досвіду і технологій в сфері ІТС. Надалі, на основі єдиного центру інформації створюються дочірні асоціації у всіх регіонах країни, що дозволяє створити фундамент для побудови національної ІТС. Другий підхід полягає в концентрації всіх систем управління в одній структурі з управління ІТС. Подібна організація створюється на основі державно-приватного партнерства.

Кожен підхід знайшов відображення у вигляді реалізованих проектів в ряді країн світу. При цьому, поряд із забезпеченням необхідного рівня розвитку технологій, необхідною умовою реалізації ІТС є наявність організаційної структури управління проектами. До завдань цієї структури входять такі функції: створення єдиної національної ІТС (НІТС) структури, інтеграція і координація діяльності наукових установ, державних структура, представників бізнесу з метою реалізації ІТС проекту, планування процесу

реалізації ІТС; формування рекомендацій, методик і нормативних документів в сфері реалізації проекту ІТС.

Відзначимо також, що в усіх країнах світу створення подібної структури, потребує серйозних фінансових вливань. Зокрема, до 2020 року у США глобальні інвестиції в ІТС сягнуть 38,68 млрд. доларів. [2]. Проте, не зважаючи на вагомі фінансові витрати, активний процес формування та розвитку ІТС в транспортному секторі економіки вже призвів до очевидного поліпшення роботи всіх видів транспорту в усіх країнах, де їм приділялася належна увага, що в свою чергу підвищило конкурентоспроможність національних економік та суттєво вплинуло на рівень життя населення цих країн.

ДЖЕРЕЛА

1. Жанказиев С. В., Воробьёва Т. В. Мировой опыт становления и развития региональных ИТС. Вестник ГЛОНАСС. 2013. URL: http://vestnik-glonass.ru/stati/mirovoy_opyt_stanovleniya_i_razvitiya_regionalnykh_its/.
2. Cities and Their Intelligent Transportation Systems. URL: <https://smartmycity.com/intelligent-transportation-systems/>.

*O. M. Zagurskiy, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Professor of the Department Transport technologies and
facilities in the agroindustrial complex
National University of Life and Environmental Sciences of Ukrainehas, Kyiv*
*S. M. Zahurska, Candidate of Philosophical Sciences,
Art. teacher of the department of social and humanitarian disciplines
KNZ KOR “Kyiv Regional Institute of Postgraduate
Education of Pedagogical Personnel”*

Architecture of intelligent transport systems of modern city management

Annotation. Main components of the architecture of intelligent transport systems of the modern city are considered. The principle of the originality of building an ITS architecture using a systematic approach, avoids the potential difficulties in their development. It is determined that thanks to the perfect architecture of the ITS, the coordination of work of traffic control subsystems of the city is ensured at any level.

Key words: intelligent transport systems, information technologies, transport infrastructure.

*С. И. Илиева, д-р по право, доцент,
директор на “Частен професионален колеж “Света София”
Република България г. София*

УПРАВЛЕНИЕ В СФЕРАТА НА ПРИХОДИТЕ

Управлението в тази област се организира и осъществява от Националната агенция по приходите (НАП), за дейността на която е в сила специален Закон за националната агенция за приходите, обн. ДВ. бр.112 от 29.11.2002 г., изм. ДВ. бр.114 от 30.12.2003 г., изм. ДВ. бр.105 от 29.12.2005 г., изм. ДВ. бр.105 от 22.12.2006 г., изм. ДВ. бр.109 от 20.12.2007 г.

Агенцията за приходите е специализиран държавен орган към Министерството на финансите за установяване, обезпечаване и събиране на публични вземания. НАП е юридическо лице на бюджетна издръжка със седалище в гр. София. Тя има следните функции и правомощия: обслужва данъкоплатците, осигурителите, осигурените и самоосигуряващите се лица, като им осигурява необходимата информация като им разяснява правата и задълженията; осигурява отпечатването и безплатното разпространение на данъчни и други декларации, които се изискват по закона; установява публичните вземания за данъци и задължителни осигурителни вноски по основание и по размер; обезпечава и принудително събира публичните вземания и доброволните плащания; установява административни нарушения и налага административни наказания по данъчните закони,

както и по законите, регламентиращи задължителните осигурителни вноски; разглежда жалби срещу издадени от нейни органи актове или срещу откази за издаване на актове, както и срещу действия или откази от действия на нейни органи или служители; води регистър на лицата, подлежащи на регистрация по реда на Данъчно-осигурителния процесуален кодекс; лицата, които работят по трудово правоотношение, създава и поддържа бази данни за тях, необходими са осъществяване на дейността ѝ и за нуждите на задължителното социално осигуряване, на Министерството на финансите и общините; анализира приходите и приходната практика; осигурява и разпределя материално-техническата база за осъществяване на дейността си; осъществява и други дейности, възложени ѝ със закон.

Националната агенция по приходите: установява, обезпечавя и събира и други публични вземания, когато това ѝ е възложено със закон; НЕ събира такси за издаване и заверка на документи и удостоверения.

Органи на управление според ЗНАП са: управителен съвет и изпълнителен директор, който ръководи и представлява Агенцията. Управителният съвет се състои от министъра на финансите, управителя на Националния осигурителен институт (НОИ), директора на Националната здравно-осигурителна каса, зам.-министър на финансите, определен от министъра на финансите и изпълнителния директор на Агенцията. Председател на управителния съвет е министърът на финансите. Изпълнителният директор внася в управителния съвет прогнозата и плана за приходите от публичните вземания. Министърът на финансите представя плана за приходите от публичните вземания преди внасянето на проекто-закона за държавния бюджет за съответната година в Министерския съвет.

Управителният съвет по предложение на изпълнителния директор разглежда и одобрява: дейността свързана с изискванията на чл. 5, ал. 5 от ЗНАП; стратегиите за развитие на човешките ресурси, на информационната система и на осигуряването на здравния фонд и материалната база на Агенцията; управителният съвет приема правила за своята работа и взема решение, ако за него са гласували 2/3 от неговите членове.

Агенцията се състои от Централно управление и териториални дирекции.

– Централното управление подпомага дейността на изпълнителния директор по планирането, организирането, ръководството и контрола на цялостната дейност на Агенцията, както и в изпълнението на предоставените му правомощия по този закон.

– В Централното управление на НАП могат да се създават дирекции, в т.ч. главни дирекции, отдели и сектори.

– Териториалните дирекции установяват, осигуряват и събират публичните вземания за данъци, за задължителни осигурителни вноски, както и други публични вземания, възложени им със закон.

– В Териториалните дирекции могат да се създават дирекции, отдели и сектори.

– Към изпълнителния директор се създава Главна дирекция “Инспекторат по контрол и сигурност”, която осъществява контрол за законосъобразност върху дейността на органите и служителите на Агенцията, за спазване на финансовата дисциплина и осигуряване на вътрешната сигурност.

– Числеността на персонала на Национална агенция по приходите се определя от Министерския съвет по предложение на министъра на финансите, след одобрение от управителния съвет.

Органи на Агенцията по приходите са:

- Изпълнителният директор
- Териториалните директори и техните заместници
- Директорите на дирекции, началниците на отдели и сектори
- Служителите в Централното управление и териториалните дирекции на Агенцията, заемащи длъжност “Главен експерт по приходите”, “Старши експерт по приходите”, “Експерт по приходите” и “Инспектор по приходите”
- Служителите в Централното управление, заемащи длъжностите “Държавен експерт по приходите” и “Държавен инспектор по приходите”

– Органи на Агенцията са и служителите, заемащи длъжност “Държавен публичен изпълнител”, “Главен публичен изпълнител”, “Старши публичен изпълнител” и “Публичен изпълнител”

– Изпълнителният директор и териториалният директор изпълняват правомощията по чл. 7, ал. 3 от Данъчно-осигурителния процесуален кодекс и могат да оправомощават със заповед своите заместници или да определят други служители от Агенцията да упражняват техни правомощия

– Изпълнителният директор се назначава от Министерския съвет по предложение на министъра на финансите

– При осъществяване на дейността си, изпълнителният директор се подпомага от заместник изпълнителни директори, които се назначават от министъра на финансите по предложение на изпълнителния директор

– Директорите на териториалните дирекции и служителите в Централното управление се назначават от изпълнителния директор

– Служителите в териториалните дирекции се назначават от съответния териториален директор

– Изпълнителен директор или негов заместник може да бъде лице, което е дееспособен български гражданин, който има висше образование с образователно-квалификационна степен “магистър”, с не по-малко от 10 години стаж по специалността в областта на икономиката, финансите и/или задължителното социално осигуряване; неосъждано за умишлено престъпление от общ характер; да не е лишено по съответния ред от правото да заема определена длъжност и да не е едноличен търговец или съдружник в търговско дружество

– Да не участва в управителен или контролен орган на юридическо лице, освен ако по закон не е предвидено друго

– Да не е било член на управителен или контролен орган на дружество, прекратено поради несъстоятелност през последните две години

– Да не заема друга платена длъжност, освен ако в закон не е предвидено друго

– Изпълнителният директор се освобождава от Министерския съвет по предложение на министъра на финансите

– Служителите в Агенцията не могат да бъдат еднолични търговци или съдружници в търговски дружества, да участват в органи на управление и контрол на търговски дружества, кооперации и други организации, и да заемат друга платена длъжност или да извършват друга платена дейност. След постъпване на работа и всяка година до 31 май, те са длъжни да декларират имуществото си, включително и това, представляващо съпружеска имуществена общност.

– Изпълнителният директор организира, ръководи и контролира цялостната дейност на Агенцията, като планира и разпределя средствата и ресурсите за осъществяването на дейността ѝ. Дава задължителни указания на органите на Агенцията за прилагане на данъчното и осигурителното законодателство в рамките на функциите и правомощията на Агенцията. Той дава становища за промени в данъчното и осигурителното законодателство в рамките на функциите и правомощията на Агенцията.

– Териториалният директор организира и ръководи: териториалната дирекция; обслужването и подпомагането на задължените лица при изпълнение на функциите им в Агенцията; издава наказателни постановления в предвидените от закона случаи; осъществява контрол върху дейността на органите и служителите на Агенцията в съответната териториална дирекция; упражнява и други пълномощия предвидени от закона.

Следва да отбележим, че в ЗНАП са предвидени норми, определящи дейността на органите на управление и служителите от Агенцията, свързани с процесуалните производства, но това е предмет на изучаване от процесуалното право.

Дейността на Агенцията по държавните вземания също е предмет на изучаване в

процесуалното право, тъй като в дейността си тя има пряко взаимодействие с Националната агенция по приходите и органите на Министерството на вътрешните работи. Дейността е свързана с преки процесуални действия от страна на АДВ и данъчно задължените субекти.

ПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА

1. Учебник “Административно право обща и специална част”. Илиев И.В. 2018.

О. В. Штена, к.е.н., доцент,
доцент кафедри управління
Київський університет імені Бориса Грінченка
С. В. Под’ячев, керуючий партнер Blockchain Lab

ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИКИ ВІДНОСНО КРИПТОВАЛЮТ ТА ТЕХНОЛОГІЙ BLOCKCHAIN В УКРАЇНІ

Анотація. Невизначеність правового статусу та відсутність правил обігу криптовалют та використання технології Blockchain в Україні гальмує розвиток інноваційних технологій та перешкоджає залученню інвестицій. Запропоновано авторське осмислення політики української держави стосовно криптовалют та технології Blockchain.

Ключові слова: криптовалюта, майнінг, токен, криптобіржа, смарт-контракт, Blockchain.

У фокусі світової політичної та економічної еліти перебуває питання криптовалют та особливостей їх функціонування. Українське законодавство на даний момент не містить визначених правил та понять для регулювання правовідносин, що виникають в ході використання цих інноваційних інструментів [2]. Невизначеність правового статусу та відсутність правил обігу криптовалют та використання технології Blockchain в Україні гальмує розвиток інноваційних технологій, перешкоджає залученню інвестицій та навіть стає причиною еміграції спеціалістів та підприємств у країни, чиї уряди демонструють належну підтримку.

Міжнародний досвід доводить, що існує пряма кореляція між рівнем забезпечення прав людини та ставленням держави до інструментів вільного ринку. Незважаючи на ст. 42 Конституції України, яка гарантує кожному громадянину право займатися підприємницькою діяльністю, яка не заборонена законом, деякі суб’єкти господарської діяльності, зокрема комерційні банки, дискримінують громадян та компанії, які займаються діяльністю у сфері криптовалют та технології Blockchain, припиняючи обслуговування їхніх рахунків та блокуючи кошти [3;1].

Технологія Blockchain за своєю природою є глобальною і передбачає мінімальні витрати на зміну територіальності криптовалютних активів. Україна, не обмежена законодавством ЄС, може стати регіональним центром розвитку криптоіндустрії. Спроби надмірного регулювання криптовалют на основі моделі фондового ринку закінчаться провалом: замість виходу в обіг на українських майданчиках активи українського походження торгуватимуться на біржах Польщі чи Британії [4].

Україна у 2012 році перед чемпіонатом Європи з футболу запровадила нульову ставку податку на прибуток для готелів на 10 років, розуміючи стратегічні наслідки створення привабливіших умов для деяких видів бізнесу. Завдяки цьому далекоглядному рішенням були створені тисячі робочих місць та збільшився потік туристів. Саме нульова ставка податку на прибуток зменшила витрати на адміністрування податків як із боку бізнесу, так і з боку держави [5].

Беручи до уваги активне зростання інтересу з боку громадян та бізнесу до майнінгу та інвестицій у проекти, що пов’язані із технологією Blockchain, з метою створення

конкурентоспроможних умов розвитку даного сектору економіки у порівнянні з іншими країнами та залучення інвестицій до України, створення нових робочих місць та збільшення бюджетних надходжень, запобігання відтоку інтелектуального капіталу, учасники ринку мають узгодити та запропонувати на розгляд громадськості та уряду власне бачення політики відносно криптовалют та технології Blockchain в Україні.

Ми вважаємо, що політика української держави стосовно криптовалют та технології Blockchain повинна базуватися на п'яти наступних рішеннях:

1. У нормативно-правовому акті закріпити наступні базові поняття.

Блокчейн – технологія досягнення консенсуса відносно стану розподіленої бази даних у визначений момент часу в умовах взаємної недовіри сторін. Також “блокчейном” може бути названий сам реєстр транзакцій (дій) в системі, наприклад, “блокчейн Біткоїна”.

Криптовалюта – нематеріальний цифровий актив, що визначає одиниці цінності, безпосереднє право власності на які фіксується згідно записів в розподіленому реєстрі (блокчейні).

Майнінг – діяльність фізичних осіб, фізичних осіб-підприємців, юридичних осіб з обробки даних, спрямована на забезпечення функціонування розподіленого реєстру транзакцій (блокчейна) з метою отримання винагороди у вигляді одиниць криптовалюти[e]

Токен – запис в розподіленому реєстрі транзакцій (блокчейні), який засвідчує наявність у власника прав власності або вимоги на об'єкти цивільного права.

Смарт-контракт – програмний код, призначений для функціонування в розподіленому реєстрі транзакцій (блокчейні), з метою укладання та автоматизованого виконання угод або здійснення інших юридично значимих дій, із заздалегідь заданими та незмінними в майбутньому умовами.

Криптові біржа – юридична особа, що володіє та керує інтернет-ресурсом, на якому здійснюється обмін криптовалют та токенів на національні валюти і у зворотньому напрямку. На криптобіржі поширюються всі вимоги законодавства щодо фінансового моніторингу та боротьби із відмиванням грошей. Діяльність криптобірж не потребує додаткового ліцензування. Криптові біржа проводить операції із національними валютами тільки через українські банки.

2. Операція із криптовалютами – це обмін криптовалют на національні валюти та у зворотньому напрямку.

З метою стимулювання розвитку ринку криптовалют та легалізації діяльності у цій сфері, тимчасово, строком на 10 років, звільнити суб'єктів господарювання, що здійснюють імпорту обладнання (окремих частин чи деталей), що призначене виключно для майнінгу, від сплати ПДВ.

Для фізичних осіб, що отримують прибуток від здійснення операцій з криптовалютою, тимчасово, строком на 10 років, звільнити від сплати ПДФО та військового збору. З метою стимулювання розвитку ринку криптовалют та легалізації діяльності у цій сфері, встановити, що операції з криптовалютою не є об'єктом оподаткування ПДВ.

3. Затвердити на законодавчому рівні мораторій на додаткове регулювання та регуляторні обмеження у сфері обігу, операцій з криптовалютами та використання технології блокчейн в Україні на 10 років.

4. Створити електронний публічний реєстр (перелік) нематеріальних цифрових активів (криптовалют та токенів), у якому будуть вказані характеристики актива, серед яких дата запуску, дата внесення до реєстру, назва, алгоритм емісії, алгоритм шифрування, тип (криптовалюта чи токен), емітент, гранична кількість та інші ознаки.

5. Для забезпечення зростаючого попиту на фахівців криптоіндустрії, розробити та впровадити мультидисциплінарну університетську програму.

ДЖЕРЕЛА

1. Конституція України [Електронний ресурс]: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Верховна Рада України. – Режим доступу:

<http://zakon2.rada.gov.ua/Laws/show/254к/96-вр>.

2. Спільна заява фінансових регуляторів щодо правового статусу криптовалют в Україні, прес-реліз [Електронний ресурс]: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=59735329&cat_id=55838.

3. Методологія складання рейтингу Doing Business [Електронний ресурс]: <http://www.doingbusiness.org/en/methodology>.

4. Стаття “Switzerland Wants to Open a Sandbox to Attract More Blockchain Startups” [Електронний ресурс]: <https://www.coindesk.com/switzerland-attract-more-blockchain-startups>.

5. Економічний аналіз готельного господарства та динаміка туристичних потоків в Україні, Грабовенська С.П. Науковий вісник Національного лісотехнічного університету. – 2012. – Вип.22.1. – С.214-221.

*O. V. Shtepa, Cand. Sc. (Economics),
Senior Lecturer of the Department of Management
Borys Grinchenko Kyiv University*

S. V. Podyachev, Managing Partner, Blockchain Lab, Kyiv

Formation of policy on cryptocurrency and Blockchain technology in Ukraine

Annotation. The uncertainty of the legal status and the lack of rules of cryptocurrency and the use of Blockchain technology in Ukraine impedes the development of innovative technologies and impedes the attraction of investments. The author's understanding of the policy of the Ukrainian state regarding cryptocurrency and Blockchain technology is proposed.

Key words: cryptocurrency, mining, token, cryptographic, smart contract, Blockchain.

СЕКЦІЯ 4. СУЧАСНІ ФОРМИ І МЕТОДИ ПІДГОТОВКИ ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ КАДРІВ ДЛЯ ОРГАНІВ УПРАВЛІННЯ, ПІДПРИЄМСТВ, ОРГАНІЗАЦІЙ МІСТА В УМОВАХ РОЗШИРЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

*Саліх Саліх Абд, спеціаліст вищої категорії,
старший вчитель арабської мови, Посол миру
Київська гімназія східних мов №1*

*А. Г. Панченко, к. н. з держ. управл., доцент,
доцент кафедри управління
Київський університет імені Бориса Грінченка*

НОСІЙ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ КОМУНІКАЦІЙ У СИСТЕМІ ОСВІТИ

Інтеграція України у світове співтовариство, як стратегічний курс держави, серед пріоритетних завдань в культурно-освітній сфері, визначає особливості завдань

реформування загальної середньої освіти - оволодіння іноземними мовами як важливими засобами спілкування, міжкультурної комунікації народів.

Серед основних принципів-критеріїв сучасної освіти в Україні вважається: а) орієнтація змісту освіти на функціональне використання здобутих знань; б) здійснення добору змісту освіти з огляду на фундаментальний характер знання; в) сучасний характер знання має відповідати вимогам суспільства, відображати реалії сьогодення; г) орієнтація змісту освіти на формування особистісних цінностей і ціннісно-смыслових орієнтацій учнів [5, с. 21].

Іноземна мова сприяє інтеграції особистості в систему світової та національної культур. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти а також європейські стандарти з мовної освіти спрямовують діяльність сучасної школи на формування мовної особистості як стратегічного орієнтира шкільної освітньої політики [1, с. 9-10]. Сучасні дослідники стверджують, що комунікативна мета розглядається як інтегративна, зорієнтована на досягнення практичного результату в оволодінні іноземною мовою [1, с. 11]. Серед особливостей організації навчання іноземних мов за комунікативного підходу головна роль належить реальним міжособистісним стосункам і наближенню комунікативного процесу до реальних умов.

У Київській гімназії східних мов №1 – Асоційованій школі ЮНЕСКО учні 1-11 класів серед багатьох східних мов вивчають одну зі східних мов у якості першої іноземної мови та англійську мову у якості другої. У педагогічній системі гімназії практикується систематична діяльність учителів-носіїв іноземних мов, у тому числі арабської мови.

Навчання іноземної мови – багатосторонній педагогічний процес, котрий залежить як від учителя, його компетентностей, досвіду та харизми, так й від учнів, котрі навчаються, їх мотивації, здатності сприймати та засвоювати інформацію іншої лінгвоспільноти та культури.

Особливої актуальності набуває не тільки оволодіння учнями мовленням іноземною мовою, а й засвоєння культурно-мовних цінностей мовної спільноти як важливої умови міжкультурної комунікації [3, с. 122]. Культурно-мовні цінності – це система створених у певній мовленнєвій культурі усталених логіко-психологічних формулювань, висловлювань, способів організації думок, які дають змогу суб'єкту бути успішним у різноманітних комунікативних ситуаціях [2, с. 161]. Як правило, для кожної комунікативної ситуації існує своя комунікативна стратегія, сукупність заздалегідь запланованих мовцем теоретичних ходів, котрі використовуються ним в ході комунікативної ситуації.

Комунікативна стратегія передбачає: усвідомлення (аналіз) комунікативної ситуації (до початку комунікації); визначення моделі комунікативної поведінки; організація на основі цього взаємодії (визначення розмовних та поведінкових «ходів» комунікації); досягнення цілей комунікації (для чого і будується стратегія комунікації).

Стратегія комунікації реалізується через тактики, котрі виконують функцію способів здійснення стратегії в конкретній комунікативній ситуації. Тобто комунікативна тактика – це сукупність практичних ходів в реальному процесі комунікативної взаємодії, що дають змогу досягти поставлених цілей в конкретних ситуаціях.

У процесі спілкування, міжкультурної комунікації, з представниками арабських культур уміння розпізнавати комунікативні ситуації та на основі цього застосовувати комунікативні стратегії є особливо важливою умовою для досягнення цілей комунікації, а разом з тим – іншомовної освіти.

Для розпізнавання комунікативних ситуацій та побудови комунікативних стратегій необхідно розуміти культурно-мовні цінності арабських народів та особливості їх національної та мовної, комунікативної поведінки. Саме тому дуже важливо залучати до навчального процесу носіїв мови.

Носієм лінгвоспільноти вважається представник мовної спільноти, котрий володіє нормами мови, активно вживає цю мову (зазвичай вона є для нього рідною) у різних побутових, соціокультурних, професійних сферах спілкування. Носій мови здатний

розпізнавати різні типи комунікативних ситуацій і може поводитися відповідно до прийнятих комунікативних норм.

Залучення носіїв мови до процесу навчання іноземної мови є важливим фактором розвитку комунікативних стратегій учнів, оскільки вони здатні навчити учнів:

- розпізнавати різноманітні комунікативні ситуації – завдяки своєму досвіду спілкування з представниками іншої лінгвоспільноти;
- розпізнавати, розуміти моделі поведінки арабських співрозмовників – завдяки глибокому розумінню культурно-мовних цінностей та етнонаціональної поведінки народів;
- організовувати поведінкові та розмовні «ходи» комунікації при спілкуванні з арабським співрозмовником (використовувати комунікативні тактики) – завдяки природному знанню мови, здатності до спонтанного спілкування;
- досягати цілей комунікації та успішно будувати комунікативні стратегії та тактики реального спілкування, у яких мовці виявляють національні та індивідуальні особливості.

Національна ідентичність арабів на уроках арабської мови є предметом системного дослідження учнями, пізнання ними арабської моделі спілкування, визначення стратегій захисту етнонаціональних ідентитетів у процесі міжкультурної комунікації в системі освіти.

ДЖЕРЕЛА

1. Редько В. Г. Засоби формування комунікативної компетентності у змісті шкільних підручників з іноземних мов. Теорія і практика: монографія. Київ: Генеза, 2012. 224 с.
2. Савченко М. Науково-теоретичні підходи до розвитку культурно-мовних цінностей учнів у контексті дослідно-експериментальної роботи гімназії / М.Савченко // Дидактика: теорія і практика: зб. наук. праць / [за наук. ред. Г. О. Васьківської]. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. С. 155-167.
3. Саліх Саліх Абд. Життєві цінності сучасних арабів як феномен у педагогічній системі розвитку загальнолюдських цінностей, полікультурної компетентності учнів. Дидактика: теорія і практика: зб. наук. праць / [за наук. ред. Г. О. Васьківської]. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. С. 118-122.
4. Саліх Саліх Абд. Культурно-мовні цінності арабів у контексті розвитку етики мовленнєвої комунікації учнів гімназії. Дидактика: теорія і практика: зб. наук. праць / [за наук. ред. Г. О. Васьківської]. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. С. 121-126.
5. Фундаменталізація змісту освіти у старшій школі: теорія і практика: колективна монографія [за наук. ред. Г. О. Васьківської]. Київ: Педагогічна думка, 2015. 288 с.

*О. П. Голобородько, к.е.н., доцент,
доцент кафедри менеджменту і логістики*

*А. О. Жуковець, студентка 4 курсу
напряму підготовки “Менеджмент”
Полтавський національний технічний
університет ім. Ю. Кондратюка*

ВПЛИВ АДМІНІСТРАТИВНИХ МЕТОДІВ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ НА ФУНКЦІОНУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ

Анотація. Вивчено способи адміністративного впливу на персонал організації. Виконано аналіз чисельності окремих категорій працівників дочірнього підприємства і оцінено його структуру в динаміці. Запропоновано на досліджуваному підприємстві побудувати систему стимулювання, яка повинна враховувати принципи: доцільність, зрозумілість, дієвість, системність, творчість.

Ключові слова: методи, управління, персонал, організація, підприємство.

Методи управління персоналом розуміються як засоби здійснення впливу на окремих працівників та трудові колективи в цілому з метою здійснення ними очікуваних

керівництвом організації зусиль та забезпечення координації їх діяльності у підрозділах та між підрозділами у процесі функціонування суб'єкта господарювання в цілому [2].

Адміністративні методи, як складова загального набору засобів впливу на персонал організації, зорієнтовані на такі мотиви поведінки, як: усвідомлення необхідності дотримання дисципліни праці, формування відчуття відповідальності, підкріплення прагнення людини працювати у конкретній організації, культура трудової діяльності.

Адміністративний вплив полягає у цілеспрямованій зміні суб'єктом управління стану об'єкта керуючого впливу. Розрізняють п'ять способів адміністративного впливу (рис. 1.1) [4]. Дані методи відрізняє прямий характер впливу: будь-який регламентуючий та адміністративний акт підлягає обов'язковому виконанню [1]. У застосуванні адміністративних методів впливу на персонал організації вимогою є відповідність правовим нормам, розпорядженням вищих рівнів та органів управління [3].

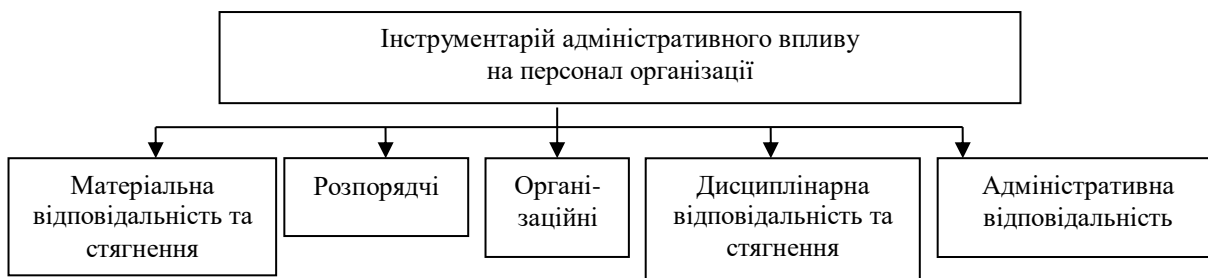

Рис. 1. Способи адміністративного впливу на персонал організації

Процесу планування персоналу передують етапи аналізу чисельності окремих категорій працівників та оцінки його структури в динаміці. Так, аналізуючи зміни у чисельності окремих категорій працівників на дочірньому підприємстві «ФЕРРАТРАНС» за період 2016-2018 рр., слід відмітити скорочення середньооблікової кількості штатних працівників облікового складу на 5% (зі 140 до 133 осіб), але це відбулось переважно за рахунок осіб, працюючих за договорами цивільно-правового характеру (з 6-ти до одного працівника). Оцінюючи за той же період зміни персоналу підприємства, що відбулись у його структурі, зазначимо збільшення питомої ваги управлінського персоналу у загальній його чисельності на 1,5% (хоча сукупна кількість даної категорії працівників не зазнала змін) та аналогічне відсоткове скорочення виробничого персоналу (з 250 до 222 осіб). Це й призвело до зменшення чисельності виробничого персоналу у розрахунку на одного представника його управлінської складової з 8,6 до 7,4 особи. Одночасно із збільшенням за останній рік частки керівників і спеціалістів на 2% відбулось відповідне зменшення технічних працівників. Таким чином, у сучасних проблемних умовах господарювання спостерігається позбавлення кадрового складу підприємства у першу чергу за рахунок виробничого персоналу та технічних працівників. Це є прикладом застосування адміністративних методів впливу системою управління в інтересах її керуючої підсистеми.

На досліджуваному підприємстві практично відсутня дієва система стимулювання персоналу і тому, з метою підвищення ефективності управління ним необхідно запровадити до її складу більш заохочувальні інструменти. Рішення про таку рекомендовану необхідність та розробку відповідних заходів є прерогативою адміністративних методів впливу на персонал організації. Побудова системи стимулювання повинна враховувати наступні принципи: доцільність, зрозумілість, дієвість, системність, творчість.

Результатом дії поміркованої системи стимулювання на підприємстві повинне бути підвищення ефективності його господарювання, чого можна досягти за рахунок росту продуктивності та якості праці кожного окремого працівника колективу. При цьому менеджерам треба керуватися необхідністю залучення і збереження на тривалий термін висококваліфікованих працівників, збільшення вкладень в розвиток персоналу та підвищення віддачі від цього, посилення зацікавленості працівників не тільки в особистих успіхах, а й в успіхах підприємства загалом.

За умові усвідомлення підлеглими всіх вимог та інструкцій, діючих на ДП «ФЕРРАТРАНС», менеджери можуть надати їм можливість прийняття участі у розробці завдань для виконання роботи, що сприятиме формуванню довіри та активній співучасті у досягненні підприємством успіху. Навіть якщо виконавці частково беруть участь в процесі прийняття таких рішень, набагато більшою є ймовірність того, що вони будуть відчувати більшу відповідальність за роботу і повніше переживати почуття успіху при успішному її завершенні. Даний підхід реалізується за допомогою кваліфікованого і добре підготовленого спілкування менеджера з підлеглими.

ДЖЕРЕЛА

1. Колот А.М. Мотивація, стимулювання й оцінка персоналу. Київ: КНЕУ, 2016.
2. Крушельницька О.В., Мельничук Д.П. Управління персоналом: навч. посіб. Київ: Кондор, 2017.
3. Кузьмін О.Е. Сучасний менеджмент: навч.-приклад. посіб. Львів: Центр Європи, 2017.
4. Щекин Г.В. Планирование и организация работы с персоналом: учеб. пособие. Київ: МЗУУП, 2016.

*O. P. Goloborodko, PhD in Economics,
Associate Professor at Management and Logistics Department
A. O. Zhukovets
Poltava National Technical Yuri Kondrayuk University*

Influence of administrative methods of personnel management on the functioning of the organization

Annotation. Studied ways of administrative impact on the staff of the organization. The analysis of the number of individual categories of employees of a subsidiary has been carried out and its structure has been evaluated in dynamics. It was proposed to build an incentive system in the enterprise under study, which should take into account the principles: expediency, clarity, efficiency, systematic approach, creativity.

Key words: methods, management, personnel, organization, enterprise.

СЕКЦІЯ 5. НОВІТНИЙ РОЗВИТОК МІСТ НА ЗАСАДАХ ІННОВАЦІЙНОСТІ ТА ЦИФРОВІЗАЦІЇ

*О. П. Тищенко, д.е.н., старший науковий співробітник,
професор кафедри національної економіки та публічного управління,
ДВНЗ “Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана”*

ПРОБЛЕМИ ТА ІНСТРУМЕНТИ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ МІСТА (НА ПРИКЛАДІ М. КИЄВА)

Анотація. Здійснено оцінку рівня «інноваційності» структури економіки міста Києва за показником частки окремих видів економічної діяльності у валовій доданій вартості. Проаналізовано нещодавно затверджені перспективні документи – Стратегію розвитку міста Києва до 2025 року та Програму економічного і соціального розвитку міста Києва на 2018-2020 роки на предмет їх інноваційної спрямованості. Виявлено головні проблеми та

запропоновано низку заходів щодо покращення механізму управління розвитком інноваційної діяльності у місті.

Ключові слова: бюджет міста, джерела фінансування інноваційної діяльності; економіка міста, інновації, інноваційний розвиток міста.

Перехід на інноваційний шлях розвитку вже тривалий час розглядається в Україні як один із провідних напрямів державної економічної політики. Можливі шляхи, обсяги, терміни розроблення та втілення інноваційних продуктів, відповідні інструменти практичного забезпечення даного процесу нині зафіксовано у різноманітних стратегіях, програмах, планах, заходах, що їх затверджено на усіх рівнях національної економічної системи – загальнодержавному, регіональному, місцевому.

Надзвичайна для нашої країни актуальність питання реформування економіки на інноваційній основі потребує проведення поглибленого аналізу структури економіки міста, виявлення тенденцій щодо наявності або відсутності «інноваційних змін», обґрунтування, у разі потреби, інструментів залучення додаткових фінансових джерел, необхідних для проведення таких змін, а також розроблення відповідного організаційного забезпечення.

Для оцінювання стану та вектору розвитку економіки міста, в контексті інноваційної спрямованості, скористаємося показником частки валової доданої вартості видів економічної діяльності у загальному обсязі ВДВ. Результати проведеного аналізу свідчать, що майже 80% валової доданої вартості у м. Києві у 2016 році створювалось господарюючими суб'єктами, які віднесено до 7-ми видів економічної діяльності. Лідером серед них є такий вид діяльності як «оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів» (на нього припадало 30,7% у загальному обсязі ВДВ), на другому місці – «інформація і телекомунікації» (10,7%), на третьому – «професійна, наукова та технічна діяльність» (9,7%). Частка підприємств переробної промисловості (яка традиційно належить до числа найбільш «інноваційних» видів діяльності) склала лише 7,0%. Хоча варто відмітити, як позитивний момент, що порівняно з 2012 роком відбулося її збільшення на 2 процентні пункти. Але частка підприємств, що належать до торгівлі і ремонту за цей же час зросла аж на 3,4 % [1].

Таким чином, є всі підстави стверджувати, що місто швидко рухається у напрямі перетворення на великий торговельний центр, поступово втрачаючи свої переваги у вигляді створеного у попередні роки потужного промислового і наукового потенціалу, що у найближчій перспективі неодмінно призведе до звуження «інноваційної складової» у розвитку економіки міста.

За умов, що склалися, задля підвищення конкурентоспроможності міської економіки, необхідною є радикальна зміна політики щодо управління її розвитком на засадах інноваційної спрямованості. Однією з останніх спроб розв'язання даної проблеми стало прийняття оновленої редакції Стратегії розвитку міста Києва на період до 2025 року. Так, у ній одним серед п'яти ключових пріоритетів визначено розвиток сфери послуг та інноваційних галузей економіки з високою доданою вартістю, до яких належать: ІТ та комунікації, фармацевтика та медичні технології, логістичний центр, комерційний трейдинг, інжиніринг та точне машинобудування, культура та туризм. За кожним із зазначених напрямів розроблено комплекс оперативних цілей, спрямованих на досягнення конкретних кількісних та якісних параметрів розвитку [2]. Також передбачено й можливі джерела фінансового забезпечення реалізації Стратегії, серед яких: кошти державного бюджету та бюджету міста, державного фонду регіонального розвитку, державних цільових та бюджетних програм розвитку, міжнародних організацій, приватних інвесторів, меценатів, власні ресурси підприємств.

Конкретні шляхи досягнення стратегічних цілей розвитку міста, у тому числі за вищеназаним пріоритетом, наведено у Програмі економічного і соціального розвитку м. Києва на 2018-2020 роки [3]. Зокрема, посилення інноваційної спрямованості економіки міста заплановано забезпечити, насамперед, за рахунок підтримки розвитку інноваційних промислових точок зростання, що передбачає:

- розробку довгострокової Програми інтенсифікації розвитку міста Києва шляхом визначення пріоритетних точок зростання / кластерів у промисловому та підприємницькому секторах міста;
- обґрунтування пропозицій щодо розробки механізмів підтримання точок зростання (у т.ч. системи преференцій і пільг, зокрема зниження розміру податку на землю);
- розробку і реалізацію плану дій для подальшого розвитку існуючих, створення та якісного освоєння промислових зон;
- здійснення організаційної підтримки роботи груп взаємопов'язаних підприємств та кластерів;
- сприяння співробітництву наукових закладів з реальним сектором економіки міста;
- утворення і підтримка розвитку зон стрімкого економічного зростання з пріоритетним розташуванням за межами історичного центру (у т.ч. шляхом створення індустріальних парків).

Позитивно оцінюючи в цілому затверджений перелік організаційних заходів, варто зазначити, що їх успішна реалізація залежить, насамперед, від наявних фінансових джерел та здатності місцевої влади акумулювати їх на пріоритетних напрямках розвитку міського господарства на засадах інноваційності.

Однак, фактичні дані щодо структури видатків міського бюджету за 2017-2018 роки свідчать про його головну спрямованість на вирішення проблем розвитку галузей міського господарства та підтримку окремих верств населення (освіта, охорона здоров'я, транспортна інфраструктура, житлово-комунальне господарство, соціальний захист та ін.). Так, наприклад, у 2017 році на реалізацію інших програм, пов'язаних з економічною діяльністю, було спрямовано близько 1,4 млрд. грн. (2,8% від загального обсягу видатків, який склав 49,5 млрд. грн.). У 2018 році видатки за даним напрямом збільшилися до 3,2 млрд. грн., що становить 5,5% суми усіх видатків міського бюджету (58,2 млрд. грн.). До того ж слід зазначити, що з чинної системи класифікації видатків бюджету не є можливим виокремити їх саме за інноваційною спрямованістю [4].

Аналіз паспортів затверджених бюджетних програм місцевого бюджету, зокрема на 2019 рік, також свідчить про фактичну відсутність у них витрат, пов'язаних з інноваційним розвитком міста. Фінансування у їх межах так само спрямоване на розвиток соціальної, транспортної інфраструктури та житлово-комунального господарства міста. Єдиною програмою, яка фінансується у 2019 році за рахунок коштів державного фонду регіонального розвитку, є програма «Виконання інвестиційних проектів за рахунок коштів державного фонду регіонального розвитку», де також передбачено фінансування реконструкції загальноосвітніх навчальних закладів та об'єктів фізичної культури та спорту в місті, а обсяг фінансування за даною програмою складає 350 млн. грн., що є доволі незначною сумою у загальних видатках на розвиток міста [5].

По суті, єдиним реальним джерелом фінансування інноваційного розвитку, залишаються власні кошти суб'єктів господарювання.

За оприлюдненою інформацією Головного управління статистики у м. Києві у 2017 році в промисловості міста було зайнято понад 300 тис. осіб (16,1% від загальної кількості зайнятих), ще 115 тис. осіб (6,2%) – в сфері професійної, наукової та технічної діяльності. При цьому інновації впроваджували лише 16% промислових підприємств міста (тобто кожне шосте підприємство), а усього за рік було впроваджено 199 найменувань інноваційних видів продукції, з яких 54 найменування – це нові види машин, устаткування, приладів, апаратів. У той же час дуже сумно виглядає статистика щодо товарної структури зовнішньої торгівлі м. Києва, яка, на нашу думку, є достатньо об'єктивним індикатором конкурентоспроможності промисловості міста, у тому числі за рахунок інноваційної складової. Частка продукції машинобудування (машини, обладнання, прилади, апарати тощо) у загальному експорті склала лише близько 6%, а частка інноваційної продукції у загальному обсязі реалізації промислової продукції – 0,4 % [6].

Не додають оптимізму й звітні дані щодо обсягів і структури витрат на інноваційну діяльність останніми роками. Вони здійснювалися виключно за рахунок власних коштів підприємств, без участі як вітчизняних, так й закордонних інвесторів. Їх щорічний обсяг становив близько 2 млрд. грн., що у перерахунку не перевищує 75 млн. дол. США.

Також відповідно до нової методології перерахунку обсягів прямих іноземних інвестицій, що її здійснено Державною службою статистики, їх обсяг в економіку міста за останні три роки дещо скоротився – з 17,9 млрд. дол. США у на початок 2015 року до 16,3 млрд. дол. США на початок 2018 року. Аналіз структури прямих інвестицій за видами економічної діяльності свідчить про їх скорочення за цей же період як у переробну промисловість (на 3%), так й у професійну, наукову та технічну діяльність (на 19%). Частка зазначених видів діяльності у загальному обсязі прямих інвестицій на початок 2018 р. дорівнювала, відповідно, 6,1 та 11,3%. Для порівняння зазначимо, що частка прямих інвестицій у торговельну діяльність та ремонт складала понад 21%, у фінансову та страхову діяльність – 19,6%, в операції з нерухомим майном – 14,2%. Подібна структура прямих інвестицій за видами економічної діяльності наочно свідчить про відсутність дієвих стимулів стосовно зацікавленості іноземних інвесторів в інноваційному оновленні промислового та наукового сегментів міської економіки, що актуалізує для органів міської влади питання щодо їх активного пошуку та застосування [6].

Отже, переорієнтація економіки міста на інноваційний шлях розвитку потребує здійснення низки невідкладних заходів, а саме:

- формування соціального потенціалу інноваційного розвитку суспільства через підвищення рівня усвідомлення, як у бізнес-середовищі, так і серед населення загалом, ролі інновацій в економічному розвитку та забезпеченні конкурентоспроможності економіки міста в умовах глобалізаційних трансформацій (шляхом проведення різноманітних просвітницьких, інформаційно-консультативних заходів, круглих столів, виставок, конкурсів, тренінгів, спільних заходів представників підприємництва, наукових установ та місцевої влади);

- переходу до управління інноваційним розвитком міста з використанням методології проектного підходу, що дозволить виокремити найбільш ефективні інноваційні проекти в окремих сегментах міської економіки, сконцентрувати обмежені ресурси (людські, матеріальні, фінансові) на їх виконанні та забезпечити отримання бажаних результатів у стислі терміни;

- повноцінного використання програмно-цільового методу щодо акумулювання та використання фінансових коштів з метою досягнення конкретних результатів в інноваційному розвитку міської економіки. Першим кроком на цьому шляху має стати розроблення програми інноваційного розвитку м. Києва із закріпленням спільних джерел фінансового забезпечення запланованих інноваційних заходів. Головними умовами фінансування тих чи інших проектів на основі програмно-цільового підходу мають стати терміни окупності передбачених у них інноваційних витрат, величина прибутку, що генерує проект, позитивний вплив на індикатори конкурентоспроможності економіки міста;

- застосування нових критеріїв щодо оцінювання результативності інноваційної діяльності (не за кількістю впроваджених інновацій, створених нових зразків продукції чи технологій, що використовуються нині, а за обсягами реалізації інноваційної продукції, у тому числі на експорт, та надходженням податків до місцевого бюджету);

- поліпшення інвестиційного клімату в місті та збільшення обсягів залучення інвестицій, насамперед у види діяльності з найбільш високою інноваційною складовою (галузі переробної промисловості, професійна, наукова та технічна діяльність), у тому числі іноземних, за рахунок розроблення реальної, економічно значимої системи пільг і стимулів для інвесторів;

- підвищення ефективності використання наукового потенціалу міста у реалізації інноваційних проектів, підтримка ініціатив щодо створення й розвитку інноваційної інфраструктури в місті (технопарки, бізнес-інкубатори, венчурні фонди тощо), сприяння

розвитку інноваційної активності суб'єктами малого бізнесу та їх інформаційна підтримка, зокрема через різноманітні форми державно-приватного партнерства;

- організації підготовки фахівців для роботи на різних рівнях економічної системи міста відповідно до потреб її розвитку на засадах інноваційності та створення умов й можливостей для систематичного підвищення кваліфікації працівників.

Підсумовуючи, слід зазначити, що інноваційний шлях розвитку у сучасних умовах є безальтернативним варіантом збереження та підтримання конкурентоспроможності економіки міста не тільки на світовому, а й на вітчизняному економічному просторі. Ключовими умовами досягнення позитивних результатів у даному напрямі є максимальна акумуляція фінансових ресурсів за рахунок усіх можливих джерел та концентрація організаційних зусиль з боку місцевої влади на вищезазначених заходах.

ДЖЕРЕЛА

1. Статистичний збірник «Валовий регіональний продукт у 2016 році» / За ред. І.М. Нікітіної // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
2. Стратегія розвитку міста Києва до 2025 року (нова редакція). URL: <https://dei.kyivcity.gov.ua/files/2017/7/28/Strategy2025new.pdf>.
3. Програма економічного і соціального розвитку міста Києва на 2018-2020 роки // Офіційний сайт Київської міської державної адміністрації. URL: <https://kyivcity.gov.ua/>.
4. Довідка про виконання бюджету міста Києва станом на 01.01.2019 р.. URL: https://kyivcity.gov.ua/publicna_informatsiia_Tag_166122/dovidka_pro_vikonannya_byudzhetu_m_kiyeva_stanom_na_01012019/dovidkaxls_314179/.
5. Бюджетна програма «Виконання інвестиційних проєктів за рахунок коштів державного фонду регіонального розвитку» // Офіційний сайт Київської міської державної адміністрації. URL: <https://kyivcity.gov.ua/>.
6. Офіційний сайт Головного управління статистики у м. Києві. URL: <http://kiev.ukrstat.gov.ua/p.php3?c=255&lang=1>.

*O. P. Tyshchenko, Sc. (Economics), Senior Research Fellow,
Professor of the Department of National Economy and Public Administration,
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman*

Problems and instruments of city's innovative development management (the case of Kyiv city)

Abstract. The level of "innovation" of the structure of the economy of Kyiv according to the indicator of the share of certain types of economic activity in the gross value added is estimated. The recently approved promising documents – the Kyiv City Development Strategy Until 2025 and the Program of Economic and Social Development of Kyiv for 2018-2020 on the subject of their innovation orientation have been analyzed. The main problems were identified and a number of measures were proposed to improve the mechanism for managing the development of innovative activities in the city.

Key words: budget of the city, sources of financing of innovation activity; city economy, innovation, innovative city development.

*O. M. Boyko, провідний науковий співробітник відділу
інноваційної політики, економіки і організації високих технологій
ДУ "Інститут економіки та прогнозування НАН України", м. Київ*

ІННОВАЦІЙНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ КИЇВСЬКИХ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Анотація. Досліджено розвиток інноваційної діяльності промислових підприємств м. Києва з 2014-2016 рр.. Проведено аналіз зарубіжного досвіду створення та розвитку наукових парків. Отриманий результат засвідчив, що розвинені держави приділяють функціонуванню наукових парків значну увагу, так як результати науково-технічних робіт сприяють перетворенню в нові конкурентоспроможні товари, послуги, створенню малих і середніх інноваційних підприємств. Констатовано основну проблематику розвитку наукових парків в Україні, що ґрунтується на недосконалому договірно-правових відносин, відсутності чітко встановленого переліку видів діяльності, недосконалість норм чинного законодавства.

Ключові слова: промислові підприємства, наукові парки, інновації, інноваційно активні промислові підприємства.

Домінуючою тенденцією сучасного сталого розвитку підприємств промисловості є запровадження передових досягнень науки та техніко-технологічних розробок. Про це свідчить тенденція зростання кількості промислових підприємств на території м. Києва до 2007 р. Однак протягом декількох наступних років спостерігається тенденція зниження показників. Так, зокрема у 2016 р. з 4421 підприємств промисловості України лише 412 підприємств працювало у промисловості м. Києва (або 9,3% загальної кількості промислових виробів в Україні).

Слід зазначити, що існує прямий зв'язок між розміром підприємства і його рівнем інноваційності, оскільки для впровадження інновацій необхідно мати певну кількість персоналу, задіяного у виконанні наукових досліджень і розробок, що призводять до впровадження інновацій. За даними проведеного обстеження у 2014-2016 рр. в Україні, найвищий рівень інноваційної активності спостерігався не лише на підприємствах Рівненської, Харківської областей, а й на території м. Києва. Інноваційною діяльністю у 2016 р. займалося лише 95 підприємств м. Києва або 11,4 % до загальної кількості промислових підприємств України, табл. 1.

Якщо порівнювати даний показник із країнами ЄС, то він є значно вищим і, наприклад у харчовій промисловості становить близько 53,0% (від 27,1% у Болгарії до 79,3% у Німеччині). Це вказує на те, що підприємства промисловості м. Києва мають низький рівень інноваційної активності.

Найвища частка не технологічно інноваційних підприємств України зосереджена в м. Києві – 17,8% (2016 р.). Щодо напрямів інноваційної діяльності підприємств регіону, то значна частка підприємств із технологічними інноваціями придбали машини, обладнання та програмне забезпечення для виробництва нових або значно поліпшених продуктів та послуг. Інша частина – здійснювала діяльність для запровадження нових або суттєво вдосконалених продуктів або процесів, таких як техніко-економічне обґрунтування, тестування, розробка програмного забезпечення для поточних потреб, технічне оснащення, організація виробництва тощо.

Таблиця 1

Основні показники інноваційної діяльності у промисловості м. Києва з 2014-2016 рр.

Показники	Роки		
	2014	2015	2016
Кількість промислових підприємств за напрямами проведених інновацій у м. Києві, од.			
Усього	774	497	412
У тому числі займалися інноваційною діяльністю	168	86	95
З них витрачали кошти на			
- внутрішні НДР	32	26	40
- зовнішні НДР	5	8	29
- придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	91	49	67
- придбання існуючих знань від інших підприємств або організацій	9	2	11
- інше	13	6	53
- навчання та підготовку персоналу	36	-	-

- ринкове запровадження інновацій	11	-	-
Загальний обсяг витрат за напрямами інноваційної діяльності у промисловості м. Києва, тис. грн.			
Усього	1306824,1	2169022,4	2415509,2
У тому числі на			
- внутрішні НДР	225710,4	888798,4	941144,3
- зовнішні НДР	69005,0	65703,2	97398,0
- придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	759380,1	1038716,4	1224124,9
- інші зовнішні знання	1053,8	59294,5	1549,5
- придбання існуючих знань від інших підприємств або організацій	-	-	-
- інше	251674,8	116509,9	151292,5
Кількість промислових підприємств у м. Києва, що впроваджували інновації, од.			
Усього	160	78	87
У тому числі			
- впроваджували інноваційні процеси	49	43	58
- з них маловідходні, ресурсозберігаючі	18	14	24
- з них впроваджували нові або вдосконалені методи обробки або виробництва продукції	-	-	-
- впроваджували інноваційні види продукції	74	63	73
- з них нові для ринку	25	21	34

Джерело: складено за даними Держстату України та Головного управління статистики м. Києва

У 2016 р. майже 50,7% загального обсягу інноваційних витрат підприємства спрямували на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення, 38,9% – на виконання внутрішніх НДР та 6,3% – інше. Загальний обсяг фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств міста за останні роки децю збільшився, досягнувши у 2016 р. показника 2415509,2 тис грн. Основним джерелом фінансування інноваційних витрат залишаються власні кошти підприємств – 2223031,1 тис грн, кошти державного бюджету – 148312,3 тис грн, інші джерела – 20538,8 тис грн та кредити – 20427,0 тис грн [1-3].

В Україні протягом 2014-2016 рр. значна частка підприємств (34,4% загальної кількості підприємств із технологічними інноваціями), розташованих на території м. Києва (40,4% до загальної кількості підприємств з технологічними інноваціями) з технологічними інноваціями співпрацювали з іншими підприємствами та організаціями, у тому числі університетами та вищими навчальними закладами, науково-дослідними інститутами, комерційними лабораторіями, у тому числі в Україні – 37,8%, країнах Європи – 9,6%; інших країнах – 7,4% до загальної кількості підприємств із технологічними інноваціями. Найважливішими партнерами інноваційних підприємств по співробітництву залишаються, перш за все, постачальники обладнання, матеріалів, компонентів або програмного забезпечення, а також клієнти.

У 2016 р. 87 од. (або 11,8% обстежених промислових) інноваційно активних промислових підприємств м. Києва (2014 р. – 160 од.) впроваджували 1931 (2014 р. – 342 од.) нові технологічні процеси, у тому числі маловідходні, ресурсозберігаючі становлять 126 од. (2014 р. – 80 од.) [4-6].

Аналізуючи статистичні дані Держстату України необхідно зазначити, що спостерігається тенденція зменшення показника кількості найменувань впроваджених інноваційних видів продукції на промислових підприємствах, починаючи з 2014-2016 рр. Так, у 2016 р. показник становив 487 од. (2014 р. – 628 од.), з них: нові для ринку – 235 од. (2014 р. – 128 од.); машини, устаткування, апарати, прилади – 148 (2014 р. – 141), з них нові для ринку – 109 од. (2014 р. – 44 од.).

Значно скоротилася кількість підприємств промисловості, що реалізували промислову продукцію – із 774 од. (2014 р.) до 409 од. (2016 р.), а також кількість тих підприємств, що реалізували інноваційну продукцію – з 88 од. (2014 р.) до 75 од. (2016 р.). Загальний обсяг реалізованої промислової продукції у 2014 р. становив 2,0% (2015 р. – 0,4%) до загального обсягу реалізованої промислової продукції або 1748632,9 тис. грн. (2015 р. – 1683322,6 тис. грн.), а із загального обсягу реалізованої інноваційної продукції 32,3% – продукція, що була новою для ринку (2015 р. – 40,6%) та 67,7% – продукція, що була новою тільки для

підприємства (2015 р. – 59,4%). Тенденція зниження пов'язана зі зниженням споживчого попиту населення, і попиту на продукцію промислового призначення, що обумовлені фінансово-економічною кризою. Зазначимо, що у 2015 р. 22 підприємства (2014 р. – 26 од.) м. Києва реалізували інноваційну продукцію за межі України з 213 підприємств (2014 р. – 295 од.) України, обсяги якої становили 8,5% (2014 р. – 12,4%) до загального обсягу реалізованої інноваційної продукції.

Отже, аналіз статистичних даних щодо розвитку інноваційної діяльності промислових підприємств свідчить про те, що не дивлячись на позитивну динаміку Україна суттєво відстає від показників розвинених країн світу, зокрема у харчовій промисловості (мінімальні – Португалія (26,0%), Греція (29,0%), максимальні – Ірландія (74,0%), Нідерланди (62,0%). Ефективний розвиток промисловості можливий при зростанні частки підприємств, які впроваджують інновації (до 40,0-45,0%), а також шляхом створення та розвитку організаційних форм інноваційної діяльності, серед яких вагоме місце посідають наукові парки.

Відповідно до чинного законодавства України (Закон України “Про наукові парки”, 2009 р.) науковий парк – “юридична особа, що створюється з ініціативи вищого навчального закладу та/або наукової установи шляхом об'єднання внесків засновників для організації, координації, контролю процесу розроблення і виконання проектів наукового парку” [7]. Крім Закону України “Про наукові парки”, створення та розвиток наукових парків в Україні регламентується законами України “Про вищу освіту”, “Про інвестиційну діяльність”, “Про інноваційну діяльність”, “Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій”, а також Господарським та Цивільним кодексами України, іншими нормативно-правовими актами [8-13].

Метою функціонування наукового парку відповідно до чинного законодавства України є “розвиток науково-технічної та інноваційної діяльності у вищому навчальному закладі та/або науковій установі, ефективного та раціонального використання наявного наукового потенціалу, матеріально-технічної бази для комерціалізації результатів наукових досліджень і їх впровадження на вітчизняному та закордонному ринках” [7].

Функції наукового парку відповідно до чинного Закону України “Про наукові парки” полягають у [7]: “створенні нових видів інноваційного продукту, здійсненні заходів щодо їх комерціалізації, організації та забезпеченні виробництва наукоємної, конкурентоспроможної на внутрішніх і зовнішніх ринках інноваційної продукції; інформаційно-методичному, правовому та консалтинговому забезпеченні засновників і партнерів наукового парку, наданні патентно-ліцензійної допомоги; залученні студентів, випускників, аспірантів, науковців та працівників вищого навчального закладу та/або наукової установи до розроблення і виконання проектів наукового парку; сприянні розвитку та підтримці малого інноваційного підприємництва; організації підготовки, перепідготовки та підвищенні кваліфікації спеціалістів, необхідних для розроблення і реалізації проектів наукового парку; залученні і використанні у своїй діяльності ризикового (венчурного) капіталу, підтримці наукоємного виробництва; захисті та представництві інтересів засновників і партнерів наукового парку в органах державної влади та органах місцевого самоврядування, а також у відносинах з іншими суб'єктами господарювання під час організації та виконанні проектів наукового парку в межах, визначених установчими документами наукового парку; розвитку міжнародного і вітчизняного співробітництва у сфері науково-технічної та інноваційної діяльності, сприянні залученню іноземних інвестицій; виконанні інших функцій, не заборонених законодавством України”.

На світовій арені вирізняється декілька моделей функціонування наукових парків, серед яких прийнято вирізняти [14-15]:

– “Американську” (в основу покладено державне фінансування та використання інвестицій юридичних осіб; нововведення розробляються до стадії технічного прототипу; незначна орендна плата за землю, споруди, доступ до лабораторного обладнання та послуг).

За такою моделлю функціонують найбільш відомі в світі наукові парки, створені у США та Великій Британії.

– “Японську” (наукові парки створено за рахунок залучення коштів держави; розташовані у великих містах, загальна площа яких становить не більше 500 м²; на території наукового парку зосереджено науково-промислові комплекси, університети, науково-дослідні інститути; є розвинена культурна, рекреаційна та транспортна інфраструктура). Дана модель наукових парків функціонує на території Японії (мм. Кагосіма, Токіо, Убе, Хіросіма, Цукуба).

– “Змішану” (поєднує особливості розвитку наукових парків за “американською” та “японською” моделями). Особливості функціонування даної моделі простежуються на території Франції.

Процес формування наукових парків на думку Шарабчієва Ю. характеризується проявом двох фаз [15]: інституціональної – створюється господарська (будують готелі, підприємства, магазини та ресторани, банки) та дослідницької інфраструктури; підприємницької – розпочинається через декілька років після інституціональної фази. Остання фаза вирізняється економічним зростанням функціонування наукового парку (створюються нові робочі місця, виникають інкубатори бізнесу та дрібні інноваційні компанії, спостерігається функціонування консультативних та обслуговуючих організацій).

Як засвідчує світовий досвід, існує декілька джерел фінансування функціонування наукового парку, серед яких вирізняють: кошти статутного та інших джерел наукового парку; фінансові надходження від діяльності наукового парку; інвестиції, надані науковому парку; благодійні внески для розвитку наукового парку та забезпечення реалізації проектів наукового парку; кошти державного та місцевого бюджетів; кошти замовників; інші надходження, не заборонені законодавством будь-якої країни.

Найбільш цікавим джерелом фінансування створення та розвитку наукових парків на світовій арені для України за рахунок коштів державного та місцевого бюджетів є досвід Великої Британії (62,0%), Німеччини (78,0%), Франції (74,0%), Нідерландів (близько 70,0%) та Бельгії (близько 100,0%) [16].

В результаті проведеного аналізу зарубіжного досвіду створення та розвитку наукових парків, отриманий результат говорить про те, що розвинені держави приділяють функціонуванню наукових парків значну увагу за рахунок того, що їх діяльність сприяє перетворенню результатів науково-технічних робіт в нові конкурентоспроможні товари, послуги, підготовці висококваліфікованих фахівців для інноваційної діяльності, створенню малих і середніх інноваційних підприємств, зменшенню інноваційного циклу від ідеї до товару та ін..

Позитивний досвід функціонування наукових парків може бути використано щодо їх розвитку в Україні з урахуванням національних особливостей і інтересів. На сьогодні в Україні функціонує 19 наукових парків, з яких 7 розташовано в межах м. Києва.

Сучасна ситуація в сфері функціонування наукових парків як спеціальних форм інноваційної діяльності в Україні характеризується наявністю проблем, що вимагають термінового прийняття рішень. Зокрема, найбільш вагомими з них є: недосконалість договірно-правових відносин в частині регулювання питань використання земельних ділянок державної та комунальної власності, на яких можуть бути створені наукові парки (в частині використання виключно договорів оренди землі); відсутність чітко встановленого переліку видів діяльності, які доцільно впроваджувати в межах наукового парку; недосконалість норм чинного законодавства, зокрема - в частині визначення оптимальних форм стимулювання залучення інвестицій, необхідних для облаштування наукових парків шляхом звільнення від сплати ввізного мита на обладнання, устаткування та комплектуючих до них матеріалів та ін.

Зазначені проблеми потребують термінового вирішення. Зокрема це стосується питань: вдосконалення чинного законодавства і впровадження таких заходів державної підтримки розвитку наукових парків, як: кадрового забезпечення (збільшення чисельності підготовлених менеджерів в науково-технологічній сфері, підготовка на замовлення;

наукових парків високоспеціалізованих фахівців, підвищення кваліфікації зайнятих в сфері виробництва наукомісткої продукції і високих технологій та ін.); надання державної фінансової підтримки для розвитку наукових парків та оновлення матеріально-технічної бази; розробки ефективного механізму взаємодії науки-бізнес-влада, в тому числі через систему електронного урядування та створення онлайн-послуг; інтернаціоналізації національних наукових парків і їх включення в глобальні інноваційні мережі шляхом залучення прямих іноземних інвестицій, трансферу технологій та розвитку співробітництва з іноземними науковими парками; здійснення досліджень щодо перспектив розвитку наукових парків, розробка програм і систем оцінки результатів їх функціонування та ін..

ДЖЕРЕЛА

1. Статистичний щорічник України за 2016 рік. http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ1_u.htm.
2. Україна у цифрах 2016. http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ1_u.htm; Україна. – 2016. – К.: Державна служба статистики України. – 2017. – С. 2.
3. Промисловість України у 2011-2015 роках. – К.: Державна служба статистики України. – 2017. – С. 179, 182-196.
4. Наукова та інноваційна діяльність України. Статистичний збірник Державна служба статистики України. К.: Держстат України, 2015. – С. 161-246.
5. Наукова та інноваційна діяльність України. Статистичний збірник Державна служба статистики України. К.: Держстат України. – 2016. – С. 139-250.
6. Наукова та інноваційна діяльність України. Статистичний збірник Державна служба статистики України. К.: Держстат України. – 2017. – С. 83-134.
7. Закон України "Про наукові парки" [Електронний ресурс]. – Доступний з: <http://www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1563-17>.
8. Закон України "Про вищу освіту" [Електронний ресурс]. – Доступний з: <http://www.zakon3.rada.gov.ua/laws/1556-18>.
9. Закон України "Про інвестиційну діяльність" [Електронний ресурс]. – Доступний з: <http://www.zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>.
10. Закон України "Про інноваційну діяльність" [Електронний ресурс]. – Доступний з: <http://www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.
11. Закон України "Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій" [Електронний ресурс]. – Доступний з: <http://www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/143-v>.
12. Господарський кодекс України [Електронний ресурс]. – Доступний з: <http://www.zakon3.rada.gov.ua/laws/436-15> <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/436-15>.
13. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс]. – Доступний з: <http://www.zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
14. Миролюбова Т.В., Суханова П.А. Зарубежный опыт развития инновационной инфраструктуры университетов в региональных инновационных системах // Фундаментальные исследования. – 2013. - №1. – С. 215-220.
15. Научные парки: новая форма объединения науки и производства // Международные обзоры: клиническая практика и здоровье. – 2013. - №4. – С. 134-144.
16. Научные парки: новая форма объединения науки и производства // Медицинские новости. – 2005. – №6. – С. 43-47.

O. M. Boiko, Leading researcher of the Department innovation policy, and economics high technology organization Institute for Economics and Forecasting, NAS of Ukraine, Kyiv

Innovative bases of development of Kyiv industrial enterprises

Annotation. The development of innovation activity of industrial enterprises of Kyiv from 2014-2016 is analyzed. The analysis of foreign experience of creation and development of scientific

parks was conducted. The obtained result has shown that developed countries pay considerable attention to the functioning of scientific parks, as the results of scientific and technical works contribute to the transformation into new competitive goods and services, the creation of small and medium-sized innovative enterprises. The main problems of the development of scientific parks in Ukraine, based on the imperfection of contractual and legal relations, absence of a clearly defined list of types of activity, imperfection of the norms of the current legislation, were stated.

Key words: industrial enterprises, scientific parks, innovations, innovative active industrial enterprises.

*Л. В. Городянська, к.е.н., доцент кафедри
фінансового забезпечення військ
Військовий інститут Київського національного
університету імені Тараса Шевченка
Т. І. Носенко, к.т.н., доцент кафедри
комп'ютерних наук та математики
Київський університет імені Бориса Грінченка*

ЦИФРОВЕ ВІДТВОРЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ РЕСУРСІВ МІСТА

Анотація. У статті показано, що аналіз цифрового відтворення економічних ресурсів міста повинен ґрунтуватися на сукупності найважливіших процесів розвитку – суспільного, демографічного, економічного, екологічного і політичного. Це потребує від фахівців вміння та навичок володіння новими фаховими компетентностями, необхідними для опрацювання, прогнозування, аналізу та візуалізації великих масивів економічної інформації про місто.

Ключові слова: цифрове відтворення економічних ресурсів; електронне урядування; «великі дані»; економічний аналіз; моніторинг; візуалізація економічних даних.

За даними Організації Об'єднаних Націй до середини сторіччя переважна частина населення планети буде мешкати у містах [4]. Більшість даних, пов'язаних із людьми та світом, надходить із міських установ. Поступово зростає попит на створення, опрацювання економічних даних у таких сферах, як SmartCity, наука та освіта, транспорт, охорона здоров'я, міська інфраструктура, екологія тощо. Актуальності набувають моніторинг та перспективні прогнози розвитку міст, які дозволяють уникати загострення проблем, що можуть стримувати розвиток міста у майбутньому. Різне зростання обсягу міських цифрових даних є викликом для фахівців у галузі, розробки сучасних методів управління та економічного аналізу. Зібрані дані з великої кількості різноманітних датчиків, геоінформаційних систем, графічних, аудіо та відео файлів різних форматів все більш різноманітні та різноманітні, вони не зосереджені в одному місці та постійно оновлюються.

Необхідно розробляти нові методи управління величезними масивами інформації, аналізу та візуалізації [5]. У зв'язку з цим хід цифрової трансформації бізнесу повинен розглядатися в ряду найважливіших процесів розвитку – суспільного, демографічного, економічного, екологічного і політичного.

З урахуванням важливості зазначеної проблеми розвитку міст, дослідженням міської інформатики присвятили свої праці Шепард М., Фот, М., Форлано, Л., Сатчелл, К., Гіббс, М., Кітчін Р. & Додж М., Салім Ф. і Хаке, У., Ратті, К., Клодль, М., Такурія, П., Тілахун, Н., Цельнер, М. та інші [6]. В США дослідницько-консультаційна компанія «Gartner» розробила модель «великих даних» – «3V» (рис.1) на основі їх різноманітності, обсягів та швидкості [7]. Модель «великих даних» вимагає нових форм обробки даних з метою прийняття оптимальних рішень, генерації ідей, оптимізації процесів прогнозування та визначає можливості та виклики для фахівців в галузі економіки та фінансів у зв'язку з використанням

масивів великих даних. Термін «великі дані» стосується насамперед величезної кількості даних, які постійно збираються за допомогою пристроїв і технологій, таких як кредитні картки та картки лояльності клієнтів, Інтернету та соціальних медіа і все частіше, через датчики WiFi і електронні мітки [7, 10]. Переважна частина цієї інформації є неструктурованою – тобто це дані, які не відповідають певній, заздалегідь встановленій моделі даних. «3V»-модель «великих даних» за Gartner ґрунтується на трьох принципах: обсяг, швидкість, різноманітність (volume, velocity, variety).

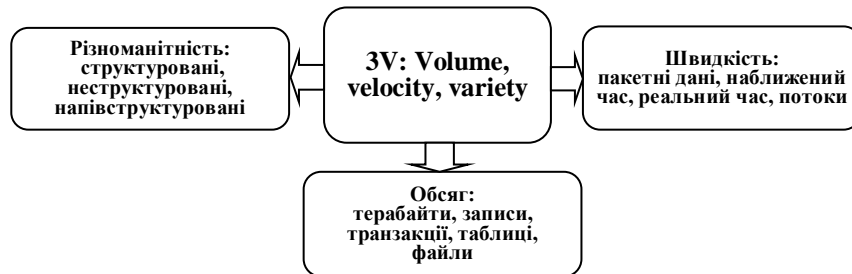

Рис 1. «3V»-модель «великих даних» за Gartner за даними звіту [7, 11]

Перевагами бази даних є особлива технологія опрацювання даних, яку покладено в її основу. Концепція побудови бази «великих даних» надає можливість опрацювання різних видів даних (рисунки, картинки тощо) одночасно (табл. 1). Цифрова трансформація змінює форми бізнесу – формує нові бізнес-процеси, організаційні структури, положення, регламенти, нові рольові моделі, торкається кожного аспекту життя міста: охорони здоров'я, освіти тощо. Наразі зручні й надійні електронні сервіси формують сучасне міське середовище, комфортне для життя і бізнесу. Цифрова трансформація стає інструментом для встановлення довіри і тісних взаємозв'язків між владою, бізнесом і громадянами. Держава зацікавлена в тісній взаємодії з громадянами та бізнесом. Електронне урядування покликане оптимізувати взаємодію між органами виконавчої влади та комерційним сектором з метою оперативного надання бізнесу інформації, консультацій та надання якісних послуг.

Ефективність е-урядування залежить від таких факторів, як: можливість органів державного управління, зокрема Державної служби статистики України; надавати послуги в електронній формі; можливість отримувати громадянами послуги в електронному вигляді щодо вартості об'єктів економічних ресурсів, здатних до відтворення; поінформованість громадян про можливості отримання послуг в електронному вигляді та бажання отримувати послуги в електронному вигляді. В свою чергу, бізнес має свої очікування від держави допомоги, відкритості та прозорості діяльності органів влади, зростання рівня співпраці, зростання впливу громадянського суспільства на демократичні процеси.

Таблиця 1

Можливості та виклики для фахівців в галузі економіки та фінансів у зв'язку з використанням великих даних

Галузь	Можливості	Виклики
1	2	3
Оцінка економічних ресурсів (активів), здатних до відтворення [1, 204-229]	Допомога компаніям в оцінці економічних ресурсів (активів) шляхом розробки потужних методологій. Збільшення цінності даних через нагляд і контроль якості.	«Великі дані» можуть втрачати цінність, коли з'являються нові дані. Цінність даних варіюється в залежності від використання оперативних даних. Невпевненість щодо майбутнього розвитку в регулюванні, глобальному управлінні та правах приватної власності і щодо того, що вони означають для цінності даних.

Використання великих даних в контексті економічних ресурсів в процесі прийняття рішень	Використання «великих даних» для підтримки прийняття рішень у реальному часі. Співпраця з іншими відділами для розрахунку можливостей, в яких «великі дані» можна найбільш корисно розповсюджувати серед зацікавлених сторін.	Самообслуговування і автоматизація можуть руйнувати потребу у стандартній внутрішній звітності. Культурні бар'єри можуть блокувати поширення даних між відділами і по кордонах організацій.
Використання «великих даних» в процесі управління ризиками відтворення економічних ресурсів	Розширення об'єктів економічних ресурсів, що здатні до відтворення та використовуються у прогнозуванні ризиків для більш глобальної картини. Визначення ризиків у реальному часі для виявлення випадків шахрайства і судової бухгалтерії.	Забезпечення того, щоб кореляція не плуталася з причинно-наслідковим зв'язком при використанні різних джерел даних і аналітики «великих даних» для визначення ризиків.
	Використання прогностичної аналітики для тестування ризиків довгострокових інвестицій у відтворення економічних ресурсів, у нові ринки та продукцію.	Методи прогностичної аналітики будуть означати зміни у бюджетному процесі та у розрахунку рентабельності інвестицій. Пошук шляхів врахування досвіду, отриманого на помилках від швидких методів експериментування у процесах, у бюджетному процесі та у процесі відтворення та розподілу капіталів

Цифрова трансформація, використання в бізнесі технологій «великих даних» та розвиток електронного урядування відповідно потребують фахівців в галузі ІКТ, головними якими повинні бути вміння розвивати та керувати технічним та соціально-економічним ландшафтом, на якому розгортається життя в місті, аналізувати та візуалізувати великі масиви даних з розумінням питань, з якими стикаються міста в XXI столітті.

Фахівці повинні мати глибоке розуміння цифрових міст, практичні та аналітичні навички для дослідження, візуалізації просторових даних, міждисциплінарні методологічні навички для розробки рішень міських проблем, зокрема щодо оцінки об'єктів економічних ресурсів з метою прогнозування напрямів їх відтворення, спираючись на аналіз великих даних засобами цифрових технологій.

Виходячи з аналізу освітніх програм «Urban-інформатика» Королівського коледжу Лондона (Велика Британія) [8], «Urban-інформатика та аналітика» Північно-Східного Університету (США) [9] та «Urban-аналітика та візуалізація» Університету Уоріка (Велика Британія) [10] для досягнення поставленої мети в навчанні магістерські освітні програми пропонують різні дисципліни, але спільними є ті, що формують фахові компетентності у студентів-магістрів, необхідні для проведення аналізу, прогнозування [2] та візуалізації великих масивів даних, засновані на проектно-орієнтованому підході до навчання [3], а саме: Data Mining, Machine Learning, Аналіз просторових даних, Статистика для аналізу даних, Інформаційний дизайн та візуальна аналітика, «Великі дані» для міст.

Отже, на думку авторів, для успішної цифрової трансформації бізнесу необхідно концептуально розробити технологію та інструменти оцінки економічних ресурсів, здатних до відтворення, та оволодіти фахівцям навичками обробки бази «великі дані» з метою проведення прогностичного аналізу матеріальних і нематеріальних об'єктів економічних ресурсів (активів), а також інтелектуального потенціалу людей працездатного віку. Суспільство потребує фахівців що володіють фаховими компетентностями, необхідними для розуміння доцільності вкладання коштів у відтворення об'єктів економічних ресурсів міста як надскладної соціальної системи, вміння моделювати, прогнозувати, візуалізувати та

аналізувати великі масиви економічної інформації з різних джерел та розробляти ефективні управлінські рішення для успішного розвитку міста.

ДЖЕРЕЛА

1. Городянська Л.В. Відтворювані економічні ресурси: теорія та методологія обліку і аналізу [монографія]. – К.: КНЕУ, 2013. – 259 с.
2. Городянська Л.В. Організаційні заходи, спрямовані на проведення наукових досліджень студентами-магістрами з обліку та аудиту / Л.В. Городянська // Від викладання дисциплін – до освоєння наук: трансформація змісту, технологій освітньої діяльності та розвиток педагогічної майстерності : Зб. матеріалів наук.-метод. конференції 31 січня 2013р. – К. : КНЕУ, 2013. – С. 189-190.
3. Закордонний досвід формування магістерських програм з спеціальності “urban-інформатика” Iryna V. Mashkina, Tetiana I. Nosenko. URL: <http://openedu.kubg.edu.ua/journal/index.php/openedu/article/view/159#.XJNseCL7TIU>.
4. United Nations. Desa / Population Division. URL: <https://population.un.org/wpp/>.
5. Governments fail to capitalise on swaths of open data. Valentina Romei, NOVEMBER 1, 2018. URL: <https://www.ft.com/content/f8e9c2ea-b29b-11e8-87e0-d84e0d934341>
6. Хепворт, Марк Е. (серпень 1987 р.). "Інформаційне місто". *Міста* . 4 (3): 253-262. URL: <https://doi.org/10.1016%2F0264-2751%2887%2990033-3>
7. «Великі дані» можливості і виклики. URL: https://www.nctbpu.org.ua/userfiles/file/analytics/big_data_its_power_and_perils_ua.pdf.
8. King’s College London. URL: <https://www.kcl.ac.uk/study/postgraduate/taught-courses/urban-informatics-msc.aspx>.
9. Northeastern University. URL: <https://www.northeastern.edu/graduate/program/master-of-science-in-urban-informatics-online-14434/>.
10. The University of Warwick. URL: <https://warwick.ac.uk/study/postgraduate/courses-2019/uav>.

*L. V. Gorodianska, PhD in Economics, Associate Professor,
Associate professor of the Finance Support Department of the
Military Institute of the Kyiv National Taras Shevchenko University
T. I. Nosenko, Ph.D. in Technical, Associate Professor of the
Department of Computer Science and Mathematics
Boris Grinchenko Kyiv University*

Digital reconstruction of economic resources of the city

Annotation. The article shows that the analysis of digital reproduction of the city economic resources should be based on the aggregate of the most important processes of development – social, demographic, economic, ecological and political. That requires specialists to possess the new professional competencies necessary for processing, forecasting, analysis and visualization of large masses of economic information about the city.

Key words: digital reproduction of economic resources; e-government; "Big Data"; economic analysis; monitoring; visualization of economic data.

*Н. М. Краус, д.е.н., доцент,
професор кафедри фінансів та економіки
К. М. Краус, к.е.н.,
доцент кафедри управління
Київський університет імені Бориса Грінченка*

ЦИФРОВІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА МІСТА КИЄВА НА ІННОВАЦІЙНИХ ЗАСАДАХ

Анотація. Цифровізація передбачає формування нової економічної доповненої реальності за рахунок інтеграції технології ІКТ в соціально-економічне життя на різних рівнях економічної агрегації, тим самим прискорюючи цифровізацію економіки України. Запропоновано авторське осмислення змісту цифрової економіки. Вказано відмінність між віртуальною, доповненою, розширеною, поліпшеною та збагаченою реальностями.

Ключові слова: віртуальна реальність, цифровий кубічний простір, доповнена реальність, портали цифрових послуг, BlockChain.

Сьогодні простежується широке поле інноваційної діяльності компаній у всіх секторах економіки шляхом налагодження активної роботи за рахунок діалогу з державою, міжгалузевої взаємодії та спільної розробки великих проектів на засадах “глибокої” цифровізації. В останні два роки не вщухає глобальний ажітаж навколо технологій BlockChain і крипто-активів, а фінансові регулятори найрозвиненіших країн ледь встигають реагувати на нові виклики.

Цифрова економіка є результатом трансформаційних ефектів нових технологій загального призначення в сфері інформації та комунікації. Становлення даної економіки засвідчує перехід на новий рівень використання інформаційно-комунікаційних технологій в усіх сферах соціально-економічної діяльності. Робототехніка, штучний інтелект, хмарні технології, 3D-принтери і BlockChain – вже міцно увійшли в нашу повсякденність. Розумні міста, дрони-кур’єри, автомобілі без водіїв, “надруковані” за один день вдома – чекають нас завтра. Ідеї фантастичних романів стають реальністю. Технічний прогрес свавільно увірвався в бізнес і змусив змінитися всі індустрії.

Ми вважаємо, що віртуальна реальність багатокористувацького світу, ґрунтується на обміні віртуальними благами в рамках on-line-середовища. Віртуальна реальність створює можливість взаємодіяти зі штучним світом за допомогою віртуальних площадок з наявними на них інформаційними фондами on-line ринку інновацій, можливістю роботи з хмарними технологіями. Збагачена реальність уявляється нами як безконтактна інформаційна взаємодія, що реалізує з допомогою комплексних мультимедіа-операційних середовищ ілюзію безпосереднього входження і присутності в реальному часі в стереоскопічно представленому “цифровому світі”. Поліпшену реальність тлумачимо як створений комп’ютерними технологіями цифровий простір, що має всі ознаки реальності як такої, яка піддається проникненню і трансформації через глобальність та інтерактивність. Під цифровою економікою розуміємо систему відносин, що складаються в сфері виробництва, продаж і постачання продуктів через комп’ютерні мережі шляхом використання цифрових технологій.

Для успішного розвитку цифрової економіки в Україні потрібно забезпечити: розвиток on-line послуг (послуги соціального значення, державні послуги); перехід на цифрові технології державних органів і відомств; розвиток Інтернет речей в секторі індивідуальних споживачів (IoT) та в промисловості (IIoT); створення вітчизняного програмного забезпечення, сучасних й перспективних інформаційно-телекомунікаційних технологій для заміщення продуктів іноземного виробництва [1, с. 18].

Пришвидшення цифровізації економіки України можливе шляхом ефективно функціонуючого цифрового кубічного простору, що полягає у комплексному застосуванні програмного забезпечення та IT-рішень, які зроблять навчання (здобуття освіти) – якісним і цікавішим, проживання у містах комфортнішим, ведення бізнесу – легшим, та виведуть на якісно новий рівень взаємодію громади й влади.

Саме даний простір всіляко сприяє створенню та розповсюдженню цифрових товарів/послуг. При цьому, наука і освіта виступають як генератори знань та інноваційних ідей, цифрових ініціатив, власник об’єкта інтелектуальної власності, в комерціалізації яких

зацікавлені та приймають активну участь як влада (державна підтримка в формі політики цифровізації), так і бізнес (отримання прибутку через інститут цифрового ринку). Варто зазначити, що освіта для повноцінної роботи цифрового середовища, вимагає постійної систематичної роботи по питанню стабільного функціонування цифрової системи в регіонах країни на основі ефективної взаємодії основних учасників цифровізації, спрямованого на створення нових напрямів цифрового бізнесу.

Blockchain технологія розподіленої однорангової мережі загального користування може зберігати інформацію про транзакції (правочини) на постійній основі і без можливості її зміни, і вона захищена криптографічними засобами. Мережі Blockchain можуть забезпечити багато опцій для різних цілей, особливо у державному секторі: е-референдуми, е-петиції, е-голосування, е-урядування. Перевагою даної технології є те, що вона забезпечує безпрецедентно високий рівень захисту інформації та дозволяє створювати повністю децентралізовані системи.

Успішні програми цифрових перетворень – це створення вдалих процесів, нових продуктів, послуг. Для досягнення бажаних результатів, у всіх сферах економіки і в життєвих циклах підприємства, продуктів й послуг необхідне розширення рамок прав та можливостей, зосереджених там, де всі ресурси організації стратегічно спрямовані для спільної взаємодії на сучасному цифровому ринку [3, с. 28]. Та переконанні, що це можна досягти за наявності цифрового громадянства для якого характерна цифрова грамотність, яку трактують як здатність працювати з великим масивом інформації, що отримується з декількох джерел, вміння оцінювати її достовірність і корисність з допомогою встановлених критеріїв, а також як змогу вирішувати завдання, які вимагають того, щоб знайти інформацію, пов'язану з незнайомим контекстом, при наявності неоднозначності і без явних вказівок [3, с. 22].

Конвергенція з включеним блокчейновим з'єднанням трансформує ланцюжок створення вартості. Автономна робототехніка, AI, IoT і Blockchain будуть відцифровувати логістику і розподіл, зменшуючи її важливість й тому збільшувати здатність компаній на цьому етапі в ланцюжку створення вартості отримувати прибуток. Виробники зможуть отримати більше цінності, яку вони створюють, а споживачі матимуть можливість платити менше. У довгостроковій перспективі, технічна дефляція потрапить у вигин експоненційної кривої, бо більша частина виробництва з тривимірною печаткою, а також віртуальна і доповнена реальність роблять її дешевою для проектування й дають можливість друкувати продукти вдома [4; 5; 6; 7; 8; 9].

Наявність Web-сайту у підприємств забезпечувала наступні можливості: обслуговування клієнтів, постачання продукції та послуг у режимі on-line, можливість відвідувачів формувати замовлення товарів та послуг у режимі on-line, спостереження за статусом розміщених замовлень, персоналізоване інформаційне наповнення Web-сайту для постійних або повторних клієнтів, посилення на Web-сайт підприємства в соціальних медіа, оголошення про відкриті вакансії або подання заяви на заміщення вакантних посад у режимі on-line, навчання персоналу та набуття ними цифрових компетенцій.

Цифрова епоха суспільства змінює підхід до ведення бізнесу, потребує використовуваних інформаційних технологій та сучасних засобів зв'язку. Фундаментальним у побудові цифрових економічних відносин є застосування ІКТ та мережі Інтернет суб'єктами господарювання з метою максимальної автоматизації бізнес-процесів усередині підприємства і побудова взаємовідносин з іншими представниками бізнесу, споживачами та державними органами за рахунок використання сучасних ІКТ.

ДЖЕРЕЛА

1. Ефимушкин В. А., Ледовских Т. В., Щербакова Е. Н. Инфокоммуникационное технологическое пространство цифровой экономики. *Т-Сотт: Телекоммуникации и транспорт*, 2017. Том 11. № 5. С. 15–20.

2. Куприяновский В. П., Добрынин А. П., Синягов С. А., Намиот Д. Е. Целосная модель трансформации в цифровой экономике – как стать цифровыми лидерами. *International journal of open information technologies*, 2017. Vol. 5, no. 1. С. 26–33.
3. Куприяновский В. П., Сухомлин В. А., Добрынин А. П., Райков А. Н. Навыки в цифровой экономике и вызовы системы образования. *International journal of open information technologies*, 2017. Vol. 5, no. 1. С. 19–25.
4. Леоненко П. М., Краус Н. М. Фінансове забезпечення інноваційної діяльності в Україні за технологічними укладами. *Фінанси України*, 2016. № 4 (60). С. 50–64.
5. Краус К. М., Краус Н. М. Цифровізація в умовах інституційної трансформації економіки: базові складові та інструменти цифрових технологій. *Науковий економічний журнал. Інтелект ХХІ століття*, 2018. № 1. С. 211–214.
6. Криворучко О. С., Краус К. М., Краус Н. М. Віртуальна реальність національного інформаційно-інноваційного простору. *Економіка та суспільство*, 2018. № 14. URL: <http://economyand.society.in.ua> (дата звернення: 16.06.2018).
7. Краус К. М., Краус Н. М. *Ретроспектива і сучасність оподаткування в Україні та за кордоном*: монографія. Київ : Аграр Медіа Груп, 2019. 420 с.
8. Краус Н. М. *Інноваційна економіка в глобалізованому світі: інституціональний базис формування та траєкторія розвитку*: монографія. Київ : Аграр Медіа Груп, 2019. 491 с.
9. Краус Н. М. Інституціоналізація інноваційної економіки: глобальні та національні тенденції: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. економ. наук : спец. 08.00.01 “Економічна теорія та історія економічної думки”. Київ : Знання, 2017. 40 с.

*N. M. Kraus, Dr. Sc. (Economics), Associate Professor,
Professor of the Department of Finance and Economics
K. M. Kraus, Cand. Sc. (Economics),
Senior Lecturer of the Department of Management
Borys Grinchenko Kyiv University*

Digitalization of the socio-economic environment of Kiev on an innovative basis

Annotation. Digitalization implies the formation of new economic augmented reality by integrating ICT technology into socio-economic life at various levels of economic aggregation, thus accelerating the digitalization of the Ukrainian economy. Authors have there understanding of the content of digital economy. The distinction between virtual, extended, expanded, improved, enriched, mixed realities is indicated.

Key words: virtual reality, digital cubic space, augmented reality, digital services portals, BlockChain.

*О. О. Сосновська, к.е.н., доцент
доцент кафедри фінансів та економіки
Л. В. Деденко, студентка 5 курсу
спеціальності “Фінанси, банківська справа та страхування”
Київський університет імені Бориса Грінченка*

ІННОВАЦІЙНІ ІМПЕРАТИВИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО МІСТА

Анотація. Висвітлено необхідність інноваційної діяльності підприємств як ключових суб'єктів розвитку сучасного міста. Проаналізовано показники інноваційного розвитку національної економіки та виявлено актуальні тенденції даного процесу. Встановлено

діалектику взаємозв'язку між поняттями «розумне місто» та «розумне підприємство». Доведено, що впровадження інновацій та вплив цифровізації має значний вплив на розвиток підприємств та забезпечення їх конкурентоздатних параметрів функціонування.

Ключові слова: інноваційний розвиток, інноваційна активність, інноваційні імперативи, розумне підприємство, розумне місто.

В умовах сьогодення інновації є важливим інструментом конкурентоспроможності підприємств на світовому ринку та надають безліч переваг у забезпеченні стійкості національної економіки. Під інноваційною економікою розуміють економіку, орієнтовану на розробку, випуск, продаж на ринку та споживання продукції, що втілює останні, передові досягнення науки та техніки. Інноваційною продукцією є не тільки товари у матеріальній формі, але й інтелектуальний товар – технології, алгоритми, програми, штучний інтелект, блокчейн та інші передові технологічні тенденції сучасності.

Загальновідомо, що в умовах розвитку глобальної інноваційно-цифрової економіки держава при проведенні своєї макроекономічної, зовнішньоторговельної та соціальної політики має враховувати пріоритети і вимоги розвитку глобальних ринків, правила та обмеження глобальної інноваційної гіперконкуренції, рекомендації глобальних інститутів регулювання, координації і управління, а також формування розумної соціальної економіки. У цьому зв'язку, ефективне функціонування та розвиток сучасного міста вимагає структурної перебудови економіки на базі інвестицій в інноваційну діяльність та за умови використання оновлених технологій. Проте, тенденції актуальних економічних реалій свідчать, що вітчизняна економіка не готова до інноваційних викликів сучасності, адже нестійкість та висока чутливість до внутрішніх та зовнішніх змін впливають на конкурентоспроможність товарів і послуг та інвестиційно-інноваційну активність зокрема.

Слід зазначити, що основною платформою для розвитку інноваційних нововведень є підприємства. Доведено, що активізація інноваційних процесів підприємств сприяє підвищенню ефективності їх діяльності, прискоренню процесів оновлення матеріально-технічної бази, запровадженню організаційно-технічних нововведень, раціональній реструктуризації господарств та залученню додаткових інвестицій. При цьому успіх міста визначається швидкістю впровадження інновацій на підприємствах та здатністю надійно захищати свої активи. Однак, враховуючи деякі досягнення в стабілізації макроекономічних показників, активізацію експорту інноваційної продукції та створення сприятливих умов для інноваційної діяльності, слід зазначити незначну інноваційну активність вітчизняних підприємств, що виносить зазначену проблему на новий рівень актуальності.

Дослідження факторів інноваційності здійснюється за допомогою складових індексів інноваційного розвитку та інноваційного потенціалу країн, запроваджених міжнародними аналітичними центрами. До найбільш відомих належать глобальний індекс інновацій, міжнародний індекс інновацій, індекс інноваційної спроможності, інноваційний індекс європейського інноваційного розвитку. Інноваційний розвиток економіки досліджують за допомогою індикатору інноваційної продукції в товарному експорті, аналізуючи дані інноваційної активності підприємств на зовнішньому ринку (рис. 1).

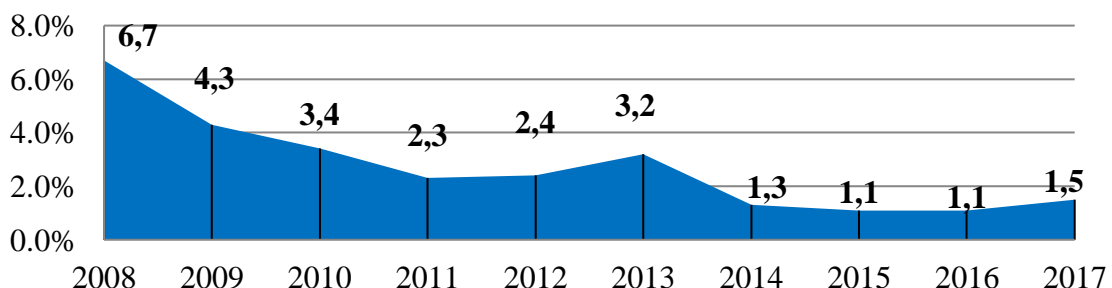

Рис. 1. Рівень інноваційної продукції у товарному експорті України за період 2008-2017 років, %

Аналіз представлених даних свідчить, що протягом 2008-2017 рр. відбувався спад інноваційної активності. Дані 2008-2017 рр. демонструють низький рівень інноваційного розвитку національної економіки України – з 6,7% до 1,5% відповідно, що не відповідає пороговому значенню, який становить ≤ 7 [10].

У 2017 р. серед регіонів України найбільше інноваційно активних підприємств зафіксовано в Харківській області (111), м. Києві (95), Дніпропетровській (51), Львівській (48) та Запорізьській (42) областях. Найбільша частка інноваційних підприємств в Харківській, Тернопільській, Миколаївській та Черкаській областях [11]. За рік впроваджено 1831 нових технологічних процеси, що у 1,9 разу менше, ніж у 2016 р. У 2017 році частка витрат на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення порівняно з 2016 р. зменшилася з 85,3% до 64,7%. Разом з тим, витрати на науково-дослідні розробки зросли з 10,6% до 23,8% відповідно, витрати на придбання інших зовнішніх знань зменшилися з 0,3% до 0,2%, інші затрати зросли з 3,8% до 11,3%. Кількість впроваджених у 2017 р. інноваційних видів продукції зменшилася на 42,3% у порівнянні з 2016 р. Разом з тим, спостерігається скорочення кількості впроваджених нових видів машин, устаткування, приладів, апаратів на 42,5%. Кількість інноваційних видів продукції, які є новими для ринку, зменшилася на 51,2%.

Слід констатувати, що за рівнем технологічності українська промисловість на третину позаду від показників ЄС, за часткою хай-тек-продукції в експорті відстає у чотири-вісім разів, за енергоефективністю — у десятеро. Згідно з результатами дослідження Глобального центру цифровізації бізнесу, протягом найближчих п'яти років, внаслідок цифрової революції, ті, хто впровадив передові технології від початку своєї діяльності, зможуть витіснити з ринку чотири з десяти діючих компанії [10]. Цікаво зазначити, що розвинені країни світу виділяють 50-80% недержавного фінансування на розвиток науки та підвищення інноваційної активності підприємств і корпорацій. Як результат, компанії світової десятки лідерів за інноваційною активністю нарощують обсяги реалізації на 45-54%, а прибутковість на 70% щорічно.

Згідно доповіді НАН України «Інноваційна Україна 2020» можна стверджувати, що стан української інноваційної діяльності незадовільний для сучасних умов сьогодення. Україна потребує подолання сповільнених механізмів інноваційної активності підприємств, порівняно з розвиненими країнами світу (середній показник по ЄС становить 44%, в Україні – не перевищує 20 %). У цьому зв'язку, визначення інноваційних імператив розвитку сучасного міста має на меті постійне здійснення інноваційних процесів у необхідній конфігурації, що поєднує не тільки технологічну чи продуктову інновацію, але й організаційне та інформаційне забезпечення, що стає частиною стратегічних змін, характеризується динамічністю, гнучкістю, здатністю до сталого розвитку [1]. Слід зазначити, що на інноваційні процеси впливають багато чинників внутрішнього та зовнішнього бізнес-середовища, які стають загрозами і небезпеками для діяльності і в результаті можуть як сприяти, так і перешкоджати інноваційному розвитку. Так, основний вплив на інноваційно-інвестиційну діяльність підприємств міста простежується у зменшенні валютної виручки від експорту, спаді інноваційної активності, скороченні інноваційного товаровиробництва, недостатності власних коштів, невідповідності матеріально-технічної бази для впровадження новітніх технологій, несприятливій політичній та економічній ситуації в країні.

Прогнозуючи майбутнє, можна припустити, що діяльність «розумного підприємства» буде пов'язана симбіозом з «розумним містом». Їхня діалектика полягає у тому, що вони широко використовують сучасні технології задля поліпшення ефективності кожного аспекту функціонування і підвищення якості послуг. Смарт-місто збирає відкриті дані, на підставі яких приймаються управлінські рішення на підприємствах. У такому розумному місті влада, підприємства, неприбуткові та громадські організації, навчальні заклади та лікарні об'єднуються у партнерські мережі, що розширює і підвищує здатність міста надавати своїм мешканцям належні послуги [6].

Складні умови ринку вимагають від підприємства новаторства, генерування та впровадження нових інновацій задля стабільності із врахуванням інтересів та змін навколишнього середовища. Створення "розумних підприємств" рішуче потребує нових матеріалів, засобів праці, технологій, мовних платформ для спілкування кібермашин, засобів кібербезпеки, нових організаційних форм та методів управління виробництвом. Інноваційний потенціал підприємства – це ключова складова економічного потенціалу, яка характеризує виключну компетенцію підприємства щодо створення та застосування нових продуктів і процесів, а також їх ефективної комерціалізації [8]. Поряд з цим, слушно зазначити, що за відомими оцінками, у результаті впровадження нового інноваційного продукту, ринковий успіх досягає лише четверть підприємств-новаторів.

Вважаємо, що основними імперативами активізації інноваційної діяльності підприємств є планування інноваційно-інвестиційної стратегії та оптимізація інноваційного портфелю, відповідність інновацій бізнес-стратегії, удосконалення системи заходів державної підтримки, розроблення галузевих стратегій розвитку на інноваційних засадах, кваліфікований персонал та креативність мислення тощо [2].

Трансформаційні перетворення сучасності базуються на інтелектуальній технології, що визнає інтелект головним джерелом всього науково-технічного прогресу. Ключовими технологіями для ведення бізнесу слід вважати машинне навчання, штучний інтелект, "розумні" додатки, доповнену і віртуальну реальність, системи чат-спілкування, адаптивні системи безпеки, платформи цифрових технологій тощо. Бізнес, який вирішив впроваджувати інновації, має чітко ідентифікувати бізнес-процеси, що доцільно модернізувати, і тільки після цього обирати найбільш адаптивні технології. Підприємство, що має намір впроваджувати інновації у своїй діяльності, повинно сфокусуватись на наступному: розібратися у тому, яку цінність для власної компанії несуть інновації та які цифрові тренди будуть впливати на бізнес у майбутньому; впровадження інструментів для роботи із інноваціями; долучення до ініціатив по розвитку галузі та релевантних технологій; використання міжнародного досвіду; створення довіри до digital всередині компанії [9].

Digital-стратегія є локомотивом цифрової зрілості. Нині підприємства мають використовувати не одну, а цілий комплекс інтегрованих цифрових технологій, продуктів та послуг таких як BioTech, NanoTech, RetailTech, FinTech, LegalTech, InsurTech, GovTech, BlockChain, Digital marketing, CRM&BPM, Grid-технології, Digital-страхування, ePrescription, TeleHealth тощо. Адже вони мають цінність для бізнесу – прискорюють роботу, економлять ресурси, збільшують прибуток, створюють унікальний досвід для користувачів, відкривають принципово нові горизонти розвитку. Погоджуємося, що цифрова епоха змінює підхід до ведення бізнесу, а також вимоги до інформаційних технологій [5].

Таким чином, орієнтація на інноваційний розвиток є фактором, який обумовлює здатність підприємств успішно конкурувати на ринку та закріпити за собою статус лідера, що є запорукою розвитку сучасного міста. Зважаючи на сучасні інноваційні здобутки, при розробці інвестиційної стратегії слід обов'язково враховувати екзогенні та ендогенні чинники, які прискорюють або уповільнюють інноваційну активність підприємств як домінуючу умову їх конкурентоздатності в умовах сучасного економічного простору.

ДЖЕРЕЛА

1. Ареф'єва О. В. Інноваційні імперативи формування економічної безпеки машинобудівних підприємств [Електронний ресурс] / О. В. Ареф'єва // Проблеми системного підходу в економіці. – 2014. – Вип. 50. – С. 132-142. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PSPE_2014_50_21.
2. Гудзь О. Є. Цифрова економіка: зміна цінностей та орієнтирів управління підприємствами / О. Є. Гудзь // Економіка. Менеджмент. Бізнес. - 2018. - № 2. - С. 4-12. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/есmebi_2018_2_3.
3. Зеліско І.М., Сосновська О.О., Ху Сун Дзе. Розвиток інформаційного суспільства як домінанта інноваційного зростання / І.М. Зеліско, О.О. Сосновська, Ху Сун Дзе // Економіка. Менеджмент. Бізнес. – 2019. – №1 (27). – С. 25-32.

4. Інноваційна Україна 2020 [Текст]: національна доповідь / [Бажал Ю. М. та ін; за заг. ред. В. М. Гейця та ін.] ; НАН України, Секція суспіл. і гуманіт. наук. – Київ: НАН України, 2015. – 334 с.

5. Криворучко О. С., Краус Н. М. Імперативи формування та доміанти розвитку цифрової економіки у сучасному парадигмальному контексті. Парадигмальні зрушення в економічній теорії XIX ст.: III Міжнародна науково-практична конференція, 2–3 лист. 2017 р.: тези доповідей. Київ: КНУ ім. Т. Шевченка, 2017. С. 681–685.

6. Розумні міста: використання big data, цифрових технологій і новітнього дизайн Розумне місто 2.0: Приклади другої хвилі трансформації у смарт-міста. URL: <https://www2.deloitte.com/ua/uk/pages/public-sector/articles/smart-city.html>.

7. Сосновська О.О., Деденко Л.В. Напрями стійкого функціонування підприємства в умовах невизначеності / О.О. Сосновська, Л.В. Деденко // Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України: електронне наукове видання. – 2018. – № 2. – С. 368-394. URL: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Znprnudps/index.html>.

8. Чаюн І.О. Інноваційний потенціал як складова економічного потенціалу підприємства

9. Інновації або смерть: як бізнесу вижити на тонучому кораблі "Україна". URL: <https://news.finance.ua/ua/news/-/408612/innovatsiyi-abo-smert-yak-biznesu-vyzhyty-na-tonuchomu-korabli-ukrayina>.

10. Матеріали офіційного сайту Національного інституту стратегічних досліджень. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/3112>.

11. Матеріали офіційного сайту Державної служби статистики України. Наукова та інноваційна діяльність України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

O. O. Sosnovska, Ph.D.,

Associate Professor at the Department of Finance and economics

L. V. Dedenko, 5th course student

Specialty "Finance, Banking and Insurance"

Borys Grinchenko Kyiv University

Innovative imperatives of modern city development

Annotation. The necessity of innovative activity of enterprises is reflected as key subjects of development of modern city. The indicators of innovation development of the national economy are analyzed and revealed the actual trends of this process. The dialectic of the relationship between the concepts "smart city" and "smart enterprise" is established. It is proved that the introduction of innovations and the impact of digitalization have a significant impact on the development of enterprises and the provision of their competitive performance parameters.

Key words: innovative development, innovative activity, innovative imperatives, smart enterprise, smart city.

С. В. Уманець, магістр

освітнього ступеня "Бізнес-адміністрування"

ПВНЗ "Європейський університет"

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ПОНЯТТЯ РОЗВИТКУ ВІДНОВЛЮВАНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ

Анотація. Досліджено трактування поняття «розвиток». Запропоновано тлумачення поняття «розвиток відновлюваної енергетики». Виокремлено властивості розвитку відновлюваної енергетики.

Ключові слова: розвиток, відновлювана енергетика, зміна, економічне зростання, процес.

Вагомою складовою національної безпеки України є енергетична незалежність, яка визначена як головний пріоритет енергетичної політики будь-якої країни. Саме тому, одним із пріоритетним напрямом розвитку України є енергетична галузь, яка пов'язана із енергоресурсами, зокрема джерелами отримання електро- і теплоенергії. Так, у якості енергоресурсів відновлювана енергетика активно використовує природні відновлювані джерела енергії, зокрема сонячну, вітрову, геотермальну, гідроенергію тощо.

У нашому науковому дослідженні в центрі уваги перебуває поняття «розвиток». Наукові літературні джерела дозволяють виділити поняття «розвиток» за ознаками «якісна зміна», «закономірна зміна», «процес», «рух», «шлях» і «покращення». Розвиток не є синонімом кількісного зростання, він включає і якісні зміни, які породжуються зв'язками між різними явищами.

Низка науковців погодилися з точкою зору про те, що розвиток – це незворотна (необоротна) закономірна зміна:

- розвиток – незворотна, направлена, закономірна зміна матерії і свідомості, їх універсальна властивість; в результаті розвитку виникає нова якість, стан об'єкту – його складу і структури [1, с.8];

- розвиток – це незворотні, направлені, закономірні зміни, які характеризуються трансформацією якості, переходом до нових рівнів організації [2 с. 283];

- розвиток виражає необоротні, певним чином спрямовані та закономірні зміни об'єктів, виникнення іншої якості [3, с. 434].

Деякі вчені трактують «розвиток» як процес закономірної якісної зміни:

- розвиток – безперервний процес, що виявляється у кількісних змінах, тобто збільшення одних і зменшення інших ознак, не зводиться тільки до кількісних змін, а включає «перерви безперервності», тобто якісні зміни [4].

- розвиток – це процес закономірної зміни, переходу від одного стану до іншого, більш досконалого; перехід від старого якісного стану до нового, від простого до складного, від нижчого до вищого [5, с. 542; 6, с. 643];

- розвиток – це специфічний процес зміни, результатом якого є виникнення нового, поступальний процес сходження від нижчого до вищого, від простого до складного [7];

- розвиток – це процес переходу до нового стану за рахунок накопичення кількісного потенціалу, зміни й ускладнення його структури та складу [8, с. 28].

Інша група науковців під розвитком розуміють сукупність змін:

- розвиток – це сукупність змін, що ведуть до появи нової якості, змінюють життєдіяльність системи, її вміння протистояти руйнівним впливам зовнішнього середовища [9, с. 121];

- розвиток – це сукупність змін під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів [10, с. 73];

- розвиток – це сукупність змін, що призводять до переходу від одного стану до іншого [10, с. 17].

Такі автори, як Ю.В. Филиппов і Т.Г. Авдеева розглядають розвиток через три взаємозалежні характеристики: зміна, зростання, покращення [12]. В.В. Ільїн і Ю.І. Кулагін стверджують, що, у першу чергу, розвиток – це зміна і рух [13, с. 120]. Ю.С. Погорелов у своїх ґрунтовних дослідженнях трактував поняття розвиток як закон, явище, призма кількісних і якісних змін, забезпечення переходу з одного стану до якісно іншого [14, с. 34].

На основі діагностики літературних джерел нами сформульовано тлумачення поняття «розвиток відновлюваної енергетики». Так, на нашу думку, розвиток відновлюваної енергетики – це загальний термін, що означає абсолютну і відносну зміну мікро- і макроекономічних показників, що характеризують стан відновлюваної енергетики економіки країни в просторі та часі протягом тривалого періоду (року або декількох років).

Також нами виокремлено властивості розвитку відновлюваної енергетики:

- оборотність процесів функціонування змін (циклічне відтворення постійної системи функцій);
- відсутність закономірності, що характерно для випадкових процесів катастрофічного типу;
- відсутність спрямованості (зміни не можуть накопичуватися, і тому процес втрачає внутрішню взаємозалежну спрямованість, яка характерна для розвитку).

Оскільки в основі економічного розвитку лежить економічне зростання, то до основних чинників, які позитивно чи негативно впливають на економічний розвиток відносяться такі: політичні, техніко-технологічні, фінансово-економічні, правові, екологічні, інформаційні, трудові, соціальні-економічні, природно-ресурсні, інтелектуальні та ін.

Дослідження економічного розвитку і економічного зростання та факторів, які стримують економічне зростання України показують, що стійке економічне зростання в умовах еволюційного розвитку передбачає масове впровадження енерго- і ресурсозберігаючих технологій, зміна структури економіки, співвідношення особистого і продуктивного споживання з метою збереження сприятливого навколишнього середовища та природно-ресурсного потенціалу, забезпечення життєдіяльності існуючого і майбутніх поколінь [15, с. 101].

Ми погоджуємося з науковцями в тому, що у світовій економіці Україна відіграє роль експортера сировини та імпортера споживчих, інвестиційних товарів і послуг. Тобто, вітчизняна економіка має статус сировинної економіки, а внутрішній ринок практично нерозвинений. Така модель економічного розвитку («сировинна») не може забезпечити стійкий темп економічного зростання, оскільки має низку негативних наслідків для національної економіки, зокрема економічна нестабільність, виснаження природних ресурсів, повільний науково-технічний прогрес. Сильна сировинна залежність вітчизняної економіки обумовлює низьку якість зростання і породжує обмеження на шляху до сталого розвитку [15, с. 101; 16].

Вітчизняна економіка перебуває у стані консервованої економічної рецесії. У найближчі роки надати їй прискорення, перебудувати деструктуровану країну – експортера сировинних продуктів при темпах зростання на рівні 2–3% неможливо. Тому, в першу чергу, необхідно забезпечити зростання економіки на 6–8 % на рік внаслідок таких виробничих проектів як: імпортозаміщення енергоресурсів і модернізації інфраструктури.

Модернізація національної економіки на шляхах інноваційних перетворень передбачає відмову від використання «наздоганяючої» моделі екстенсивного типу і перехід до нової економічної стратегії розвитку країни і до господарського механізму, спрямованого на поєднання інтересів усіх суб'єктів суспільства, а не на їх підпорядкування інтересам владних структур [17, с. 15-16].

Таким чином, сучасний світ розвивається не лінійно. Для того щоб максимально наблизитися до світових передових економік Україні необхідно зробити квантовий стрибок. Україна повинна розвиватися стрімко в інноваційному напрямі, зокрема згідно моделі високотехнологічного інноваційного розвитку та індустріалізації 4.0. Адже у найближчий час на рівень глобальної конкурентоспроможності країн впливатимуть такі напрями розвитку: біотехнології, матеріалознавство і нанотехнології, електроніка, інформаційні, цифрові технології і комп'ютерне проектування, телекомунікації, автоматизація, альтернативна енергетика та ін. Метою розвитку повинні стати координація досліджень в галузі відновлюваних джерел енергії, отримання певних результатів та їх використання.

ДЖЕРЕЛА

1. Сіренко Н.М. Управління стратегією інноваційного розвитку аграрного сектора економіки України: моногр. Миколаїв, 2010. 416 с.
2. Мочерний С.В. Політична економія: навч. посіб. Київ: Знання-Прес, 2002. 687 с.

3. Сидоренко О.П. Філософія: підручник / за заг. ред. О.П. Сидоренка. Київ: Знання, 2008. 891 с.
4. Психологія: підр. для пед. вузів / за ред. проф. Г.С. Костюка. Київ: Рад. шк., 1968. 568 с.
5. Большой энциклопедический словарь / под ред. А.Н. Азрилияна. М.: Институт новой экономики, 1998. 864 с.
6. Толковый словарь русского языка / М.И. Ожегов, Н.Ю. Шведова. Русская академия наук. М.: Азбуковник, 1998. 944 с.
7. Кузьмінський А.І., Омеляненко В.П. Педагогіка у запитаннях і відповідях: навчальний посібник. Київ: Знання. 2006. 311 с.
8. Шимановська-Діанич Л.М., Власенко В.А. Організаційно-економічний механізм управління розвитком підприємств та організацій споживчої кооперації України: теорія і практика: моногр. Полтава: РВВ ПУЕТ, 2010. 314 с.
9. Тимошенко І.І. Менеджмент організацій / І.І. Тимошенко, А.С. Соснин. Київ: ЕУФІМБ, 2001. 350 с.
10. Богатирьов І.О. Ефективність розвитку підприємств. Вип. 7–8 (26–27). Київ: НДЕІ, 2003. С. 73–79.
11. Богатирьов І.О. Управління розвитком підприємства: автореф. дис.. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.01 / І.О. Богатирьов. Київ, 2004. 22 с.
12. Филиппов Ю.В., Авдеева Т.Г. Основы развития местного хозяйства. М.: Дело, 2000. 436 с.
13. Ільїн В.В., Кулагін Ю.І. Людина і світ: навч. посіб. Київ: Київ. нац. торг-екон. ун-т, 2003. 383 с.
14. Погорелов Ю.С. Категорія розвитку та її експлейнарний базис. Теоретичні та прикладні питання економіки. 2012. Т. 1. №27. С. 30–34.
15. Червяков І.М. Економічний розвиток, економічне зростання і фактори, які стримують економічне зростання України. – Інвестиції: практика та досвід. 2015. № 6/2015. С. 99-102.
16. Чкаусели В.О. Планетарная программа развития ноосферных процессов как основа цивилизационной безопасности / В.О. Чкаусели // «Дельфис. Ежегодник»: Материалы II Всерос. междунар. конф. «Этика и наука будущего. На пути к духовно-экологической цивилизации», 2002. С. 121-126.
17. Єщенко П.С. Економічне зростання без розвитку: причини і шляхи інноваційного перетворення економіки / П.С. Єщенко // Економіка України. 2013. № 10. С. 4–20.

*S. V. Umanets, Master of "Business Administration" degree
PHEI "European University"*

Theoretical approaches to the concept of renewable energy

Annotation. Investigated the interpretation of the concept of "development". An interpretation of the concept of "renewable energy development" has been proposed. The properties of renewable energy development are highlighted.

Key words: development, renewable energy, change, economic growth, process.

*А. Ю. Рамський, д.е.н., доцент,
завідувач кафедри фінансів та економіки,
Київський університет імені Бориса Грінченка
О. С. Криворучко, к.е.н.,
начальник відділу управління енергоефективності,
департамент будівництва, містобудування і архітектури
Полтавської обласної державної адміністрації*

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЗАОЩАДЖЕНЬ ДОМОГОСПОДАРСТВ В ІНВЕСТИЦІЙНИЙ РЕСУРС РОЗВИТКУ МІСТА

Анотація. В статті розглянута актуальна проблема трансформації заощаджень домогосподарств в інвестиційний ресурс розвитку міста. Доведено, що заощадження домогосподарств можуть використовуватись для інвестування економіки міста у двох формах: прямій і непрямій. Виявлені недоліки непрямой форми інвестування.

Ключові слова: заощадження населення, інвестиції, інвестиційний ресурс, домогосподарство, місто, розвиток.

Забезпечення позитивної динаміки економічного зростання потребує активізації інвестиційних процесів, зосередження уваги на використанні насамперед внутрішніх можливостей країни щодо мобілізації наявних і потенційних джерел фінансових ресурсів і створенні умов для їхнього ефективного використання. Як свідчить практика розвинених країн, одним із найбільш потужних та перспективних внутрішніх джерел є заощадження домогосподарств.

В Україні на сьогодні наявний значний нереалізований потенціал фізичних осіб. В умовах гострого дефіциту інвестиційних ресурсів, залучення заощаджень цієї категорії у розвиток економіки міста набуває особливої актуальності для активізації інноваційного вектору розвитку міста. Актуальність зазначеної проблеми посилюється ще й тим, що зовнішні запозичення на світових фінансових ринках, до яких всієї своєї історії активно зверталися за додатковими ресурсами вітчизняні підприємства і особливо комерційні банки, збільшують валовий зовнішній борг країни, посилюють залежність вітчизняного фінансового сектора від змін у кон'юнктурі світових фінансових ринків.

Фінансовий сектор спроможний забезпечити міжгалузевий розподіл чистих заощаджень інших секторів економіки, не зачіпаючи процесів створення наявного доходу. Трансформація заощаджень в інвестиції у цьому секторі із звичайного двоетапного процесу перетворюється на багатоетапний процес, у який залучається велика кількість учасників та який опосередковується дедалі складнішою структурою фінансових відносин. Серед учасників цього процесу всезростаючу роль відіграють домогосподарства (населення). У країнах з розвинутою економікою майже чверть національних заощаджень формується саме за рахунок коштів приватних осіб, а в країнах, що стрімко розвиваються, наприклад у Китаї – біля 50% [1].

Заощадження домогосподарств можуть використовуватись для інвестування економіки міста у двох формах: прямій (індивідуальні інвестори) і непрямій (інституційні інвестори). При першій формі інвестування здійснюється шляхом вкладання коштів у реальні активи підприємств, в цінні папери корпорацій, в індивідуальне житлове будівництво та ін., а при другій (організованій) – через посередників: фінансових (деPOSITNІ корпорації (банки), страхові корпорації, недержавні пенсійні фонди, інші фінансові посередники) та державних (місцевих) в особі фінансових органів управління.

Механізм прямого інвестування передбачає узгодження економічних інтересів і виникнення безпосередніх правовідносин між домогосподарствами і реципієнтами, при цьому інвестиційні ризики покладаються безпосередньо на домогосподарства. У розвинених країнах форма прямого інвестування передбачає залучення спеціалізованих фінансових інститутів до організації відкритої підписки на цінні папери, емітовані підприємствами реального сектора економіки (зокрема у США цю функцію виконують спеціалізовані інвестиційні банки, що беруть на себе зобов'язання викупити не розміщену на ринку частину випуску цінних паперів) [2, с. 86-87]. Слабкість цієї форми виявляється у разі, якщо попит на емітовані підприємствами цінні папери незначний та спеціалізовані інститути з їх розміщення нерозвинуті.

Посередницька роль державних і місцевих органів влади в процесі трансформації заощаджень домогосподарств в інвестиції шляхом емісії боргових цінних паперів має

економічно обґрунтовані межі, перевищення яких створює реальні й потенційні проблеми з джерелами його погашення; існування великого боргу може підірвати економічне становище не тільки міста, а й країни загалом.

Основні посередники – це фінансові інститути. Їх інвестиційна місія полягає в отриманні та перерозподілі фінансових ресурсів, а також у виборі напрямів реалізації інвестиційної стратегії. Загальні цілі інвестування полягають у забезпеченні збереження надійності, дохідності та ліквідності вкладень.

Саме фінансові посередники є суб'єктами фінансової системи, які забезпечують акумуляцію заощаджень індивідуальних інвесторів і спрямовують рух капіталу до найбільш ефективних його споживачів. Основою функціонування посередницьких структур є реалізація як прямих кредитно-інвестиційних угод, тобто безпосереднє фінансування клієнтів (для банків), так і заміна прямого безпосереднього фінансування непрямым через випуск власних вторинних зобов'язань (для небанківських структур на прикладі ІСІ).

Недоліком непрямого інвестування є недостатня прозорість діяльності фінансових інститутів, що посилює моральні ризики інвестування, створює додаткові бар'єри для інвестиційних процесів.

Трансформація заощаджень домогосподарств в інвестиційні ресурси розвитку міста у непрямій формі – це багатоетапний процес, в який залучається велика кількість учасників та котрий опосередковується дедалі складнішою структурою фінансових відносин. На практиці формування цих відносин пов'язане з вирішенням певних проблем, зокрема, щодо розподілу ризиків інвестування, вибору його об'єктів, справедливого розподілу доходів тощо.

Процес перетворення заощаджень в реальні інвестиційні ресурси розвитку міста передбачає два послідовних етапи:

1) залучення в джерела інвестицій, тобто трансформація заощаджених ресурсів у такі активи, за допомогою яких їх можна залучити в інвестиційний процес. Це зокрема, такі фінансові інструменти як: фінансові активи – депозит, цінні папери, страхові договори (зі страхування життя), а також частково видані позички і засоби, передані в довірче управління. Також, варто звернути увагу на таку специфічну та водночас важливу для сталого розвитку міста категорію інвестиційних продуктів, як «етичний інвестиційний продукт» під яким ми розуміємо інвестиційний проект, розміщений на ринку інвестицій, що має стратегічний і пріоритетний характер для міста, пряме державне гарантування та спрямований на модернізацію промисловості міста, розвиток зеленого бізнесу, екологічну безпеку міста, поліпшення земель, примноження національно-культурних надбань, фінансування розвитку нових технологічних укладів, розвиток людського капіталу, і дає змогу реалізувати концепцію цільової спрямованості державних інвестицій, узагальнити об'єкт державної підтримки та залучати домогосподарства до співфінансування суспільно важливих міських проектів [3]. Ці вкладення можуть бути, по-перше, коротко-, середньо- і довгостроковими за характером дії, по-друге, пайовими (акції) або борговими (облігації, ощадні сертифікати та ін.), по-третє, відшкодовуватися як через механізм отримання доходу (наприклад, дивіденд, відсоток, прибуток, ануїтет тощо), так і шляхом їхнього зворотного продажу;

2) використання як джерела інвестицій – вкладення коштів, акумульованих за допомогою вищезгаданих фінансових активів, у реальні інвестиційні проекти розвитку міста. Ці вкладення, по-перше, є довгостроковими за характером, по-друге, приваблюють отриманням права власності на відповідну частину, або отримання морального задоволення від участі у важливих для розвитку та розбудови міста інвестиційних проектах, по-третє, відшкодовується через механізм отримання доходу.

Таким чином, можна виокремити дві основні проблеми інвестиційного використання заощаджень населення: 1) як залучити заощадження домогосподарств на тривалий термін і 2) як ефективно використати їх на розвиток міста.

Для залучення заощаджень домогосподарств як інвестиційного ресурсу розвитку міста в організовані форми необхідно щоб такі ресурси нагромаджувались у розпорядженні конкретних фінансових інститутів, що мають намір здійснювати таке інвестування. Великого

значення для економічного розвитку набуває саме наявність розвинених ринкових інститутів та ринку інвестицій що можуть забезпечувати перерозподіл фінансових ресурсів між видами економічної діяльності.

Для перетворення заощаджень домогосподарств в інвестиційний ресурс розвитку міста мають бути сформовані інституційні передумови, а також забезпечений позитивний вплив чинників, які позначаються на масштабах і характері інвестицій. Деякі види інвестицій (зокрема, громадський транспорт, відновлення інфраструктури міста, екологічні інноваційно-інвестиційні проекти, локальні екологічні проекти на регіональному рівні, примноження культурного надбання тощо) вимагають участі держави як у забезпеченні економічного середовища, попиту на інвестиційні ресурси, так і для гарантування доходності ресурсів домогосподарств тощо.

Враховуючи світові тенденції та сьгоднішні реалії України особливу увагу слід приділяти вдосконаленню таких фінансових важелів регулювання процесів залучення заощаджень домогосподарств в фінансові установи та трансформації їх в інвестиційні ресурси розвитку міста як податки, норми і нормативи, система гарантій тощо.

ДЖЕРЕЛА

1. The official website of the Price Waterhouse Coopers [Electronic resource]: Price Waterhouse Coopers. – Mode access to the website: <http://www.pwc.com/>
2. Зимовець В. В. Акумуляція фінансових ресурсів та економічний розвиток: Монографія / В. В. Зимовець. – К.: Інститут економіки НАН України, 2002. – 206 с.
3. Рамський А.Ю. Інвестиційний потенціал домогосподарств [Текст]: монографія / А.Ю.Рамський. – К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2014. – 352 с.

*В. П. Удовиченко, д.е.н., професор,
лауреат Державної премії у галузі науки і техніки,
професор кафедри управління
Київський університет імені Бориса Грінченка*

ВІД ГЛОБАЛЬНОЇ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ ДО ЕКОНОМІКИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД: НОВІ ВИКЛИКИ І МОЖЛИВОСТІ

Анотація. У статті філософськи, концептуально розкрита роль територіальних громад, в цілому місцевого самоврядування в контексті пошуку оптимальних моделей державного управління держав, як складових Світового устрою в цілому і України зокрема. Підкреслено важливість децентралізації державного управління в Україні, що приведе до появи спроможних територіальних громад, які отримають нові можливості для місцевого економічного розвитку, сприяння інвестиційного клімату, створення сучасних високотехнологічних робочих місць, збільшення місцевих бюджетів і покращення соціальної інфраструктури.

Ключові слова: державне управління, децентралізація влади, об'єднання територіальних громад, демократія участі, інфраструктура підтримки підприємництва, агентство з розвитку бізнесу.

Україна є складовою світового устрою, який і наш сучасник є безпосереднім свідком цього, знаходиться в соціальній кризі і перш за все кризі, як міждержавних так і внутрішніх суспільних відносин. Криза продовжує поглиблюватися в усіх сферах життєдіяльності: політики, економіки, екології, соціальній, освіти, здоров'я, культури.

Автор прагне переконати в тому, що як ніколи є соціальне замовлення на філософську сучасну думку, на розробку нової філософії існування і розвитку світової цивілізації. Ініціатор створення Римського клубу і її перший президент Авреліо Печчеї назвав усе

накопичення величезної кількості проблем – Світовою Проблематикою. Важливо в усьому світі зрозуміти, що всі політичні рішення повинні прийматися з урахуванням і з метою вирішення цих проблем, повинен спрацювати нарешті інстинкт самозбереження.

На порядку денному, без сумніву, стоїть питання – яким чином необхідно надзвичайно різні складові частини суспільних устроїв для розвитку Майбутнього Світу, а перш за все для збереження існуючого, не допустивши принаймні третьої світової війни. Однозначно, з точки зору філософії, потрібен принципово новий, «План дій для світу», передбачаючий чіткі спрогнозовані відповіді на існуючі виклики, а і що дуже важливо, майбутні.

Важливо знати, все-таки, відповідь на головну проблему: як навчитись жити в умовах значного обмеження ресурсів, при цьому передбачити необхідні зміни в товарному виробництві, в усіх сферах життєдіяльності та створити сучасні кардинально нові технології управління на база ІТ технологій. Нарешті з точки зору сьогодення поглянути на взаємозв'язок природоохоронної та економічної складових, які потребує якісної оцінки техногенних впливів на довкілля. При всьому цьому переосмислити Чорнобиль, як глобальну катастрофу (і Фукусіма – Японія), як трагедію сьогодення.

Надзвичайно важливим питанням для реалізації сталого розвитку є формування системи оцінювання кількісного і якісного цього процесу. «Під індексом сталого розвитку будемо розуміти кількісну міру сталого розвитку, яка враховує безпеку та якість життя людей. Компоненти якості життя – інтегрована оцінка, яка враховує сумісно три виміри сталого розвитку, і тим самим відображає взаємозв'язок між трьома нероздільними сферами розвитку суспільства: економічною, екологічною і соціальною» [3, с. 10-12].

Підводячи підсумки цієї частини можна стверджувати, що світ сьогодення має величезні загрози: зниження енергетичної безпеки; порушення балансу між можливостями й потребами (прогноз до 2050 року населення Землі досягне 9,75 млрд чоловік); нерівність між людьми і країнами (1,5 млрд людей мають дохід менше 2 доларів в день); поширення різних хвороб; дитяча смертність (щорічно вмирає 11 млн дітей віком до 5 років); зростання корупції; обмеження доступу до питної води (3,5 млрд людей); суспільна нестабільність; зміна клімату й природні катастрофи [3].

Аналіз сталого розвитку країн світу за вимірами свідчить, що Україна належить до останньої групи D з індексом економічного виміру 0,294. до цієї групи належать такі країни, як Мозамбик, Бангладеш, Таджикистан, Зімбабве, Молдова. Для порівняння індекс Польщі – 0,535, Швеції – 0,796 [3 с. 67].

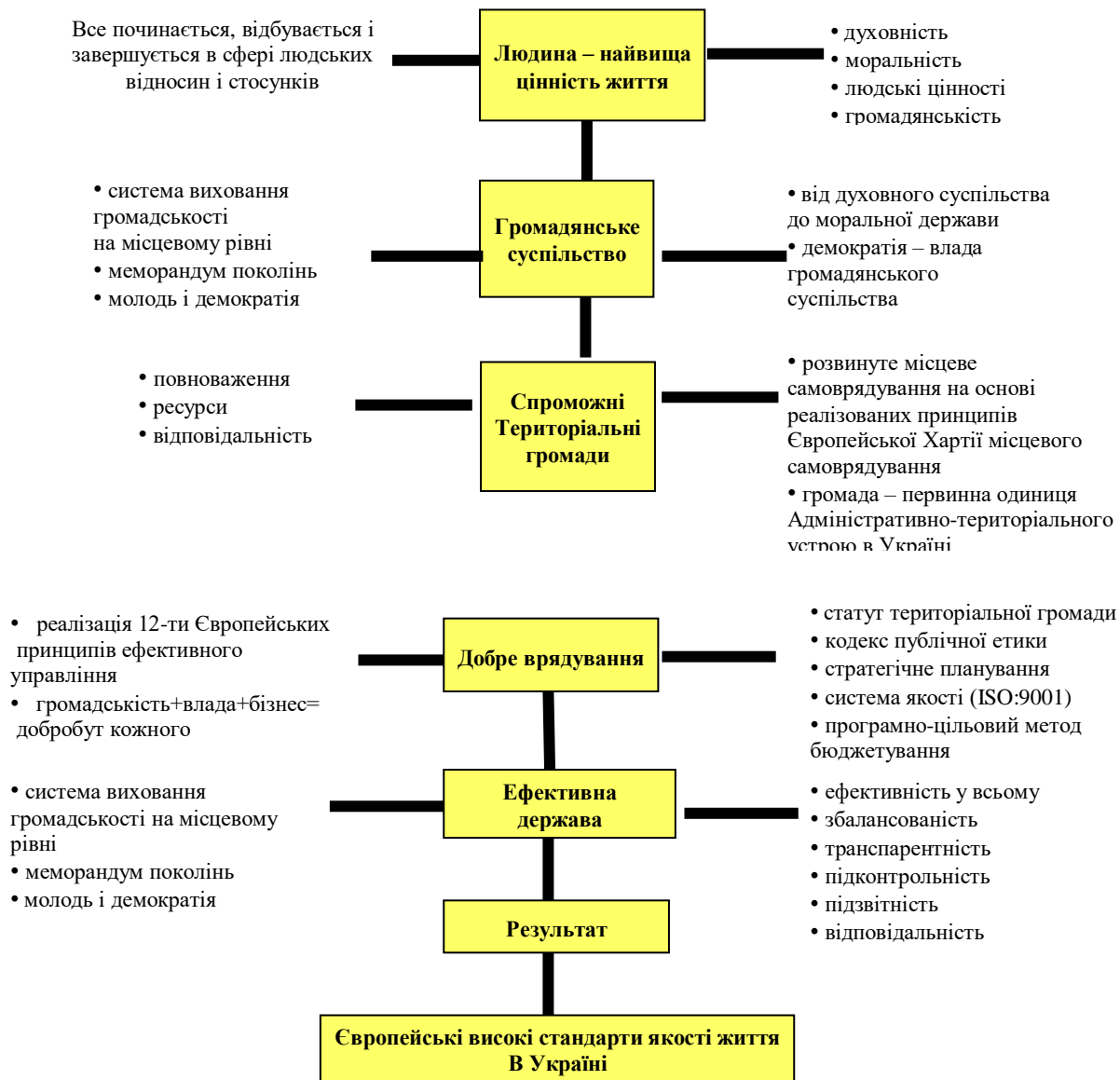
Природно, що найгірші показники і за економічним, і за соціальним виміром мають за звичай одні і ті ж країни. Нажаль, серед них і Україна.

Дві найголовніші проблеми, які на погляд автора потрібно вирішити в Україні: формування громадянського суспільства (виховання громадянськості) і кардинальне підвищення ефективності державного управління. Потрібно наголосити на тому, що необхідні і достатні умови вирішення цих складових залежить від ефективності політичної системи, яка на сьогодні є неспроможною відповідати сучасним викликам і саме тому реформи усіх сфер життєдіяльності є на порядку денному України. Автор пропонує певний План дій для України, якій базується на ідеї – української державності.

В українському політикумі і в суспільстві в цілому ведеться постійний диспут про катастрофічну ситуацію з курсом нашої національної валюти – гривні. При цьому наша політична еліта ніяк не може дійти до об'єктивного висновку – суть проблеми зміцнення грошової одиниці, збідніння населення знаходиться в економічній сфері, а точніше в економічній системі України. Вести пошук ефективної моделі економічної системи слід було б вести на засадах сучасних практик розвинутих країн, які включають, перш за все: інтерес і мотивацію до активної економічної діяльності; підтримка вільного підприємництва, початкового малого і середнього бізнесу; кардинальної зміни усієї дозвільної системи; реалізації принципу рівних можливостей економічних відносин; значної ефективності виконання енергоресурсів; економічно обгрунтованої тарифної політики можливості доступу до реальних (мотиваційних) кредитних ресурсів; створення антикорупційного середовища.

Для того, щоб створити найпередовіші умови для інвестицій, інвестиційно-інноваційної діяльності ми повинні в короткий термін створити економіку – «вільну від чиновників», зменшивши фіскальний тягар держави.

Українська державність: Дієве громадянське суспільство і ефективна держава

Надзвичайно важливо!

- національна ідея – українська Державність
- добре врядування – сучасне найбільш ефективне досягнення публічного

Рис. 1. Українська державність: Дієве громадянське суспільство і ефективна держава

І саме ця економіка дасть можливість створити високотехнологічні, високооплачувані робочі місця, суттєве збільшення бюджетів, а це дасть змогу фінансувати освіту, охорону здоров'я, культуру, транспортну сферу, збереження чистого екологічного середовища. Європейська практика переконує в тому, що такі умови для економічного розвитку може створити саме децентралізована модель держави, розвиток місцевого самоврядування. Незважаючи на те, що неприйнятий Закон України щодо змін до Конституції України в країні розпочалась реальна децентралізація державного управління і саме через реалізацію Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади, законів України («Про добровільне об'єднання територіальних громад», «Про муніципальне

співробітництво»). Як наслідок з 25 жовтня 2015 року в Україні почали діяти нові 159 об'єднаних громад, місцеві бюджети в 2015 році отримали додатковий ресурс до 40%.

Відомо з теорії і практики, що принцип децентралізації як принцип побудови публічної влади можна реалізувати лише за умови розвинутого і, найголовніше, спроможного, самодостатнього місцевого самоврядування, реалізувавши принципи субсидіарності Європейської Хартії місцевого самоврядування. Без сумніву, реформа територіальної організації влади є визначною і базовою, яка дасть змогу збудувати дієву, зрозумілу, відкриту, ефективну систему публічної влади шляхом передачі на рівні громади, як основної одиниці адміністративно-територіального устрою:

- повноважень
- ресурсів
- відповідальності.

В Україні, як ніколи склалася можливість змінити державу і, найголовніше – рівень і якість життя людей на краще. Потрібно зрозуміти, що з проведенням реформи ми отримаємо лише умови, можливість реально впливати на суспільні і економічні відносини і розпочати динамічний. Екологічний розвиток. В результаті децентралізації об'єднані громади отримали додаткові фінансові ресурси. В громадах залишаються наступні податки:

- 60% – податки на доходи фізичних осіб;
- 5% – акцизного податку з реалізації підакцизних товарів;
- 100% – єдиного податку;
- 100% – податку на майно (нерухомість, земля, транспорт).

Організаційно-економічний механізм соціального розвитку міста в умовах формування ринкових відносин та громадянського суспільства

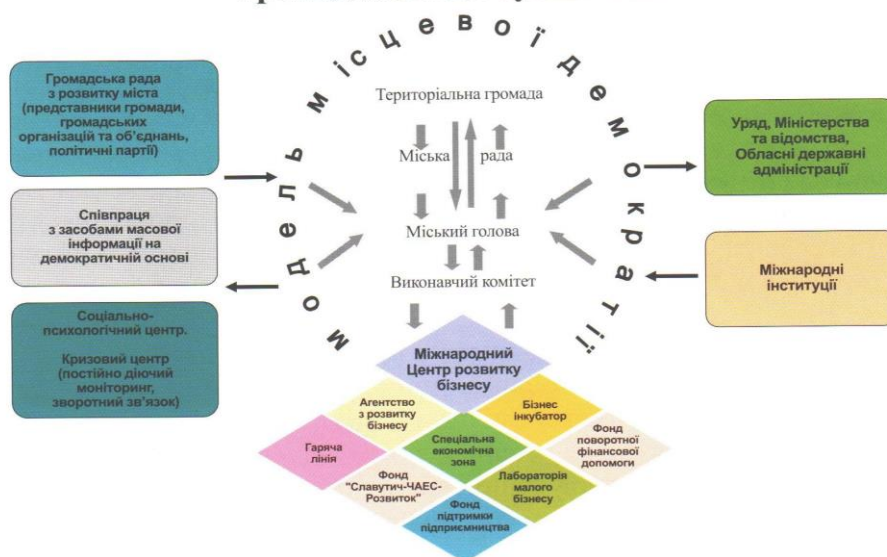

Рис. 2. Організаційно-економічний механізм соціального розвитку міста

Різні збори та інші платежі. А що далі? А далі це – необхідність стрімкого економічного розвитку. Європейська практика доводить, що саме на рівні територіальних громад можна і потрібно створити сприятливі умови для економічного розвитку, розвитку підприємництва як дієвої, рушійної економічної складової, важливою складовою якої є малий і середній бізнес. Ми повинні говорити про інфраструктуру підтримки підприємництва, як важливого компонента ринкових відносин.

Що собою представляє інфраструктура підприємництва? Це сукупність державних, місцевих комунальних, громадських, приватних інститутів, які створюють сприятливі умови для розвитку, підвищення ефективності економічної діяльності. Виділяють організаційно-

технічну, фінансово-кредитну та інформаційно-аналітичну інфраструктуру. Важливо на рівні новоутворених об'єднаних територіальних громад на самому початку діяльності створювати інфраструктуру підтримки економічного розвитку територій. Саме на місцевому рівні потрібно створити організаційно-економічні механізми створення сприятливих умов для інвестиційно-інноваційної діяльності.

Дострокове зняття блоків Чорнобильської АЕС стало беззаперечно соціальною трагедією для жителів м. Славутича, яке і будувалось з метою поновлення після Чорнобильської трагедії роботи ЧАЕС. Головна проблема цього процесу стала втрата практично 10 тис. робочих місць (1999 – 2000 роки). На 1 січня 2015 року на ЧАЕС залишилось 2,4 тис. робочих місць.

Пріоритетами для міста в той час був економічний розвиток: вирішення проблеми монопрофільності; підтримка розвитку підприємництва, початкового малого та середнього бізнесу; створення умов для залучення інвестицій в економіку міста, як зовнішніх, так і внутрішніх; в кінцевому варіанті створення компенсуючих сучасних робочих місць. («План дій» - 1996 рік, Стратегічний план соціально-економічного розвитку міста до 2020 року – 2001 рік).

Визначальна філософія цього періоду економічного розвитку можна виразити формулою:

ВЛАДА + БІЗНЕС + ГРОМАДСЬКІСТЬ = ДОБРОБУТ КОЖНОГО

В місті була створена діюча, ефективна інфраструктура підтримки підприємництва, модель соціального партнерства, яка забезпечила організаційну, інформаційну, консультативну, маркетингову, матеріально-технічну, фінансову, освітню і кадрову підтримку. Принципи партисипативної демократії (демократія участі) були реалізовані діяльністю Громадської ради з розвитку міста (1996 рік).

Майже за 20 років діяльності проведено біля 750 засідань. Громадська рада завоювала авторитет громади, довела свою ефективність та продовжує успішно діяти.

В 2000 році був створений Міжнародний центр розвитку бізнесу «Славутич – ХХІ століття», який об'єднав в собі основні структури: комунальне підприємство «Агентство з розвитку бізнесу»; «Бізнес-інкубатор» з відповідною матеріально-технічною базою; адміністрація «Спеціальна економічна зона «Славутич»; благодійний фонд «Чорнобильська АЕС. Славутич. Розвиток.»; фонд мікрокредитування; фонд підтримки підприємництва.

«Агентство з розвитку бізнесу в м.Славутич»

Комунальне підприємство «Агентство з розвитку бізнесу в м. Славутич» - одна з провідних структур міста в сфері підтримки та розвитку підприємництва. Агентство створено в 1997 році за підтримкою міської влади, участю Європейської співдружності, Уряду України, Громадської ради з розвитку міста та Адміністрації Чорнобильської АЕС.

Основна мета діяльності Агентства – сприяння сталому соціально-економічному розвитку Славутицького регіону шляхом створення нових робочих місць через надання професійних послуг з підтримки малого і середнього бізнесу та залучення зовнішніх інвестицій. Агентство є головним виконавцем славутицької загальноміської Програми розвитку початкового, малого і середнього підприємництва.

Основні напрямки діяльності агентства:

- **Консалтинговий супровід:** розробка бізнес-планів та інвестиційних проектів, реєстрація підприємств «Під ключ», маркетингові дослідження, фінансовий аналіз, бухгалтерський та юридичний супровід, підбір персоналу тощо.

- **Проведення тренінгів на теми:** «Ділове спілкування», «Ринок та підприємець», «Маркетинг», «Фінансовий менеджмент», «Бізнес-планування», «Фандрайзинг», «Мистецтво ведення переговорів», «Успішний продаж», «Ціноутворення» та інші.

- **Просування і підтримка Славутицьких фірм і компаній:** організація виставок, презентацій, семінарів, конференцій, розробка рекламних матеріалів, допомога у проведенні зустрічей та налагодженні ділових контактів, пошук партнерів.

- **Розробка програм й аналітична робота:** розробка програм соціально-економічного розвитку міста та їх впровадження, інформаційних буклетів та довідників, розробка аналітичних матеріалів.

- **Інформаційно-презентаційні послуги:** розробка і розміщення сторінок на сайті Славутицького регіону, консультації on-line, розробка та виготовлення інформаційних та презентаційних матеріалів.

- **Проектна діяльність:** розробка грантових проектів соціально-економічного розвитку міста, управління проектною діяльністю, реалізація міжнародних та національних проектів.

«Бізнес-Інкубатор» - підрозділ комунального підприємства «Агентство з розвитку бізнесу в м.Славутич»

Бізнес-інкубатор було створено в 1999 році з метою сприяння формуванню і розвитку малого і середнього бізнесу, всебічної підтримки на всіх стадіях організації і функціонування новостворених підприємств та підприємств.

Загальна площа будівель Бізнес-інкубатору складає 1374,7 кв.м.

Клієнтам Бізнес - інкубатору надається повний комплекс консалтингових послуг для започаткування підприємницької діяльності, а саме:

- консультації з питань організації і ведення підприємницької діяльності (бізнес планування, державна реєстрація підприємств, оподаткування, бухгалтерський та юридичний супровід, ліцензування і патентування тощо);

- господарські послуги, що включають ведення договірної роботи з постачальниками комунальних і експлуатаційних послуг;

- надання комунікаційних послуг;

- надання приміщень та необхідного обладнання в оренду;

- організація зустрічей з потенційними партнерами і замовниками;

- проведення бізнес-тренінгів;

- підбір персоналу для клієнтських компаній Бізнес-інкубатору тощо.

За 14 років діяльності Бізнес-інкубатору:

- створено повний комплекс консалтингових послуг для підприємств – початківців;

- надано біля 10 000 консультацій;

- надана допомога в оренді приміщень для 96 компаній-початківців;

- надана допомога в оренді обладнання для 36 компаній-початківців;

- 167 компаніям було надано підтримку в започаткуванні власного бізнесу;

- створено біля 500 нових робочих місць;

- клієнтами Бізнес-інкубатору перераховано до місцевого бюджету більш ніж 900 000 гривень.

«Спеціальна економічна зона «Славутич»

Важливу роль в економічному розвитку міста відіграла спеціальна економічна зона «Славутич», яка функціонувала в місті з 1999 року у відповідності до Закону України «Про спеціальну економічну зону «Славутич» та була створена з метою залучення інвестицій для створення нових робочих місць в м.Славутичі, забезпечення працевлаштування працівників ЧАЕС, які вивільняються у зв'язку з достроковим виведенням енергоблоків з експлуатації.

За період функціонування СЕЗ «Славутич» місто поступово відходило від моноеконіміки. Було організовано такі нові виробництва, як виробництво: канцелярських товарів, поліграфічної продукції, будівельних матеріалів; пакувальних матеріалів, виготовлених флексографським способом друку, кронен-корків, текстильно-галантерейних жакардових виробів, продукції деревообробного виробництва та інше.

З прийняттям Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про державний бюджет України на 2005 рік» та деякі інші законодавчі акти», суб'єкти спеціальної економічної зони були позбавлені преференцій та спеціальних умов інвестування.

Завдяки діяльності Спеціальної економічної зони «Славутич», яка функціонувала з 1999 року по 2014 рік, на території міста було досягнуто наступні результати:

- зареєстровано 38 суб'єктів спеціальної економічної зони;

- затверджено та знаходилось в реалізації 40 інвестиційних проектів;
- загальний обсяг інвестицій склав 49,77 млн. доларів США, з них 25,9 % - іноземні;
- сума інвестицій на душу населення міста склала 1 709 дол. США;
- реалізовано продукції на суму 1 261 971,40 тис. грн., в тому числі на експорт на суму 291 126,48 тис. грн. (23%);
- обсяг реалізованої продукції на душу населення міста склав 48,00 тис. грн./чол.;
- створено 1103 нових робочих місць;
- вартість одного створеного робочого місця для підприємства склала 256,14 тис. грн./чол.;
- вартість одного створеного робочого місця для держави склала 29,50 тис. грн./чол.;
- здійснено ремонтних робіт на суму понад 16 млн. грн. приміщень, з яких майже 90% - це приміщення державної та комунальної форми власності;
- надходження до бюджетів склали 105 223,53 тис. грн.;
- сума умовно нарахованих пільг склала 31 181,52 тис. грн.;
- сума надходжень до бюджетів в 3,4 рази перевищує суму пільг, наданих суб'єктам СЕЗ "Славутич".

На базі цих структур в 2015 році була створена Агенція регіонального розвитку, доєднавши фонд комунального майна міста. Мета – сприяння сталому соціальному і економічному розвитку Славутицького регіону (в майбутньому Славутицької об'єднаній територіальній громади).

Результат ефективного управління, об'єднання зусиль Славутицької громади, діяльності міської влади є в збереженні і розвитку соціальної інфраструктури міста, наповнення бюджету (з вилученням), створення сучасних робочих місць, подолання монопрофільності, сталий розвиток міста.

Висновок: децентралізація державного управління в Україні дає можливість на місцевому рівні отримати не тільки додаткові повноваження і ресурси, а і нову можливість мати реально вплив на економічний розвиток і як результат набагато більший бюджет, оновлену соціальну інфраструктуру, кардинально нову якість послуг на рівні європейських стандартів. Краща практика пілотних міст України надає впевненість в тому, що це може бути абсолютною реальністю, при одній умові – розуміння і підтримки з боку Держави.

ДЖЕРЕЛА

1. Богдан Гаврилишин. К эффективным обществам. Пути в будущее (Доклад римскому клубу) Вид. 3-те, допов. – Київ: Універ. Вид-во ПУЛЬСАРИ, 2009.
2. Ікеда Д. Діалоги. Японія і Україна – різні долі, спільні надії / Дайсаку Ікеда, Михайло Згуровський// К.: Видавництво «Генеза», 2013, - С. 272.
3. Аналіз сталого розвитку: глобальний і регіональний контексти Частина 1;2. Київ НТУУ «КПІ» 2010, /Міжнародна рада з науки (ICSU) та ін.
4. Малий бізнес України. Підприємці здатні відродити країну. Асоціація сприяння розвитку приватного підприємництва в Україні «Єднання», 1997. – С.144.
5. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» (Відомості Верховної Ради (ВВР)), 2015, №13, С.91.

*V. P. Udovychenko, doctor of economic sciences, professor,
Laureate of state bonus in area of science and technique,
Professor at the Department of Management
Borys Grinchenko Kyiv University*

From world global economy to economy of territorial community: new challenges and possibilities

Annotation. In the article philosophically and conceptually represented the role of territorial communities in local government, within the context of searching for the countries an optimal

national administration models, as a components for world system generally and in particular for Ukraine. Accentuated the importance of national administration decentralization in Ukraine, which lead to appearance of efficient territorial communities, which receive new possibilities for local economic advancement, investment promotions, generating a modern, hi tech jobs, increasing of local government budget and social infrastructure improvements.

Key words: national administration, decentralization of power to the regions, territorial communities association, participatory democracy, business activity support, business development agency.

Lada Voloshchenko-Holda, Ph.D. (Economics),
Assistant Professor at the Institute of Banking,
Warsaw School of Economics
(Warsaw, Republic of Poland)

Pawel Niedziolka, Ph.D. (Economics), Associate Professor,
head of the Financial Risk Management
Unit at the Institute of Banking,
Warsaw School of Economics
(Warsaw, Republic of Poland)

МЕХАНІЗМИ ФІНАНСУВАННЯ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО МІСТА: КРАУДФАНДИНГ ЯК АЛЬТЕРНАТИВА ФОНДОВОГО РИНКУ

Анотація: традиційні механізми фінансування розвитку міст не створюють нових можливостей для використання потенціалу міських рухів та реалізованих ними низових ініціатив. Ринок муніципальних облігацій, як показує досвід Польщі, незважаючи на сприятливі кон'юнктуру і інституціональні чинники, розвивається досить повільно. Значний потенціал у залученні приватних інвестицій на реалізацію таких ініціатив може мати ринок альтернативних фінансів з використанням краудфандингових платформ.

Ключові слова: ринок альтернативних фінансів, ринок муніципальних облігацій, краудфандинг, фінансування розвитку міст.

Інформаційне суспільство відіграє істотну роль у розвитку сучасних міст у всьому світі. Воно дає територіальній громаді широкі можливості контролю влади, безпосереднього формулювання пріоритетів розвитку, а також участі у процесі прийняття рішень, змінюючи традиційні форми локального врядування, яке нерідко мають характерні для управління на місцевому рівні авторитарні ознаки. Реалізація будь-яких можливостей завжди стикається з реаліями обмежених фінансових ресурсів, а також неефективністю механізмів їх розподілу. Ознакою сьогодення є динамічно зростаючий вплив на розвиток міст міських рухів та реалізованих ними низових ініціатив.

Разом з тим, традиційні механізми фінансування розвитку міст не створюють сприятливих умов для використання їх потенціалу. Механізми бюджетування, як основної форми організації фінансового планування органів місцевого самоврядування, чи залучення банківського кредиту не відповідають темпу, в яким пульсують сучасні міста і не дозволяють розв'язувати актуальних проблем.

Перед європейськими містами сьогодні стоять серйозні виклики пов'язані з реалізацією довготермінових капіталомістких інвестиційних проектів у сфері: розбудови і модернізації базової «фізичної» та «соціальної» інфраструктури, енергозбереження, переробки сміття, покращення стану середовища, необхідних для забезпечення реалізації

прав мешканців сучасного міста¹. Це вимагає широкого залучення фінансування. За попередніми оцінками на реалізацію, наприклад, проектів пов'язаних з досягненням кліматичних цілей (міста відіграватимуть тут ключову роль) прогнозованих публічних ресурсів з усіх запланованих джерел не вистачить [5, 2]. Без залучення приватного капіталу на ці цілі міста не модернізуватимуться у сучасні.

Механізми залучення боргового капіталу на фондових ринках у порівнянні з традиційним банківським кредитом більше відповідають цілям інноваційного розвитку. Передусім потребують менше часу і не вимагають застави. Емітентові вистачить переконати ринок у своїй кредитоспроможності, а також потенціалі генерувати дохід. На американському фондовому ринку органи місцевого самоврядування, а також установи суспільного сектору сфери послуг не мають проблем із залученням капіталу на розвиток під емітовані ними облигації. Такі цінні папери вважаються безпечними, що гарантує їх емітенту низькі бар'єри щодо залучення капіталу. З цієї причини багато країн пробує використати досвід найбільш розвиненого фондового ринку світу і запровадити свій аналог «revenue bonds». Серед таких ініціатив, наприклад, дослідження можливостей впровадження в Україні інфраструктурних облигацій, пропонує як механізм залучення капіталу для розбудови дорожньої інфраструктури.

Рівень автономії територіальних одиниць є одним з ключових аспектів розвитку ринку муніципальних облигацій. Тому децентралізація місцевого самоврядування є умовою *sine qua non* розвитку цього сегменту фондового ринку. Корисним в цьому контексті є польський досвід успішної децентралізації місцевого самоврядування. Фактично за останні 15 років польські міста (особливо великі²) пережили правдиву метаморфозу. Відбулося це завдяки фінансуванню з Європейського фонду регіонального розвитку, дотації з якого органи місцевого самоврядування активно залучали на реалізацію різного роду ініціатив у рамках операційних програм. Загалом в Польщі саме органи місцевого самоврядування, а не центральна влада, реалізують левову частку всіх капітальних видатків сектора публічних фінансів. За оцінками в 2018 р. така частка становитиме близько 80% (в попередніх роках коливалася на рівні 60–75%), з яких до повітових міст належить понад 30% [8, 4].

Механізм реалізації інвестицій за допомогою дотацій з Європейських фондів передбачає співфінансування з місцевих бюджетів, джерелом якого є банківські кредити і емісії облигацій. У зв'язку із динамічним ростом інвестиційних витрат органів місцевого самоврядування в Польщі зростає також їх заборгованість³. Частка яка припадає на зобов'язання, пов'язані з розміщенням облигацій, також збільшилася, але становить лише третину від загального рівня заборгованості [7, 264]. Це означає, що традиційний банківський кредит все ще відіграє провідну роль як джерело зовнішнього фінансування, незважаючи на переваги залучення капіталу шляхом емісії облигацій⁴. Основними емітентами муніципальних облигацій є великі міста (повітові) з часткою 86,8% від загальної вартості цього сегменту ринку цінних паперів.

Ринок муніципальних облигацій в Польщі має досить специфічні риси: 1) обіг відбувається на непублічному ринку; 2) організаторами емісій є банки (з державним капіталом), які традиційно надають послуги органам місцевого самоврядування; 3) емісії поділені зазвичай на дрібні серії з невисокою вартістю; 4) облигації переважно не є зареєстрованими у депозитарній системі, а отже не надаються до обігу на публічному ринку. Такий механізм фінансування є максимально наближеним до механізму банківського кредиту, і навіть отримав неофіційну назву «паракредитування». Банк емітента організує для

¹ Широкі права громадян гарантовані в Європейській хартії захисту прав людини в місті (European Charter for Safeguarding Human Rights in the City, 2010). Документ також окреслює зобов'язання місцевих органів влади щодо забезпечення цих прав.

² Повітові з кількістю мешканців понад 100 000

³ Загальна заборгованість усіх органів місцевого самоврядування у 2013–2018 рр. зросла на 20% і на кінець 2018 р. становила 37,11% їх поточних доходів [8,6].

⁴ Перш за все при затягненні банківського кредиту орган місцевого самоврядування, як у випадку будь-якої стандартної закупівлі товарів чи послуг, має розпочати від оголошення тендеру. З цієї причини процес залучення фінансування є довшим у порівнянні з емісією облигацій, де така процедура не є передбачена. Банківський кредит також вимагає застави, що дає чергову перевагу для облигацій.

нього емісію, викупує її і тримає до кінця строку погашення. І хоча польські повітові міста часто мають високі кредитні рейтинги, що робить їх цінні папери привабливими для різного роду інституціональних інвесторів, ліквідність вторинного ринку муніципальних облигацій є мізерна⁵. Проте навіть за таких умов польській ринок муніципальних облигацій є найбільшим в регіоні ЦСЕ⁶.

У Польщі існує сприятливе середовище, необхідне для розвитку ринку муніципальних облигацій: 1) довготривале зростання економіки і доходів громадян; 2) позитивні інституціональні перетворення як результат членства в ЄС; 3) високі кредитні рейтинги самої країни як емітента, а також міст; 4) досить розвинена і урегульована інфраструктура фондового ринку; 5) високий рівень автономії міст як результат успішної реформи з децентралізації; 6) масштабна реалізація інвестиційних проектів на місцевому рівні в значній мірі завдяки дотаціям з ЄС. У той же час розвиток цього ринку хоч і набрав в остатнім часом прискорення, але все ж таки є досить повільним⁷. Головними стримуючими чинниками є: низька норма заощаджень домогосподарств (удвічі нижча ніж середня в ЄС⁸), все ще низький рівень капіталізації Варшавської біржі (найбільшої за цим показником в регіоні ЦСЕ), а також «ментальний опір на місцях», як похідна малого досвіду урядників у розміщенні облигацій.

Якщо в Польщі при так сприятливих кон'юнктурі і інституціональних чинниках розвиток ринку муніципальних облигацій досить повільно набирає темп, то чи можливий є в сьогоднішніх економічних реаліях успіх в Україні такого інструменту, як наприклад, інфраструктурні облигації? Ці папери могли би бути привабливими для інвесторів з вищим ризик-апетитом через високу ставку запозичення⁹. Оцінюючи на основі кількох остатніх розміщень облигацій, відзначимо, що відсотки від запозичень органів місцевого самоврядування в Україні у 4,5 рази вищі у порівнянні з Польщею¹⁰. При реалізації інфраструктурного проекту, вартість якого може сягати мільярдів, висока ставка запозичення значно підвищуватиме кредитний ризик емітента, пов'язаний з коштами обслуговування боргу. Суттєвим питанням виступає й оцінка потенціалу внутрішніх інвесторів, які зазвичай є цільовою групою таких емісій. Продовжуючи порівняння, в Україні у 2017 р. рівень валових національних заощаджень становив 13,7% від ВВП і був нижчим на 10 в.п. ніж в Польщі і в країнах ЄС. В абсолютному вимірі цей розрив є ще більший: ВВП на душу населення (ПКС) в Польщі перевищує український у 3,4 рази (без урахування ПКС – у 5,3)¹¹.

Чи можливі інші ефективніші механізми залучення приватних інвестицій при такому істотному обмеженні, котре виникає з низького рівня доходів і заощаджень на внутрішньому ринку? Протягом остатнього десятиріччя в розвинених країнах спостерігається динамічне зростання альтернативного для фондового ринку краудфандингу (інакше колективного фінансування). Хоча умовою його розвитку так само є зростання доходів і заощаджень в економіці, проте він має більше шансів на успіх при фінансуванні міських проектів з малим і середнім бюджетом, ніж інструменти фондового ринку. У порівнянні з існуючим великим розривом у рівні добробуту між розвиненими країнами і країнами, що розвиваються, різниця

⁵ У 2017 р. на платформі Catalyst Варшавської біржі проведено всього 58 операцій загальною вартістю 0,08% вартості цілого ринку муніципальних облигацій [7, 268].

⁶ Заборгованість органів місцевого самоврядування в Польщі у зв'язку з розміщенням облигацій як частка ВВП у 2015–2017 рр. становила 1,1%, у Чехії – 0,2%, в Угорщині частка є незначна (для порівняння в Німеччині – близько 12% ВВП) [7, 265].

⁷ Варто зазначити, що по 25 роках від початку успішної реформи децентралізації, по 15 роках плідного членства в ЄС публічний ринок муніципальних облигацій в Польщі однак практично не функціонує.

⁸ У 2016 р. середня в ЄС становила 10,8%, в країнах Єврозони – 12,2% [1].

⁹ Результати дослідження довгих рядів даних (1815–2016 рр.) для понад 90 країн з ринками, що розвиваються, вказують на середньорічну доходність їх державних облигацій на рівні близько 7%. Протягом остатніх двох десятиріч вона була ще вищою – 9,3%, тоді як доходність, наприклад, облигацій США становила лише 3,3%. Особливо при низьких процентних ставках центральних банків у розвинутих країнах, інвестори пошукують вищою доходності і годяться на пов'язаний з тим ризик [4, 20].

¹⁰ Приблизна оцінка на підставі даних з сайту www.minfin.gov.ua, «Інформація щодо здійснення місцевого запозичення за період з 01 січня по 31 грудня 2018 р.». У Польщі кошти обслуговування боргу органів місцевого самоврядування за даними з 2018 р. середньо становили близько 3,6% [8,7]

¹¹ За даними <https://data.worldbank.org>

між рівнем свідомості їх місцевих спільнот щодо потреб і прагнень поліпшення комфорту життя є значно меншою. Інформаційне суспільство незалежно від рівня економічного розвитку в різних країнах світу дає подібні інструменти (наприклад, краудсорсинг) формулювання і просування міських ініціатив. Ринок альтернативних фінансів має, за нашою оцінкою, великий потенціал у залученні інвестицій на реалізацію таких ініціатив.

Найбагатші країни такі, як Великобританія, Франція, Німеччина, Нідерланди є абсолютними лідерами краудфандингу в Європі, якщо оцінювати на підставі номінальної вартості їх ринків, а також кількості функціонуючих платформ [див.: 2; 3] (табл.1). При цьому за оцінкою показника вартості ринку альтернативних фінансів на душу населення, Франція і Німеччина, наприклад, займають в рейтингу лише 12 і 14 місце відповідно, тоді як на першому є Естонія, а на третьому Грузія [3, 16]. Хоча на разі не має достатньо даних, які б дозволили підтвердити тезу про те, що можливості краудфандингу в меншій мірі залежать від рівня економічного розвитку країни ніж потенціал фондового ринку, ці дані свідчать власне на її користь. Краудфандинг починає відгравати істотну роль у дискусії на тему залучення приватних інвестицій у фінансування місцевих проектів, в тому числі, так життєво важливих, як енергетичні [див., наприклад, 6].

Таблиця 1

Ринки альтернативних фінансів у вибраних європейських країнах

Місце в рейтингу	Країна	Вартість у 2016 р., млн. євро	Зміна у 2016 р. у порівнянні з попереднім роком, %
1	Великобританія	5608,00	29,0
2	Франція	443,98	39,4
3	Німеччина	321,84	29,4
4	Нідерланди	194,19	75,7
8	Грузія	102,58	63398,5
11	Естонія	82,48	161,7
14	Польща	38,14	272,1
15	Чехія	31,43	246,5
17	Латвія	27,16	16355,4
18	Литва	26,45	807,6

Джерело: за даними [3,118]

Розвиток краудфандингу в майбутньому вимагатиме певної інституалізації, пов'язаної передусім з гарантуванням механізмів: 1) безпеки та законності таких інвестицій, 2) моніторингу, 3) забезпечення прозорості та достовірності фінансових результатів. На разі те, що дохідність таких інвестицій (не йдеться про благодійний краудфандинг) є вища у порівнянні з операціями фондового ринку виникає з відсутності регуляцій на користь перших. Важливою умовою для використання краудфандингу органами місцевого самоврядування є також високий рівень довіри до них територіальних громад. У Польщі на разі успішно функціонує кілька благодійних краудфандингових платформ, які пошуковують фінансування на суспільні ініціативи, і поки що, незважаючи на потенціал, не має жодної, присвяченої міським проектам.

ДЖЕРЕЛА

1. Households – statistics on disposable income, saving and investment, European Commission, Eurostat, 2018.
2. Entrenching innovation: The 4th UK Alternative Finance Industry Report, Cambridge Centre for Alternative Finance, 2017.
3. Expanding Horizons: The 3rd European Alternative Finance Industry Report, Cambridge Centre for Alternative Finance, 2018.
4. Josefin Meyer, Carmen M. Reinhart, Christoph Trebesch, Sovereign Bonds Since Waterloo, NBER Working Paper Series, 2019.
5. Plan działania: finansowanie zrównoważonego wzrostu gospodarczego, COM (2018) 97 final, Bruksela, Komisja Europejska, 2018.

6. Raport „Sięgać po więcej: 3,8 mld+ dla polskiej energetyki”, PWC, Warszawa, 2017.
7. Rozwój systemu finansowego w Polsce w 2017 r., NBP, Warszawa, 2018.
8. Sytuacja finansowa jednostek samorządu terytorialnego: Raport roczny 2018, INC Rating, Poznań, 2018.

Lada Voloshchenko-Holda, Ph.D. (Economics),
Assistant Professor at the Institute of Banking,
Warsaw School of Economics
(Warsaw, Republic of Poland)

Pawel Niedziolka, Ph.D. (Economics), Associate Professor,
head of the Financial Risk Management
Unit at the Institute of Banking,
Warsaw School of Economics
(Warsaw, Republic of Poland)

Mechanisms of financing the development of a modern city: crowdfunding as an alternative of the stock market

Abstract. Traditional urban development financing mechanisms do not provide enough solutions for using the potential of local movements and bottom-up initiatives. The municipal bonds market, as the experience of Poland proves, grows rather slowly despite favorable economic conditions and institutional factors. Significant potential for attracting private investment to implement such initiatives may lie in the alternative finance market, for instance/particularly the crowdfunding platforms.

Key words: alternative finance market, municipal bond market, crowdfunding, urban development financing

Наукове видання

*Збірник матеріалів
Міжнародної науково-практичної конференції*

«ЕКОНОМІКА, ФІНАНСИ ТА УПРАВЛІННЯ
СУЧАСНИМ МІСТОМ: МОЖЛИВОСТІ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ»

11 квітня 2019 р.

Київський університет імені Бориса Грінченка

тел. (044) 461-02-52
e-mail: conference.kfe@kubg.edu.ua